

REFORMÁCIÓS KÖZLÖNY.

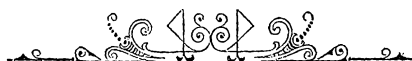
VIHÁZI ÉS ISKOLAI KETILAP.

1882.

FELELŐS SZERKESZTO ÉS KIADÓ TULAJDONOS

SZÁSZ DOMOKOS

EV. REF. PÁP ÉS EGYHÁZKER. KÖZJEGYZŐ.

TIZENKETTEDIK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT.

NYOMATOTT STEIN JÁNOSNÁL AZ EV. REF. TAN. BETŪIVEL.

1882.

TARTALOM:

	Lapszám.
Iránycikkek.	
<i>Bierbrunner Gusztáv.</i> Tudás és hit	52, 62, 83.
— — Hullámzás	285.
— — Tout pour dieu et pour elle	446.
<i>Dombi Lajos.</i> Özvegyszeri gyámintézeteink	293.
— — Audiatur et altera pars	404.
<i>Gönczi János.</i> Emlékezés Lessingre	85.
— — Jó alkalom	445.
<i>Hegedüs István.</i> Az egyetemes protestans tanáregylet	3.
— — Az iparos osztály és a vallás-erkölcsi oktatás	392.
— — Még se bántsuk	409.
— — A kolozsvári ipariskolák	418.
<i>Horváth István.</i> Effata	111.
— — Kalvinista rigorismus	186.
<i>Dr. Jenei Viktor.</i> Egy rongyos egylet	23.
<i>Kalapács.</i> A dislocatio kérdéséhez	480.
<i>Kálmán Farkas.</i> Vacatiói elméltkedés	260.
<i>Mike Lajos.</i> A dislocatio kérdéséhez	461.
<i>Szász Béla.</i> Domestica	13.
— — Tiltakozás	129.
— — Közgyűlés előtt	201.
— — A Baldácsi alapról	234.
— — A papi özvegyek és árvák jövője	301.
— — Zsinati törvényeink és a Királyi leirat	309.
— — Synodalia	367.
— — Nagy halott	399.
— — Zsinati törvényeink	417.
— — A rom. kath. statusgyűlésről	445.
— — Karácsony	470.
<i>Szász Domokos.</i> Judás és Krisztus (Húsvét ünnepére)	136.
— — Jerikó ostroma 81, 91, 101, 121, 167,	193.
— — Jó munka	358.
— — Ne bántsuk	275, 383.
— — Képviselő választásaink	425, 433.
— — Alkonyatkor	480.
<i>Dr. Széchy Károly.</i> Isten hozza	42.
Tanulmányok és értekezések.	
<i>Benkő István.</i> Az énekek éneke. (Bibliai tanulmány)	102, 113, 122, 130, 139, 150, 162, 169, 179, 187, 202, 213, 226, 235.
<i>Dr. Felméri Lajos.</i> A modern papolás hanyatlása	180, 191.
<i>Dr. Fischer Lajos.</i> A divortium kérdése franczia nemzetgyűlésben	194.
<i>Hegedüs István.</i> Miként fokozhatjuk a vallás tanítás nevelő hatását	290, 298.
<i>Kádár József.</i> Erkölcs-vallásos élet a XVIII-ik században	278, 287.
<i>Dr. Mika Sándor.</i> A pápaság és az egyház a XI-ik században	466, 475.
<i>Szász Béla.</i> A jellemről (Népszerű felolvasás)	107, 117.
<i>Vajda Péter.</i> A protestantismus (Tanszéki beszéd)	333, 343.
<i>Várnai.</i> Az arab regivilág köréből	6, 14, 24, 32, 44, 53.
<i>Váró Ferencz.</i> Zsoltáraink újítása művészeti nézőpontból	155, 165, 175, 182.
<i>Vén Mihály.</i> Az isteni tisztelet lényege és külső nyilatkozatai	31, 43, 52, 62, 74, 82.
A „Times“ Darwinról	172.

	Lapszám.
Protestans egyház-történelmi emlékek.	
<i>Kálmán Farkas.</i> Az erdélyi impressumok	7, 16.
— — Régi énekek	54.
— — Töredékek a magyar ref. ének és istentisztelet történetéből — Karácsonyi czeremonia	470, 483.
<i>Koncz József.</i> Gr. Teleki Sámuel praedicatioja	311, 323, 329.
— — Az erdélyi ev. ref. egyház vallásszérelmei 1631-ben, betérjesztve I. Rákóczy György fejedelemhez orvoslás végett	380, 388, 396, 422.

Szépirodalmi közlemények.

<i>Arany János.</i> Fiamnak. Költemény	406.
<i>Borbáth Pál.</i> Egy életkérdés	277.
<i>Gyarmathi Zsigmondné.</i> Az apa (Rajz)	48, 58.
<i>Hegedüs István.</i> Új év. Költemény	487.
<i>Ivánka Sámuel.</i> Vasárnap reggeli ének	258.
<i>Julia.</i> Reb Herschel (Jelenetek a lengyel-zsidó népéletből)	11, 21, 28, 37.
<i>Kálmán Farkas.</i> Ének szárazságkor	98.
— — A CI-ik ének	208.
— — A 153 (Erdélyben 55 dicséret)	306.
<i>Id. Kis Áron.</i> Ének átírás. Karácsonyi ének	69.
— — Bűnbánati ének	282.
<i>Pap Gábor.</i> Bocsorhoz. Költemény	415.
— — Pápán. Költemény	421.
<i>Szász Béla.</i> Poenitentialis ének. (Kíséret az új énekes könyv számára)	10.
— — Éjjel. Költemény	459.
<i>Id. Szász Károly.</i> Krisztus Pilátus előtt. Költemény	88.
— — Ma hetven éves. Költemény	486.
<i>Ifj. Szász Károly</i> Luther a spanyol költészetben	79, 88, 126, 146.
— — A nagymama anyala. Költemény	475.
<i>Széchy Károly.</i> Keresztelőre. Költemény	421.
<i>Várnai Böhm Sándor.</i> Luther élete	191, 198.
— — Mutatvány Hugó Viktor Toque-mada-jából	247.
<i>Váró Ferencz.</i> Királyi zsoltárok (XX. és XXI. zolt.)	47.
— z — y. Szemelvények a keleti népek szent könyveiből	373.
Nagy Péter életrajza. (Mutatvány a zsinati „emlék-könyv“-ből)	215.
Karácsonyi legenda	486.

Vidéki élet

A sepsii egyházmegyéből	75, 438.
A marosi	132, 204, 245.
A sz.-szolnoki	295, 419.
A kolozs-kalotai	171.
A kézdi	189, 265.
Az erdővidéki	427.
Az udvarhelyi	439.
Az orbai	448.

	Lapszám.
A testvér superintendentiák köréből.	
A tiszántúli egyházkerületből	170, 393, 455.
A dunántúli	436.
A dunamelléki	437.
A tiszáninneni	455.
A moldva-oláhországi missio köréből	15.

Tanügyi cikkek.

Felhívás a magyarországi ref. egyház fő- és középiskoláinak s tanítóképezdéinek tanári karaihoz (Jóó István, Szegedi Sándor)	4.
Az evang. és ref. egyházak emlékirata a középtanodai törvényjavaslat tárgyában	72.
Iskolaszéki tisztújító közgyűlést megnyitó beszéd	195.
Jelentés az erdélyi ref. egyházkerületi tanügy állapótáról (Parádi Kálman)	243, 257, 264.
Az orsz. középiskolai tanár-egyesület közgyűléséből	271.
Esdő szó a nemzeti köznevelődés érdekében annak barátaihoz!	376.
Tanodai évet bezáró beszéd (Hegedüs István)	252, 263, 271.
A kolozsmegyei tanítótestület közgyűlése	413.
Kossuth a kisdudóvodákról	426, 435.

Necrologok.

Háver Mihály (János Albert)	177.
Hajnal Abel (Tatár János)	254.

K ü l f ö l d.

Amerika, Anglia, Ausztria, Ázsia, Belgium, Bulgaria, Franciaország, Görögország, Japán, Kína, Németország, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Poroszország, Schweiz, Skotia, Spanyolország, Szerbia.	9, 19, 27, 35, 56, 76, 85, 96, 115, 124, 133, 143, 152, 163, 173, 197, 232, 274, 280, 421, 429, 440, 450, 456, 464, 472, 484.
Irodalom.	19, 56, 66, 86, 104, 144, 181, 267, 296, 381, 377, 394, 420, 440, 457, 473.
Püspöki körövények.	40, 60, 90, 120, 158, 200, 251, 269, 284, 292, 308, 336, 382, 408, 404, 460, 478.
Hivatalos rész.	110.
A világ folyása.	9, 19, 27, 36, 46, 57, 68, 77, 86, 97, 105, 116, 125, 235, 145, 153, 164, 174, 181, 190, 197, 206, 245, 275, 281, 297, 305, 314, 324, 332, 342, 372, 379, 387, 395, 404, 430, 441, 450, 457, 465, 473, 485.

	Lapszám.
Lapszemle.	18, 26, 34, 56.

Az állandó ig. tanácsi ülésekről.	26, 45, 76, 95, 104, 114, 131, 151, 169, 180, 189, 204, 279, 313, 386, 414, 420, 449, 463.
--	--

Tanodai értesítők.	275, 281, 289, 295, 304, 313, 324, 341, 355, 371.
---------------------------	---

Vegyes tartalmú cikkek.

Új évre.	3.
Gyárfás ünnepély (c—r)	42.
A zsinati törvények mellett ő Felségéhez felterjesztett levél	64.
A cameraticum-per vezetésére kiküldött bizottságra vonatkozó hivatalos adatok	92.
A cameraticum ügye a parlament előtt	93.
Kimutatása az 1881. évi államsegélyből részesedő egyházközségeknél és egyéneknek	114, 123.
Nyílt levél szerkesztőhöz. (Dunántúl).	149.
Nyílt levél a „Pesti Napló“ szerkesztőjéhez. (Dr. Kolozvári Sándor, Szász Béla, Dr. Jenei Viktor)	205.
Nyílt levél. Pánczél Károly fogarasi lelkes úrhoz (Kálmán Farkas)	206.
Br. Kemény Gábor főgondnok egyhker. közgyűlést megnyitó beszéde	211.
Az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlése	214, 227, 237.
Szász Béla, dr. Jenei Victor és dr. Kolozvári Sándor alapító levele	219.
Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsának évi működését tárgyzó jelentése	220, 231, 240.
Püspöki jelentés. Előterjesztette Nagy Péter püspök.	224.
A cameraticum kiosztása	242.
A Kriza-ünnepélyről. (Révai Pál)	303.
A királyi leirat	319.
Az isten előtt való kedvesség. Egyházi beszéd. (Szász Domokos)	337.
Egy pár szó a „Nemzeti ének“ érdekében. (Ivánka Sámuel)	331.
Br. Vay Miklós megnyitó beszéde. Mondotta a debreczeni zsinaton	347.
A debreczeni zsinatról	348, 358.
Egy őszinte szó. (Kálmán Farkas)	369.
Szász Károly gyászbeszéde Arany János ravatalánál	401.
Pap Gábor superintendens üdvözlő beszéde Bocsor Istvánhoz	410.
Adakozásra felhívás. (Nemes Árpád).	439.
Különfélék minden számban.	

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illeti minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom. Előfizetési felhívás. — Új évre. — Az egyetemes protestáns tanáregylet. Hegedüs István. — Felhívás a magyarországi ref. egyház fő- és középiskoláinak s tanítóképezdéinek tanárkaraihoz. — Az arab regevilág köréből. Várnai. — Az erdély impressumok. Kálmán Farkas. — Külföld. — A világ folyása. — Tárca Poenitentialis ének. Szász Béla. — Reb Herschel. Irta Herberg Frankel. Fordította Julia. Különfélék. —

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

A

„PROTESTÁNS KÖZLÖNY”

XII. ÉVFOLYAMÁRA.

Az evangéliom szerint reformált magyar egyház az 1882-ik évvel életének új korszakába lép. Az országos közvélemény egyhangú ítélete szerint a közelebről tartott egyetemes zsinat, törvényhozási nagyszabású munkája által, lerakta azon alapokat, melyeken a magyar protestántizmus benső megújulásának, az idők viharaira daczó erejének s egységének temploma épülhet föl.

Az „Erdélyi prot. Közlöny” eddigi XI. évi pályafutása alatt ez új korszaknak vala igénytelen, de jóakarattú előharczósa. Kibontott lobogója körül a magyar protestántizmus bajnokainak diszes tábora sereglett össze s az erély törhetlenségével, az ügy igazságába vetett erős hittel s a bekövetkezendő diadal bizonyos reménységével vivta a nemes harcot, melynek nyomán nem vér és köny hull, hanem élet és áldás tenyész.

A részek egyesülésének, a reformált magyar egyház uniojának fénylő gondolata, melynek jegye alatt küzdött, valósággá vált, s mint hajdan a pusztai vándorlás után Izrael tizenkét törzsöke, midőn bevégezte a honfoglalás dicső harcát, egy egységes nemzettestté tömörült s Dávid és Salamon koronás királyainak jogára alatt erejét egyesítve, fölépítette közös templomát, úgy nekünk is, kik magunkat a magyar reformált egyház igaz hiveinek valljuk, az immár egygyé vált édes otthonunkban, közössé lett lelki házunkban együtt munkálni, s az egy czelra törekvésnek fölébredett érzetét buzgón ápolni nemcsak vallásos, de egyszersmind hazafias köteleességünk.

A helyzet változtával lapunk feladata is átalakúl, jobban mondva, kiszélesül. Eddig az öt ref. egyházkerület közül csak az egyiknek, az erdélyinek, szolgált közlönyét; jövőre nézve feladatául azt tekintendű, hogy irodalmi közege legyen az egygyé vált magyar reformált egyház egyházi és iskolai magasrendű közös érdekeinek s az egyes egyházkerületeknek és azok között az erdélyrészeknek is particularis érdekeit csak annyiban képviselje, a mennyiben azok az egésznek javára szolgálnak.

Mai számunkhoz van mellékelve a Franklin-társulat könyvjegyzéke és Demjen László hirdetése.

Lapunknak a jövőben követendő emez irányát jelezzük az által is, hogy eddigi címéből az „Erdélyi“ jelzöt kihagyjuk, s rovatokat nyitunk a zsinati törvényhozás által megteremtett új helyzet nyomán előtérbe lépett s az egyetemes egyházat közösen érdeklő kérdések vitatására, a megalkotott új intézmények népszerűsítésére, hogy mentől mélyebb gyökereket verhessenek azok egyetemes egyházunk termőképes talajában.

E mellett főtartjuk eddigi rovatainkat.

Közlünk **vezér és irányczikkeket, tanulmányokat és értekezéseket, külföldi szemléket, prot. egyháztörténelmi emlékeket,** lapunk körébe vágó **szépirodalmi műveket, költeményeket;** kiváló gondot fordítunk továbbra is **irodalmi, vidéki** rovatunkra, adni fogunk **lapszemléket, rendes tudósításokat** az erdélyrészi állandó igazgató tanács üléseiből, **hivatalos körözhvényeket,** változatos **hírfűzért,** kiegészítve ezt **heti krónikával** a külvilág eseményeiről, hogy előfizetőink közül azok, kiknek nem áll módjukban többféle lapok jártatása, lapunk útján tájékozva legyenek ezek felől is.

Lapunk **rendes belmunkatársai: Dr. Jenei Viktor, dr. Kolozsvári Sándor, Hegedüs István, Baló Sándor, Parádi Kálmán, dr. Széchy Károly, Szemerjai Béla és Szász Béla, mint főmunkatárs.**

Külmunkatársaink gazdag névsorából legyen elég fölemlitenünk: **Imre Sándor, Szabó Károly, id. Szász Károly, Felméri Lajos, Szilágyi Sándor, Miklovicz Bálint, Sipos Pál, Tóth Kálmán, Bierbrunner Gusztáv, Fejes István, Kálmán Farkas, Csonka Ferencz, Herepei Gergely, Nagy László, Dézsi Gyula, Gönczi János, Dombi Lajos, Haraszi Gyula, Vas Tamás és Várnai urakat;** s kiket legelől kell vala említenünk: **Gyarmathy Zsigmondné** ő nagyságát, e szellemes ironónket és **Juliát,** kitől érdekes rajzokat közlünk a népéletből.

Széleskörű programunkat azonban valósítani csak azon esetben leszünk képesek, ha egyetemes egyházunk világi és egyházi kitünőségei jóakarató törekvéseinket szellemi s anyagi támogatásban részesítik, s lapunkat, mint az Unio közlönyét, hatáskörükben pártolják s terjesztik. Tiszteletteljes bizalommal kérjük ezt mindnyájuktól!

Isten áldása velünk!

Kolozsvártt, 1881. decz. 25.

SZÁSZ DOMOKOS,

a „Protestáns Közlöny“ szerkesztője és tulajdonosa.

A „Protestáns Közlöny“ előfizetési ára:

Egész évre	—	—	—	6	frt. o. é.
Félévre	—	—	—	3	„
Negyedévre	—	—	—	1	„ 50 kr.

A szegényebb sorsú egyházközségek s lelkészek számára a kedvezményi árak továbbra is fentartatnak és pedig:

III. oszt. egyházaknak s lelkészeiknek

Egész évre	—	—	—	5	frt.
Félévre	—	—	—	2	50 kr.
Negyedévre	—	—	—	1	25 kr.

IV. oszt. egyházaknak s lelkészeiknek

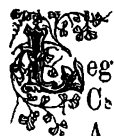
Egész évre	—	—	—	4	frt 60 kr.
Félévre	—	—	—	2	30
Negyedévre	—	—	—	1	15

 Egyszerre beküldött öt új előfizető után tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Kolozsvártt, 1881. decz. 25.

A „Protestáns Közlöny“ kiadóhivatala.

Ú J É V R E .

Egyen a te kőfalaidban
Csendesség és jó békesség.
A község közt egyenesség
Jó szerencse házaidban

A zsoltár e szavai zendültek meg néhány héttel ezelőtt ajkain a zsinati atyáknak, az ihlet ama perceiben, midőn törvényhozói munkájukat bevégezve szétoszlottak s csöndes otthonjuk falai közé visszatértek, nem azért, hogy pihenésre hajtsák fejüket, hanem azért, hogy azt a munkát, melyet végeztek, átplántálják s meggyökereztessek a szívekbe, hadd legyen a holt betűkből élet, a törvényből evangéliom.

A dallam elröppent hangjai most is lelkembe csöndülnek, s ha jön egy-egy pillanat, midőn elfelejtkezem azokról a dicső napokról, annak a dalnak emléke, hatása újra meg újra megelevenül bennem s visszhangot kelt szívemben.

Most, a hanyatló esztendő utolsó pillanataiban is megszólalni hallom azt a dalt s annak szárnyain száll át lelkem az új esztendőbe és Látást látok.

Látom képét a magyar Sionnak, a mint annak kőfalai mind erősebb és erősebb fundamentomon épülnek föl s emelkednek a magosságba, mint megvihatatlan vár, melynek ormairól visszapattannak a nyilak s sértetlenül leug alá a hajnali szellőben a diadalmi lobogó.

Látom az erős vár eddig szétzúllott népét, miként némül el ajkán a belső villongás zivaja s hallszik egy lassú, halk szó, miként hallotta vala azt Ilyés próféta, a Karmel pusztájában, midőn véget ért a föld rengése, elhamvadott az emésztő tűz lángja s megszűnt a szélvihar zúgása. E lassú, halk szót megértik a szívek, s megszállja azokat a belső megnyugvás csöndessége, az a jó békesség, melyet az Isten ad az embernek, ha jár az ő útain...

Ezek az utak a közjóért buzgó s önzetlen munkálkodásnak, a nagy ősök megszentelt nyomdokain a lankadatlan előretörékvésnek, a hagyományos magyar őszinteségnek s egyenességnek útai, hadd ragyogjon föl új fényben a magyar Sion régi dicsősége s zengjen a felől a régi dal új hangokon; hadd telitse be a házakat s szíveket az új esztendőben az Isten áldásainak jó szerencséje.

Bizony, nem tudom jobban, szebben kifejezni azt, a miért a magyar Sion javára szívem esd, mint a koronás próféta, midőn zsoltárát így végzé:

Az én atyámfiáért
És itt lakó feleimért
Szentségiért én e helynek
Mely szereztetett az Istennek
Minden jót kívánok tenéked

AZ EGYETEMES PROTESTÁNS TANÁREGYLET.*)

Kolozsvár, 1881 decz. 30.

Azon lendület, melyet a magyar református egyház fenséges egyesülése előidézett, mély és tartós hatást van hivatva gyakorolni a protestáns hitélet minden ágában, a belőle kiforrott intézményekre is. És mely intézmény van a református hitélettel bensőbb, széttephetetlenül erősebb kötelékekkel összekötve, mint a kiválóan tanító egyház veteményes kertje, e hitélet tovább ültetője, nemesb formák szerint alakítója: az iskola?

Ha a reformátio csak a szószékről folytatott polemikára, a szónoklat által fölízgatott szenvedély forrongó kitörésére, az istenitisztelek ikonoklasta epuraciojára, a szentírás tekintélyének minden világi tekintély ellenében a meggyőződés erejével kivivott fölemelésére és az így keletkezett társadalmi mozgalomra szorított volna: élete alig terjed tovább azon korszaknál, melynek uralkodó eszméjét kifejezte, zászlóra írta.

Külszerű alkotások, heves küzdelmek árán kivivott csekély eredmények előidéztek volna az emberiség fejlődésében a fényt követő árnyat: a csalódást, az elhidegülést, a közönyt. De a templom közelében emelkedett, százados fejlődés képességével nőtt, gyarapodott az iskola, mely a protestáns hitélet termő csiráját átülteté az egymást felváltó ifjú nemzedékek fogékony keblébe és azt a mindig megújuló nemzedékek nemesebb, tisztább aspiratioinak éltető légkörében fejlesztés ápolta, növelte. Az egyházi viták palaestrája, a szabad vizsgálódás, a tudományos szellem serkentője és a vérig folytatott tusákban lelkesítő meggyőződés meggyökereztetője volt az iskola. Kell-e magyaráznom, hogy az iskola az egyházért mit tön? Lehet e csodálni hogy az egyház az iskola érdekében áldozatkészségre buzdul és buzdit?

Ha az egyházi élet szebb, dicsőbb jövőnek veté meg alapját az egyesülés az iskolák ezt megérzik és hivatásuk egy feladattal többet teljesíteni. E feladat a reformált iskolák közt a testvéri frigyét szorosbá tenni, a közös célok, a közös elvek aegise alatt egyesült erkölcsi és anyagi erővel közreműködni arra, hogy őseink áldozatkészsége által létrehozott, hitbuzgalma által fentartott intézetek nem pusztán az annyi véráldozattal és hősiesség batorsággal kivivott autonóm szabadság sáncaivá váljanak, hanem az újabb korban szellemenben, modorban, eszközökben annyira módosult oktatás- és nevelésügyet a modern élet fegyvereivel szolgálják; a nemzeti nevelésügy érdekében, a hagyomá-

E nagy fontosságú kérdés megvitatására készséggel nyitjuk meg lapunk hasábjait. A létrejött unio a rokonerők tömörülését szükségképen föltételezi s követeli. A tisztántúli tanáregylet felhívását egész terjedelmében alább közöljük is. Szerk.

nyok kegyeletes fenntartása, ápolása mellett kivívni a nagyobb, a nyiltabb verseny terén is azt a kiváló helyet, melyet a protestáns iskolák elfoglaltak a multban; megtenni a nemzeti műveltségnek azt a szolgálatot, melyet oly mértékben teljesítettek régen, hogy a per eminentiam magyar kultúra fő-fő tényezői voltak. Egyesült erő, sűrűbb szellemi közlekedés, nemes vetély élesztésére, fenntartására irányúl azon mozgalom, melynek megindításáért a tiszántúli középiskolai tanáregyletet illeti a hála és elismerés. A zsinat sok szép törekvés magvát hinti el, de a legnemesebb törekvések sorában bizonyára legfontosabb, legmélyebb hatású lesz az egyetemes reformált tanáregyesület létesítése, melynek organuma egy tudományos szakközlöny lenne, hol szabadon megvitathatnák a reformált tanügy fölvirágzására célzó eszméket, terveket, oktatás-neveléstani kérdéseket és a mely másfelől a ref. tanárok tudományos működésének lenne tükröje. Az elmaradottság, felekezeti tespedés méltatlan vádjára feleljünk meg tényekkel. A kisebbités, a gáncs szavát czáfoljuk meg fáradhatatlan tevékenységgel és áldozatos buzgósággal; a bürokratikus gondolkozás, a monopolizált tankönyvirodalom, a tudománynak felfelé hunyászkodó, lefelé pöffeszkedő nyegléi ellen álljunk harezélbe, de mindig igaz tényekkel, szolid készütséggel, tudományos lelkiismeretességgel. Ez egészséges szellem ébresztésére, fenntartására, a romboló külhatásoktól megóvására, de a kor igényeinek megértésére, az újabb eszméknek és irányoknak, a majmoló utánzás, a rohamos és elszármított reformok elkerülése mellett fejlesztő hatása befogadására, a szabadvizsgáldáshoz, a szó igaz értelmében, küzdőtérnyitni hivatott az országos reformált tanáregylet, mely az eddig létezett külön tanárértekezleteket vagy egyleteket nem hogy kizárni, de ezek beléletére élénkítőleg fogna hatni. Hiszen az egyes egyházkerületek, kivált egyházkerületünk az egyesülés által szabad belfejlődésükben nem gátolva, csak segítve lesznek. A főbb elvek, a közösen elfogadott irányok a különleges viszonyokhoz képest szükségessé vált alkalmazkodásnál annyi érdeket leküzdendő akadályokkal és nehézségekkel szemben a nagyobb alkotásokhoz nyitandó külön forrásokat, külön tevékenységet igényelnek, hogy az egyesülés által ébresztett lendület az eddig művelt működési tere is jótékonyan fog hatni. Ezért üdvözöljük a zsinat alkalmával tartott értekezlet által kimondott egyesülés eszméjét. Üdvözöljük a tiszántúli tanáregylet köriratát, mely a fennebb érintett eszméket behatóbban, a meggyőződés ékesszólásával fejtegeti. Azt hiszem, nemcsak magam, de bérczes hazánkban létező testvér tanodák tanárai részéről is csak szives üdvözlés lehet a válasz a tiszántúli tanáregylet testvéries felszólítására.

Hegedűs István.

FELHÍVÁS.

A magyarországi ref. egyház fő- és középiskoláinak s tanítóképezdéinek tanárkaraihoz.

magyar. ref. egyház, hála Istennek! s a debreczeni közzsinat bölcseségének, egygyé lett, egygyé forrott!

Eddig, ha élt is az összelartás szelleme, ha fellobbant is a testvéri szeretet lángja az egyházkerületek között, öten ötfelé küzdöttek s használták fel erőiket, égették áldozati tűzeiket s tett ki-ki annyit, a mennyit épen tudott; a közösség a lezajlott viharok s átélt szenvedések omlékezetében, a szebb jövő iránti reményben élt inkább, mint határozott czélok biztosan vezérlő tudatában.

Az egygyé lett egyháznak ma közös intézményei, sok szépre és nagyra jogosító alkotásai a vállvetett és czéltudatos munkálkodást teszik lehetővé.

Az egyházkerületek egyénisége, szabad élettevékenysége feláldozása nélkül, az egygyé létel tudatából származó s az által éltetett közszellem közös modert talált, hogy hatalmas áramával a jóllét, dicsőség és üdvösség partjai felé vigye egyházunk hajóját. A közszellem jótékonyan építő hatása befelé, imponáló ereje kifelé napnál világosabb.

A magyar reformátusoknál az egyház és iskola, mint tudjuk, céljaikra nézve nem különvált intézmények, nem egymással versenyző felek; sokkal inkább a kettő egymással szorosan egybenött, egymást kiegészítő, célban, érdeken egymást támogató szellemi hatalmak.

A reformált egyház, e per eminentiam tanító egyház a maga legerősebb támaszául tekintette az iskolákat s míg ő áldozataival segítette ezeket, az iskolák iránta való szeretetben növelték fiait és leányait s képessé tették őt, hogy a folytonosan haladó kor kívánalmai szerint a felvilágosodás és közműveltség tekintetében is megállhassa helyét, betölthesse elvállalt missioját úgy vallásérkölesi, mint nemzeti tekintetben.

Az egyház ma is legédesb reményvel néz az iskolákra, ezekkel együtt, ezektől támogatva küzdhet sikerrel nagy céljai valóításáért, s ezektől nyert támogatása arányában örömmel hozza meg áldozatait. Ki lehet mondani, hogy a csak most megteremtett egység biztosítása, az egyesült egyház fejlődésképesége, áldásos működése igen nagy mértékben függ az iskolákat átható szellemtől s azoknak a korral haladó tevékenységétől, az életre kihatása mérvétől.

E szempont is sürgetően követeli, hogy a reformált iskolák éltető lelkei, a tanárok között szorosabb, bensőbb viszonyok keletkezzenek, az érintkezés gyakoribbá, igazibbá válják.

Az egyház bizonyára ezután is meghozza a maga áldozatait az iskolákra tehetsége szerint, megvédelmezi azokra vonatkozó jogait, ha a szükség és körülmények azt parancsolják; de az iskolák jó szelleme, tudományos berendezése, a tanítás sikere, a czélszerű tankönyvek előállítására, a tanárok tudományos és irodalmi működése, egyszóval áldásos élete, bent is elismerést kívánó tekintélye kívülre, senkitől mástól nem függ, mint magoktól a tanároktól.

A tanügy a kor szükségletei és kívánalmai, a tudományok haladása és az iskolai tapasztalatok következtében

folytonos hullámzásban, mozgásban van. Az a kimondhatatlan szerencse, midőn a hullámzás — s mondjuk — előre haladó mozgás a tanügyet közvetlenül intézők jó sugallatából, tehát belőlről indul ki; — mert az ilyen mozgás tartós, elvű és következetes, épen azért áldásos és eredménydús; sokszor külső kényszerítő okok adnak lökést, ezektől ered a hullámzás; vagy új divatos eszmék, ellentétes nézetek és elvek okoznak forrongást.

Örömmel tehetjük a vallomást, hogy a ref. egyház mindenkor a haladás zászlója alatt állt s iskoláit a kor színvonalára emelni óhajtotta; az ellentétes felfogásokkal szemben s talán ellenséges viszonyok közt is megállta helyét s pillanatnyi ingadozások után eltalálta az üdvös irányt. De iskolai tekintetben a kezdeményezés, irányadás, a tanács azokat illeti első sorban; kik erejükkel, tudományukkal, életük feláldozásával is az iskolákat szolgálják. S eljött az idő, hogy e férfiak, a tanárok, ne csak kötelezve legyenek koronként véleményt nyilvánítani tanügyi fontos kérdésekben, de megvárják, kivívják, hogy véleményüknek teljes súlya legyen a döntő körök elhatározásaira; eljött az idő, hogy a számuk és tudományuk, valamint a közműveltség tekintetében őket méltán megillető tekintéllyel, elismerést érdemlő munkássággal lépjenek föl; eljött az idő, hogy a tanügy terén a haladás zászlóját ők tartsák kezükben vezessék azt diadalra.

E magas czélokot egyes tanár vagy egyes tanártestület szétforgácsolt erejével el nem érheti; a magyar ref. tanárkarok egyesített erejére, közös czéloktól és szellemtől vezérelt munkásságára van szükség.

Ezen tudat és meggyőződés által vezérelve tartottak értekezletet a debreczeni zsinaton jelen volt tanárok a tiszántúli egyházkerületi középiskolai tanáregylet választmányával kimondották, hogy elvileg kívánatosnak tartják egy országos ref. tanáregyesület létesítését és annak alapjául egy szakközlöny megindítását.

Ezen egyesület mellett érintetlenül, csonkítatlan tevékenységben állhatnának fenn a már létező tanári egyesületek vagy irodalmi körök. Míg azonban ezek egyes kerületek érdekeit szolgálják, az országos egyesület a tanügy azon közös nagy kérdéseivel foglalkoznék, melyeknek megoldása szabná meg az irányt s a kört, a melyben kellene mozogniok a partikularis egyesületeknek is, ha a közösség élénk érzete mellett, a siker diadaláért multhatlanul szükséges összhangot veszélyeztetni nem akarnák.

Az országos egyesület cselekvési körébe ölelné a magyar ref. egyház összes tanintézeteinek, illetőleg minden fokozatú iskoláinak tanügyét, részint azért, hogy azok korrelatív működésébe harmoniát hozzon, részint, hogy azoknak a folyvást haladó korszellem kívánalmai szerint való fejlődését, tökéletesedését eszközölje, a tudomány és iskolai tapasztalat segítségével.

E végett az iskolák részére tanterveket bírálva és készítené; czélszerű tankönyvek iratásáról s azok kiadásáról és elterjesztéséről gondoskodnék; megvitatná a tanítás és nevelés módszereit; véleményével, tanácsaival előmozditaná az iskolák korszerű berendezését.

A tanárok társadalmi és anyagi állásának emelésére egyesült erejével és tekintélyével mindazt megtenné, mit egyesek vagy kisebb körök megtenni nem képesek.

A tanárok tisztóknél, helyzetóknél fogva is a prot. tudományosság képviselői. De különösen irodalmi munkásságuk által is igazolni kell azt. Egyes tudományos kérdések vitatása és tisztázása, a ref. egyház s a ref. közoktatásügy történetének buvárlása és megírása, valamint tudományos kötelesség, úgy egyszersmind emelésére szolgálja a

tanári kar reputatiojának; a tudományos irodalmi munkásság az erőéretet, önbizalmat, az elért siker a tehetségek lelkesedését növelné.

Mindeme czélok valóítására az országos tanári egyesületnek két közege lenne, u. m.

1-ór. Meghatározandó időközökben közgyűlések tartása, melyekre a tanárok tetszés szerint egyénekenként vagy a tanártestületek képviselőileg jelennének meg.

2-ór. Tudományos szakközlöny szerkesztése, mely a szorosán úgynevezett paedagogico-didactikai kérdések fejtegetésén kívül közleményeket hozna a theologiai, jogi, bölcsészeti, philologiai, matematikai, természeti s történelmi tudományok mezéről stb. s általában fejlesztője és tökére is lenne a ref. tanárok tudományos működésének.

A tanárok országos egyesületének tervezete, valamint a szakközlönynek, kik által és mily terjedelemben szerkesztése, s mely időközökben megjelenése mind akkor lesz meghatározható, ha a tanárkarok nyilatkoznak, hogy a tervbe vett egyesülést és egy szakközlönynek szerkesztését óhajtják, akarják.

Egy a ref. tanárok nevéhez méltó szakközlöny kiadása pénzt és tudományos munkálkodást igényel. Az értekezleten jelen volt tanárok a tiszántúli középiskolai tanáregylet választmányát bizván meg azon megtisztelő feladattal, hogy e tekintetben a felhívást eszközölje, e választmány tisztelettel keresi meg s kéri fel a (czim) tanárikart, méltóztatásuk megfontolás tárgyává tenni, óhajlja-e a jelzett szempontoknál fogva a magyarországi ref. tanártestületeknek országos egyesülését; akarja-e, hogy az egyesület a maga tevékenysége végett majd megállapítandó időben gyűléseket tartson s egy tudományos szakközlényt szerkeszteszen és adjon ki? kérje fel tagjait nyilatkozatra, hogy kik hajlandók magukat kötelezni is arra, hogy a szakközlönt műveikkel támogatják, s általában a tanárkar tagjai késszek-e a szakközlönt évi összeg fizetése által is gyámolítani, s illetőleg fentartani.

Tisztelettel kérjük a t. tanártestületektől azt is, hogy az egyesülésre és a szakközlönyre vonatkozó nézeteiket akár írásban a tiszántúli középiskolai tanáregyleti választmányal, akár a prot. egyh. és isk. közlönyökben, tehát irodalmi úton közölni méltóztatassanak.

Mindezen kérdésekre tisztelettel kérjük becses nyilatkozatukat 1882 év február hó 15-ik napjáig, a tiszántúli középisk. tanáregylet választmányának elnökéhez Szegedi Sándor, főiskolai tanárhoz Debreczenbe megküldeni.

Ha e pontokra kedvező válasz érkezik a ref. tanártestületek részéről, akkor a nevezett választmány édes kötelességének fogja ismerni a gyűlések tartására és a szakközlöny szerkesztésére nézve részletes tervet kidolgozni s azt a t. tanártestületekkel előlegesen, kellő időben közölni.

A tiszántúli középiskolai tanáregylet választmányának kész szívvvel vállalta el a felhívás tisztét s fő-főörömének tartaná, ha annak eredménye a magyarországi ref. tanártestületek országos egyesülete s egy ezáltal fentartott tudományos szakközlöny lenne.

Adja Isten, hogy az országos tanáregyesület már a közel jövőben létesüljön! Szép és felemelő jelenség lesz az, s jó irányban meginduló és kitartó munkássága által bizonyára áldásos nyomokat hagyand maga után.

Kérésünk megújítása mellett a legszívesebb tisztelettel vagyunk

Debreczenben, 1881 deczember 8-ik napján.

A tiszántúli középiskolai tanáregylet választmányának nevében

Jóó István,
h. jegyző.

Szegedi Sándor,
elnök.

AZ ARAB REGEVILÁG KÖRÉBŐL.

(Vallástörténelmi tanulmány.)

ki ne emlékezne nek gyönyörrel vissza gyermekkori benyomásaira, az első olvasmányokra, melyek között az ezeregy éjszaka csodás tündérvilága bizonyosan első helyen áll? Kevesen vannak, kiknél a fogékonyság zseuge éveiben a gyermekek ez evangéliuma közre ne hatott volna a kedély, az ész, a képzelem fejlesztésére. A lusta Aladdin s varázslámpája, Ali baba s a negyven tolvaj csak oly meggyőzőleg, csak oly elbűvölőleg lebeg most, hosszú évek után is szemeink előtt, mint Andersen szegény kis gyufafárus leánykája, didergő lábakkal a karácsonyi kirakatok előtt ügyelegetve vagy Imide-Amoda s Bunkó-Dankó mindig újra kezdődő s mindig befejezetlen tréfás meséje. Csakhogy míg ez utóbbiak egy sokkal későbbi irodalmi korszak termékei, s nem tekinthetők egyébként, mint az egyéni fantázia s meleg költői érzés klasszikus kifolyásai gyanánt, addig az ezeregy éjszakai mesék nemzeti, sőt emberiségi hagyományt képeznek, bennök a népszellem kincse nyer kifejezést, s épen azért kútforrásaik kimerítő tanulmányozása az összehasonlító tudósnak is érdekében áll. Gazdag anyagúl szolgál erre az arab népnek kiválóan regés hajlama, s csak a legismertebb regék egyikének, a „Sindbad a tengerész“-nek egy helyére kell visszaemlékeznünk, hogy azonnal az Ulysses és a Cyclops közötti kaland jusson eszünkbe, mely itt meglepő hasonlatosságú változatban lép föl.

De még félreismerhetlenebb a találkozás Damon és Pythias ismert regéje s egy arab versio közt, mely következőleg hangzik: Egy ifjú arab legyilkol egy aggot, mert ez tevéjét megölte. A meggyilkolt fia bosszút esküsznek s bevádolják a gyilkost. Ez belenyugszik a halálos ítéletbe s csupán három napi haladékat kér, fontos dolgai eligazítása végett, ígérve, hogy visszatér. A kalifa beleegyezik azon föltétel alatt, hogy valaki kezességet vállal érte s leköti életét. Egy öreg, tisztos udvaronc elvállalja a felelősséget könyörületből, s hogy ne mondják, hogy a felebaráti szeretet kiköltözött az emberek közül. Az ifjú tehát természetesen elutazik, s mint a görög legendában, épen akkor tér meg, mikor kezese már azon a ponton áll, hogy életét veszítse érte. Így aztán mindketten kegyelmet nyernek. Érdekesen jellemzi a keleti életet az az ügy, melynek rendbehozására az ifjú haladékat kér, s mely nem egyébből áll, mint egy gyermeke számára elásott pénzösszegnek megbizottja kezei közé tételéből, lévén keleten a pénzelés, még a legutóbbi időkben is, a legbiztosabb beruházási mód.

Ha a részletekig kiterjedő emez analog vonások két keleti nép mondai hagyományai közt némi magyarázatot találnak, az éghajlat, a természeti behatások s az ezektől föltételezett társadalmi és polgári intézmények megfelelőségében, annál segélytelenebbül állunk e megegyezés egy más példájával szemben, mely egészen ellenkező fajsajátságok között merül föl. A Cambridge-hez közel fekvő Swaffham

helység kicsiny templomában egy ablak van bizonyos Chapman emlékének szentelve, ki a templomot építette. A legenda, mely ez ablakhoz fűződik, a következő: Egy szegény ember azt álmodá egy éjjel, hogy a londoni hidnál roppant kincsre bukkant, s látománya valóságától annyira át lett hatva, hogy megindult a kincset fölkeresni. A mondott helyre megérkezve egy férfival találkozott, ki megértvén jövelele okát, szemére lobbantotta őrrilt babonását s viszont elbeszélte, hogy neki is álmában hasonló kincs lett kijelölve, még pedig épen a Chapman házában, hanem ő józanabb, semhogy ily ostobaságnak hitelt adjon. A swaffhami ember rábeszéltetni engedve magát visszatér, hanem, oh csoda! házában ott találja a kincset, minek következtében gazdag lesz, s végre a templomot építteti. Szórolszóra e történet van visszaadva a 13-dik század híres persa bölcselmi költeményében, Masnavi-ban, Maulavi Rumitól, a tánczó dervisek rendje alapítójától, a megváltozott hely és személynevek mellett csak azon csekély különbséggel, hogy itt az erkölcsi tanulság is ki van fejtve, hogy tudniillik mindenki saját lelkében leli föl legbacsesebb tulajdonát.

Ilewelyn és bü kutyája, Gelert története, mely megölte a farkast, hogy gazdája gyermekét megmentse, s majd maga is gazdája keze által hullott el, midőn ez belépve csak a fölfordított bölcsőt lát, körül vértócsával, míg a kutyája száját nyalta — kevés változattal kering a Tih-i fensík beduinjai közt.

Szintén csak a mise-en-scène különbözik az itt következő arab mese olasz versiojában.

Volt egy pásztornak egy kutyája, melyet nagyon szeretett, s midőn nagy bánatjára megdöglött, a szeretet és ragaszkodás minden jele között takarította el. A falusi kadi, kinek haragját a pásztor valami módon magára vonta, hallván ezt, maga elé idézte őt, vádolván, hogy kigúnyolta a mohamedán vallás szertartásait, midőn egy lelketlen állatot szent rítus szerint temettet el. Fölbívatván a pásztor önvédelme előadására, így szólalt meg: „Ha méltóztatol történetemet meghallgatni, bizonyosan elnéző léssz irányomban. Kutyám anyja, mikor megdöglött, egész fiatalon hagyta hátra kölykét, úgy, hogy ezt egy kecske nevelte föl nyájamból. Mikor ez is megdöglött, több szép gidóból álló egész vagyont reá hagyta. Végre, mikor szegény kutyám rosúl lett s végét érezte közeledni, megkérdeztem, mit tegyek a gidókkal, melyek birtokában voltak. „Add a kadi ő nagyságának, felelé. Ennekutána én a kutyát oly eszesnek tartám, hogy mozlem szokás szerint temettem el.“ „Nagyon helyes“, felelé nagysága. „Mit méltóztatott még a kedves elhunytnek megjegyezni?“

Várnai.

(Folytatása következik.)

AZ ERDÉLYI IMPRESSUMOK.

em valami különös dolgot jelent ám, nyájas olvasóim, ez a diák szó, hanem egy bizonyos fajta énekeskönyvet hívtak így a XVII. század vége táján, mely nevezet fenállott egész a mostani énekeskönyveink megújításáig.

Háromféle énekes könyv existált ugyanis 1680 óta a református anyaszentegyházban, u. m. 1. a Graduál, 2. a Cofitionale, 3. az Impressum.

Addig is, míg sorjában elmondanám egyiknek és másiknak tulajdonságát s a közistenitisztelekben volt használatát legyen szabad előre kimondanom, hogy az impressumoknak köszönhetjük, hogy református istenitiszteleteinkből elmaradtak a lelketlen czeremoniák, melyekkel már a XVI. század vége felé annyira tele aggattatott, s melyek fénykorukat a nagy emlékeztető Geleji-Rákóczy-féle Graduáléban ünnepelték s vezetetteti lassanként vissza eredeti evangéliumi egyszerűségére.

Lassanként — mondom — mert az evangéliomi egyszerűségnek, mint mindenütt, úgy itt is, kemény harcot kellett vívnia, az emberi gyarlóságból származott emberi találmányokkal, mikhez az ember részint a hosszas megszokás, részint a természetében rejlő erkölcsi gyengeségnél fogva, úgy szeret ragaszkodni.

Eddigi énekügyi kutatásaimból úgy vagyok meggyőződve, miszerint a református istenitisztelek közvetlen a reformátionak hazánkban lett elterjedése után, szinte a XVI. század vége feléig, az első keresztyénekéhez hasonló egyszerűségben folyt le. Énekeltek, imádkoztak, prédikációt hallgattak (ha t. i. épen volt papjuk), alamiználkodtak és éltek az úri szent vacsorával, ha ugyan volt pap, a ki kiszolgáltatta, mert kezdetben nem minden helyen volt (s nem is lehetett) pap, maguk az első reformátusok is apostoli módon útazának egyik helyből a másikba, tanítás, igehirdetés s a sacramentumok kiszolgáltatása végett. Később, midőn az eccleziák rendezkedni kezdtek, fejlődött ki a czeremoniás istenitisztelek, mely — miként mondám — a Geleji-Rákóczy-féle Graduáléban érte el tetőpontját.

Énekeik, énekeskönyveik mik voltak, mik lehettek? már most világos lehet előttünk, újabbkori kutatásaink felderítették és teljes biztonsággal állíthatjuk, hogy a „Krisztus ki vagy nap és világ“ a „Jézus Krisztus szép fényes hajnal“ stb. örök szép latin hymnuszok s más egyebek, a reformátorok meg a nép szerzeményei, voltak az első magyar református keresztyének énekei.

Hogy a latin hymnusokat énekelték — természetesen magyarul — bizonyos abból, mert Székely István azokat lefordította s Krakkóban 1538-ban kinyomatá, melyből azonban ma már egyetlen példányt sem ismerünk, az utolsó Nagy-Enyeden semmisült meg Bethlen Kata könyvei közt 1849-ben. (Bod P. M. Athenas 258 l. és Szabó K. Régi

magyar ktár 6 l.) Ugyan Székely István a zsoltárokat is magyarra fordította s Krakkóban 1548-ban kinyomatá, de ezek nem éneklésre valók voltak, sőt még a latin hymnuszoknál előbb két évvel, 1536-ban is jött egy énekeskönyv Krakkóba, a Gálszécsi Istváné, melynek azonban már ma egy példánya sem ismeretes; hogy létezett, az bizonyos a Debreczenben 1602-ben megjelent énekeskönyv előszavából, hol Szilvász Ujfalvi Imre, a régibb nyomtatott énekeskönyveket előszámlálja.

A reformátusok énekei közül, eddigi nyomozásaim szerint, legrégebb a Batizi András által 1530-ban szerzett „Szentháromság nap után való dicséret“, mely így kezdődik: „Áldott legyen mindörökké az atya Isten!“ Ez éneket én a Szabó Károly által Sárosmegyében az alsó-sebesi franciscanus klastromban felfedezett Bártfai 1593-iki énekesben láttam először. Ez énekeskönyv ismeretetését megirtam a „Prot. egyh. és isk. Lap“ 1881 évi 33, 34, 35 számaiban magáról az énekről tüzetesebben szóltam a Czelder „Figyelő“-je 1881 V—VI (kettős) füzetében, csak különféle körülményekből határozhatván meg, hogy 1530-ból való (és így egészen új világot vet Batizi reformátori pályájára), mert a bártfai énekesben ez ének kezdődik a 162 lapon, a versfőkből kijön ez: Andreas Batizinus Kass, s ezen versen túl „Szeretéből megmosogatta drága sz. vérével, vállán .“, a 163—166 lapok hiányzanak, fölébe van azonban nyomva: Andreas Batizinus s egykorú kézírással oda írva: Kaszonja 1530. Már ebből és abból következtetve, hogy a bártfai énekesben majd minden régi ének végén ott van a szerzés helye és éve, én teljes biztossággal állítám, hogy csakugyan Batizi Andrásé 1530-ból s ez állításomnak igazat adott Szilády Áron a „rég magyar költőktára“ III. kötetében, hol ez énekek a bártfaiból hiányzó versei közölve vannak, az utolsó vers nyilván megmondja, hogy szerzettetett Kassán 1530. Batizi reformátori pályájának kezdete tehát 12 évvel előbb keresendő.

Még itt ezen énekek korában a Graduálénak hirtelen sincs.

De már később találkozunk vele, mert Szilvász-Ujfalvi Imre nyilván írja az 1602-iki debreczeni énekes (Gönczi második kiadása) előszavában: „Ez ideiglen csak az itt való Typographiában is egynehányszor nyomtatott ki ez énekeskönyv, mely az Graduállal az Templomba szokott vitettni. Találtam olyanra is, az mely csak igen röviden, ezelőtt negyven esztendővel nyomtatott.“ Ezen szavak után egy debreczeni 1562-iki kiadás léteztét kell feltennünk, mely ma teljesen ismeretlen.

Nyomozásaim alapján tehát bizton állíthatom, hogy a Graduál a XVI. század közepén innét s inkább a század vége felé fejlődött ki, s csak az eccleziák rendezése után foglalt tért református istenitiszteleteinkben.

De lássuk már most a háromféle énekest sorjában egymásután.

I. A Graduál:

Im, mondám, mikor kezdett kifejlődni s az istenitisz-

teletben helyet és tért foglalni. E hely és tér foglalás azonban csak nagyon lassan ment, a mint az akkori fenmaradt codexek bizonyítják. Ezek közül:

Első a nagy-dobszai (Somogy megyében). Ismertetését a „Prot, egyh. és isk. Lap“ 1881 évi 3, 4, 5 sz. közlöttem. Azonban ennek is csak első kis része való a XVI. századból, mely még a különféle czeremoniák bevételeire nagyon kevés világot vet, ámbár már ebben is előjönnek az antiphonák, benedictiok, responsaliák, lamentatiok, oratiok stb., de még nem oly terjedelemben, mint a XVII. század elejéről valóokban, melyek im következnek:

Második a csurgói (Somogy) ismertetem Czelder „Figyelő“-jében, ez már — noha csonka — de látható, hogy sokkal kifejtettebb. A többi énekek közt ebből fedeztem fel, hogy a „Krisztus urunknak áldott születésén“ kezdetű örök szép karácsoni éneket Pécseli (és nem Péczeli) Király Imre írta. E codex a XVII. század második tizedéből való.

Harmadik, és bizonyára a Graduál kifejlődésében a legérdekesebb codex a Kálmáncai, mely 1867 óta a csurgói gymnasium könyvtárában őriztetik, mely is tagadhatatlanul 1622-ből való, minthogy ez évszám az initialékba bele van rajzolva, (ismertetését szintén Czelder Figyelőjében közlöttem.)

(Láttam még ezeken túl 3 irott Graduálét a debreczeni főiskola ktárában, de ezekről — minthogy még tüzetesen át nem vizsgáltam, most nem szólhatok. Ha a főtiszt. püspök úr — nagybecsű ígérete szerint — hozzám küldendi, lesz szerencsém e t. lapok hasábjain ismertetésüket közölni.)

Ime, tehát a Geleji-féle Graduál születése helyéhez sok-sok mértföldnyire s születése éve előtt jó időből bárom codex létezik Somogy megyében.

Hogy ilyen irott Graduál 1636 előtt Erdélyben is több példányban létezett, az bizonyos, mert az ecclesiáik maguk számára író deákokkal leiratták. Geleji maga mondja ajánló levelében, hogy „az iminnen-amonnan városokról, még onnan kívül Magyarországból is bekéregtetett Graduálokból az mieinknek hijját kipótolta és kitöltötte keserűi Dajka János.“ Nem volt tehát mindenütt egyforma s így az isteniszteleti czeremoniák se lehettek mindenütt egy módon.

Írja Geleji, hogy mikor Dajka, az elkészült irott Graduált Bethlen Gábornak bemutatá, a kegyes fejedelem feletébb örült s kinyomatása iránt intézkedéseket tett, mely szándékában azonban bekövetkezett halála meggátolta.

Kérdés már most, hová lehetett ez a Dajka féle? Minden kutatás utánna eddig haszontalan volt! Szabó Károly úr legújabbán (Kolozsvár 1881 decz. 3) ezt írja nekem: „Ezen Graduál kézírata hová lehetett? ki tudja. Az erd. fejedelmi levéltár szétszórt romjai közt fenmaradt-e, vagy örökre elveszett? oly kérdés, melyre határozott választ nem adhatunk.“ Sőt régi irott énekeskönyvek sincsenek az erdélyi muzeumban.

Bizonyosan, miután a Graduál 1636-ban Gyulafehérváron kinyomatott s a bőkezű I. Rákóczy György fejedelem által 200 ecclesiáinak szélesztatott, az irott codexek használ-

laton kívül tétettek s később elrongyolodván, elvesztek. Itt Királyhágón innen azonban megmaradt belőlük 6, de ezek is egymástól különböznek.

Rákóczy nyomtatásából is csak hét példány maradt fenn mai korunkig, ezek:

1. A budapesti magyar nemz. muzeumé. Melyik ecclesiái volt? még nem kaptam felőle tudósítást.
2. A debreczeni ref. főiskoláé. A somorjai ecclesiái volt (Pozsony megyében) s Szoboszlai Pap István az 1832—36-iki országgyűlésen országgyűlési pap lévén, szerezte meg a debreczeni főiskola ktárának.
3. A nagy-körösi iskoláé, az ottani ecclesiái volt.
4. A marosvásárhelyi főiskoláé.
5. A felső-bányai egyházé, ugyanazon egyháznak ajándékozva a fejedelem által.
6. A magyar akadémiaé (csonkán), ez a gyöngyösi egyházé volt.
7. A kolozsvári ref. főiskoláé (csonkán).

Érdekes az is, hogy a buzgó fejedelem a czimlap után következő előbeszéde alá, minden példányban, beírta nevét, manu propriáját s azt, hogy melyik ecclesiáinak adja, ismeretes jelmondásával: „Non est currentis neque volentis, sed miserentis Dei.“

Miért hívták Graduálnak? E kérdésre megfelel Geleji Katona István az előszóban „Graduálnak hívták az nótáknak gradusaiért.“ Révész Imre (Történelmi közlemények 1866.) így szól e kérdésről: „Graduál származik a gradustól, mely lépcsőt jelent. A róm. kath. egyházban már a régi időktől fogva, némely zsoltárokat az oltár lépcsőjén vagy más lépcsővel ellátott magas helyen szoktak énekelni. Innen az ily énekek, sőt későbbben és általában a zsoltárkönyvek graduális-oknak, röviden graduál-oknak neveztetek. Öreg nemcsak vént, hanem nagyot, vastagot, teljességre jutottat jelentett nyelvünkben, p. o. öreg fűrész, öreg reszelő, öreg estve stb.“

A Geleji által említett „nótáknak gradusait“ is — curiosumként — legyen szabad itt leírnom

1. gradus: A d a m p r i m u s h o m o .
Primi toni melodia, psallat in directe.
2. N o e s e c u n d u s .
Secundi medium deponito sed finem attolito.
3. T e r t i u s A b r a h a m .
Tertius medium variat, sed finem praecipitat.
4. Q u a t u o r E v a n g e l i s t a e .
Quartus autem medium suspendit: sed finis ab alto cadit.
5. Q u i n q u e l i b r i M o s i s .
Quinti medietas quarti est similis, sed in fine dissimilis.
6. S e x h y d r i a e d e p o s i t a e .
Sexti medietas primi est similis: sed in fine dissimilis.
7. S e p t e m S c h o l a e s u n t A r t e s .
Septimi scandit medium: sed in fine descendit.
8. S e d o c t o s u n t p a r t e s .

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 1 számához.

Octavi medium secundi est similis, sed finis absimilis.

9. Peregrinus, Ecce peregrinus:

In exitu Izrael in Aegypto; domus Jacob de populo barbaro.

Mikor ment ki a Graduál használatból? egyik helyütt előbb, másutt utóbb, de a benne foglalt Jeremiás próféta lamentatioja, s különösen a passio éneklése sok helyütt a legújabb korig fentartotta magát.

A felsőbányai egyházában nyilván bele van írva a 247 lapon ez: „A passionak éneklése a F. B. eccleziában megszünt in Ao 1741.“ (Kántor volt: Dési Pengő Mihály.)

A graduál teljes elhagyását pedig jelzi ugyanazon lapon ez irás: „a sz. Dávid 'soltárai a rendes kóta szerint való nótáin kezdettek énekelteni a F. Bányai R. Templomban in Ao 1753.“ (Kántor volt: Székelly Márton.)

Kálmán Farkas.

(Vége következik.)

KÜLFÖLD.

Németország. *Bismarck herceg a pápa világi hatalmának helyreállítását* — mint némely lapok állítják — komoly diplomatiái discussio tárgyává tette. A kancellár azt akarja, hogy a pápaság és a hatalmak viszonya valamennyi hatalomra nézve kielégítő módon rendeztessék és e célra egyesíteni törekszik a hatalmakat, hogy pressiót gyakoroljanak Olaszországra a végett, hogy teljesítse a vatikán kívánságát. Bismarck herceg azt hiszi, hogy Olaszország érdeke is követeli, hogy a pápa ismét souveraine és Róma ura legyen, mert akkor a katolikusoknak sem volna okuk panasza, a pápának pedig nem lenne ürügye a katolikusok izgatására. Ez a kérdés rövid időn alkudozás tárgya lesz és Bismarck herceg egyelőre azért tárgyal a pápával, hogy elválassza őt a centrumtól és hogy megbénítsa a centrumot a papsághoz intézett körlevél által, a mely eltiltja a particularismusnak pártolását. Akkor a pápa szövetségest nyer a nemzeti Németországban.

Olaszország. *Az olasz népoktatásügyről* az oktatásügyi minisztérium főnöke cikket irt, melyből a következő adatokat közöljük. A kötelezett iskolalátogatás 6 évre terjed. A népoktatás egészen a községekre van bízva; ők tartják fenn és vezetik a népiskolákat, a minisztérium csak kijelöli a tananyagot, módszert és óraszámot. Vannak alsóbb és felsőbb normáliskolák (tanító és tanárképzők). Az állam képesíti a tanítókat, a községek kinevezik, de megválasztatásuknak jóvá kell hagyatnia a kerületi iskolatanács által. A községek a tanítókat minden évben megválaszthatják és elbocsáthatják. Csak ha a tanítónak érvényes diplomája van, s ha kötelességeit hiven teljesíti, akkor újra választása után 5 évig maradhat hivatalban; ha harmadszor is választatik, akkor alkalmazása 6 évre szól.

XIII. Leó pápa újabb beszéde. A pápa karácson szombatján a hibornokok tisztelgését fogadván, ismét politikai beszédet tartott. A pápa kiemelte, hogy a helyzet Rómában napról-napra nehezebbé válik s felsorolta mindazokat a körülményeket, melyek által a pápaság szabadsága

minden ígélet mellett is minden tekintetben korlátozott. Az új szentek fölvatása alkalmával nem volt lehetséges az ünnepélyt a nagy bazilikában megtartani; az ünnepélynek a szokásszerű pompa nélkül kellett végre menni az apostoli palotában, csaknem titokban. S ezért a pápa fölsége, sőt az új szentek felsége is, még sem volt megvívható a sértések és bántalmazások ellen. Több napon keresztül gunyolták és kacsagták a szent szertartást, istenkáromló arczatlansággal rántották sárba a mi személyünket is. És így történik ez minden alkalommal. Mihelyt szent esküvésünkhöz hiven, jogaink védelmére fölemeljük szavunkat és követeljük a világi uralom helyreállítását, mely évezredek óta, jogos birtoklás után tőlünk elragadtatott, azonnal kitör ellenünk a féktelen, dühös szidalmak áramlata; ha a katolikusok egyházi fejök szabadsága iránti óhajt fejeznek ki, nyomban Olaszország ellenségeinek és béke-zavaróknak nevezik őket. Ha zarándokok jönnek Rómába, kinevetik őket. Csodálhatni-e tehát, ha még magok a püspökök is elviselhetlenné tartják helyzetünket, s az egész világ azon aggódik, hogy mily sors vár az ő legfőbb tanítójára és atyjára? Mindenki, a ki figyelmes szemmel kíséri Olaszországban a közélet fejlődését, látja, hogy mily vakmerőek ellenségeinek czélzatai, látja az új sértéseket, melyeket az egyház ellen terveznek és sejti, hogy a jövő még rosszabbat fog hozni.“

Nagyszabásu Péter-fillér. Galliera hercegnő elrendelte, hogy Gropoliban fekvő uradalomának jövedelméből $\frac{2}{3}$ rész évenként Péter-fillérül szolgáltatassék át az apostoli szent székeknek.

Törökország. *A korán.* A konstantinápolyi seikül-izlam ismét magára vonta figyelmét. Ugyanis értesítette a konstantinápolyi prefektust, hogy „istennek nem tetsző dolog, ha a korán és más szent könyvek a könyvkereskedők kirakatában együtt vannak a többi szentségtelen könyvekkel,“ mire a prefektus köriratot bocsátott ki „szentségtörés“ megszüntetése czéljából.

A VILÁG FOLYÁSA.

Kolozsvár, decz. 31. 1881.

Mielőtt e rovatot megnyitná, szükségesnek tartja rovatvezető annak irányáról s czéljáról pár szót elmondani. A rovat czélja az, hogy azou t. előfizetőink, kiknek nincs alkalmuk vagy módjuk nagyobb politikai és társadalmi lapokat olvasni, lapunk útján legyenek tájékozva a nagy világ eseményeiről, bár vázlatosan is. Felöleljük e rovat keretébe hazai tudományos s szépirodalmi egyleteink működésének rövidbe foglalt ismertetését. felsoroljuk a hét folyamán úgy hazánkban, mint külföldön felmerült társadalmi s politikai nevezetesebb eseményeket, főt tekintettel lévén ez utóbbiaknál a teljes tárgylagosságra.

A hétfalusi csángó-magyarok ügyében e hó 21-én értekezlet volt a fővárosban. A Barczaság magyar községei ugyanis küldöttségben mentek föl, hogy a szászok erőszakoskodásai ellen az országgyűléshez folyamodjanak. Alig 30,000 szász ellen 37,000 magyar nem képes a maga jogait érvényesíteni a magyar államban. — Firenze és

Trieszt között élénk versengés foly a kereskedelem terén, mert Trieszt kereskedelme már régebben hanyatlik azon mérvben, a mint Fiume emelkedik. Fiume emelkedése nagy mozgalmat idézett elő Triesztben is. E hó 22-én egy trieszti küldöttség jelent meg ő felsége előtt Bécsben. Ő felsége a küldöttségnek ezt a választ adta: „Mindig gondom volt Trieszt város érdekeire és belátom, hogy Triesztért valamit tenni kell. Az emlékiratot kormányomnak fogom átadni megvizsgálás és kellő méltánylás végett és megfogom bizni, hogy az ezen ügyben szükséges útmutatásokat haladéktalanul megadja. Csak azt sajnálom, hogy a trieszti képviselők tényleg oppozícióban vannak kormányommal szemben; ez nem közönséges, hanem faksziózus (pártoskodó) oppozíció.“ Az uralkodó e nyilatkozata az osztrák miniszterium állását igen megingatta. — A királyok is megünneplik karácson ünnepét. A magyar királyi udvarnál karácson ünnepe kettős ünnep, mert összeesik a királyné születése napjával, s azért a karácsony ünnepét a királyi család a legszűkebb családi körben szokta megülni. A királyi pár, lehetőleg túltéve magát az udvari szokások korlátain, vesz részt e vidám ünnepélyben. — Egy Verseviczky József nevű egyén a budapesti török konzult azzal a hírrel lepte meg, hogy ő egy titkos szövetkezethez jött nyomára a fővárosban, melynek czélja a török szultánt meggyilkolni. A konzul átlátta, hogy vagy örülltetel vagy esalóval van dolga s az ifjút letartoztatta. Verseviczky ragaszkodott ahhoz, a mit elmondott. Szörnyű tettet követett el Erdélyben Száva András novolyi birtokos és körjegyző, midőn egy éjjel őrzőgési rohamban megölte késsel két kis gyermekét. Az egyik leányka négy, a másik két éves volt. A Ring-színház leégése még most is foglalkoztatja közvéleményt. Az uralkodó színház telkét megvásárolja s oda egy kápolnát

állíttat. A színházban életüket veszített egyének száma 446. Ezek közül csak 153-at ismertek fel. A hátramaradottak számára eddig 900,000 frtnyi könyöradomány gyűlt.

Külföldről egyáltalában izgalmas hírek érkeztek. Politikai tekintetben legfontosabb az, hogy a román külügy-miniszter monarchiánk ellen sértő kifejezéseket használt, minek következtében majdnem conflictus tört ki a két állam között, ha Bratiano egy jegyzékben engedelmet nem kért volna. — Olaszországban, Trevisóban decz. 11-én erős robbanás és villámlás után úgy vették észre, mint-ha tűz esett volna le az égből, mely egy könnyebb anyag szétválása által származhatott. — Oroszországban Szebasztopolban 47,000 rubelt loptak el az adópénztárából. A totteseket, kik aknán át jutottak a helyiségbe, elfogták. — Nagy szerencsétlenség történt egy templomban Varsóban. Karácson első napján a szentkeresztről nevezett templom egész tömve volt ajtatoskodókkal, mikor valaki egyszerre elkiáltja „tűz van.“ A közönséget roppant rémület szállta meg, mindenki menekülni igyekezett s a tolongásban 40 embert agyonnyomtak és számosan megsebesültek. Hír szerint a vaklárma úgy keletkezett, hogy egy zsidót zsebmetészen kaptak, ki ekkor tüzet kiabált, s ez a hír a zsidók üldözését vonta maga után. — Dalmáciában még mindig tartanak a sorozás következtében előállott zavargások. — Az egyiptomi hadsereg, mely csak nemrégiben a miniszterium ellen lázadt föl s az alkirályt kényszerítette, hogy minisztereit elbocsássa, folytonosan forrong, s tisztjeiben nagy gyűlölet uralkodik az európaiak befolyása miatt. Legközelebb Suezben tört ki katonai zendülés. — Észak-Áfrikából érkezik a szomorú hír, hogy Perrégaux, egy virágzó városka, gátszakadás következtében rommá lett s 810 ember vesztette életét.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY“ TÁRCAJA.

POENITENTIALIS ÉNEK.

(Kisérlet az új énekeskönyv számára.)

Tm' nagy Isten, előtted kitérom
Mély bánatba borult szívemet
Menedék nincs e földi határon,
Nyugtom helyem sehol nem lehet.
Te, ha nem jössz vigasztaló szóval:
Italom köny, a kenyerem sóhaj.

Födve van bár embertársaimtól
Lelkemben a bűnös gondolat,
Rejtőzzem bár éjszakába, imho!
Te belátod titkos útamat;
Kisér nyomon, bárhová menekszem,
Az a mindent látó végtelen szem.

A ki nem volt senkihez se' hűtlen:
Tanítványa tagadta meg őt;
A kit senki nem találta bűnben:
Fölfeszíték, mint gonosztévőt.
És segítém én is — szívam reszket —
Megácsolni neki a keresztet.

Mert fejére e mi vétkeinkből
Készült az a tövis-korona;
Tört szemének elborult egéből,
Értünk hullott a köny zápora,
S csak miattunk, bűneinkért járta
Szíve mélyét át a gyilkos dárda.

Oh nagy Isten! te előtted mindez,
Mint nyitott könyv, régen tárva áll
Ítéleted ne mérd bűneinkhez,
Ki kezdettől jó Atyánk valál.
Te ha nem jössz vigasztaló szóval:
Italunk köny, a kenyerünk sóhaj!

Szász Béla.

REB HERSCHEL.

Jelenetek a lengyel-zsidó népeletről.

Irta:

Herzberg-Frankel.

Fordította: Julia.

zabálytalan kört képeznek a falu házai, a fából épült, egész földig bozsindelyezett oldalú templom körül. A temetőhelyet, mely szalagként övedzi a kis egyházat, nem választja el semminemű kerítés a főúttól, emlékoszlopok hiányában, nem is láthatni mást ott néhány durva művű fakeresztnél a sirdombok mellett. Szemben a templommal áll a „kretchehma“, csapszék, nagy, emeletes épület roskadozó falakkal és szalmafödéllel.

Itt lakik a „rendar“ zsidó korcsmáros, kit földesura pálinka elárusítással bizott meg; a parasztok e folyadékért rendszeren terménynyel fizetnek, míg a korcsmárosnak, meghatározott összeg pénzt kell az uraságnak évi bérül fizetni. A falu legvégén, közel az urasági lakhoz, emelkedik égnek meredő kőményével a szeszgyár, honnét a föld népére anynyi baj és szerencsétlenség, s a nemes urra, a ki azt hasznosítja, a jóllét bő forrása árad ki.

A korcsma előtti téren néhány csoport földműves látható, áldogálva vagy a földön heverészve; rongyos öltözetű gyermekek henteregnak a porlepte pázsiton, játszó kis kutyák és malaczkokkal vegyesen, míg az ifjak mindkét nemből egész tüzzel verik talpaikkal a földet, minden zeneszó nélkül élvezve a tánc gyönyöreit.

Benn az ivószobában oly zajos élénkség uralkodik, mely méltán örömmel töltheti el a korcsmáros szívét.

A szegényes külsejű, téres szoba kopasz falai s füstös tetőzetével, óriási zöld mázos kemenczével, a szoba közepét elfoglaló hosszú asztalt körülfutó padjaival, egészen telve van parasztokkal, kik prêmes fővegeikkel fejükön, daczára a borzasztó hőségnak az izgató italok bő élvezetének. tömött sorokban ülnek pléb kupák előtt vagy dulongva szoritják ki egymást helyeikből, szorgalmasan üritgetve poharaikat, melyeket sietnek nekik újból megtölteni, mielőtt egészen kiürültek volna. Ünnepnap var. Politikáról nem beszél senki a gyülekezésben; mit is tudnának a külvilág eseményeiről e mindenkitől elfeledett vidéken, hová soha egyetlen hirlap nem téved? Egész Európa lángba borulhatna, a nagy birodalmak megsemmisülhetnének, a nélkül, hogy itt még valami iránt érdeklődne bárki, mint a kedvelt ital minősége iránt, mely tüzet önt ereikbe, fölgyullanyozza kedvüket, beszélnek még a legutóbbi aratás eredményéről, s aztán meg, midőn a gőz mind jobban fejükbe száll s agyuk felhevül, oly dolgokról, melyeket szerény füleknél jobb ki nem hallgatni.

A mellékszoba, melynek ajtaja gondosan le van téve, hogy a korcsmai zaj lehetőleg ki legyen zárva s ne szentségtelenítse meg ez elmélkedésnek s tanulásnak szánt helyet, egészen más szöveget nyújt. Egy asztal körül ne-

hány különböző korú fiú ül pergamentbe kötött nagy könyvekre hajolva, melyek szövegét egy komoly arcú fiatal ember mély buzgósággal magyarázza nekik.

A szegény „rendar“ igen távol lakva a várostól arra, hogy gyermekeit oda küldhesse oktatást nyerni a talmud tanaiból, összeegyeztet egy másik hitsorsosával közösen fogadni egy tanítót, ki képes legyen csemetéiket azon úton vezérelni, melyen minden igazhívő zsidónak biztosan kell járni tudni.

Egy negyedév alatt a „rendar“-nál tartattak tanórák, a másik negyed alatt barátjánál. Mindkét atyának három fia van, kiket tanító keze alá kell adjanak; felosztják egyenlően a kiadásokat.

E szegény ördögök bizony nehéz felfogásúak, korukhoz mérten is, de azért legsajnálattaméltóbbnak tarthatjuk tanítójukat, egy komoly külsejű, fiatal embert, kit a természet pazarul látott el adományával, de kit a sors keményen sújtott; kora gyermekségében árvaságra jutva, kénytelen volt életét, minden más fényesebb kilátás nélkül, azzal tetgetni, hogy félveként husz forintot tegyen zsebre, sem többet, sem kevesebbet, cserébe nagyon hálátlan munkájáért: féltuczcset korlátolt eszű gyermeknek naponta nyolcz óra hosszat, oktatást adni a Thora és Talmud tanaiból. Ez volt sorsa.

Az „iskola“ czimmel felruházott szoba szolgál lakásául is; e szobának van még egy harmadik rendeltetése is: itt tartják az isteniszteletet, hová a zsidók, mihelyt tizen vannak együtt, begyűlnek este, reggel imádkozni.

E szent hely jelvényéül a fal keleti oldalára kis frigy láda van felfüggesztve, s nagyon szinehagyott damaszkaróval befedve; ugyane falra két gyertyatartó is van megerősítve. Ha út a megnyugvás órája, e szent hely fogadja be oltalmába a tanítót s tanítványait. A szoba legsötétebb zugában rozzant kis ágy látható, teletömve szalmával, s az ágy alatt szomorúan rejtőzködik egy ócska láda, mely többször volt már gúnytárgya a háziak részéről, mert birtokosa végtelen óvatosságot fejt ki, hogy tartalmát elrejtse idegen szemek elől. Soha ki nem nyitja a nélkül, hogy több izben körül ne tekintsen előbb, ha nem látja-e meg valaki. Vajjon azon félelem okozza-e ezt, hogy el ne lopják szűken megtakarított filléreit? Vagy tán szégyenli, ha meglátják ruhatárának nyomorult állapotát? Nem, csupán arra gondol, hogy elrejtse szem elől oly könyvek letezését e helyen, melyeknek csak megpillantása is tönkre tenné jó hírnevét; ha valaki megtudná, hogy Reb Herschel bölcsészeti műveket olvas, minő botrány fejlődne ki! De az őj csendjében, mikor mindenki pihen s némaság veszi őt körül, a fiatal ember óvatosan előhuzza ládját rejtekéből, szétnyitja az azt övedző pántokat s magához véve egy-egy vastag kötetet, visszasiet fekhelyére ragadmányával, mint a róka elhagyott ódujába. Az összegyűjtögetett gyertyadarabkák, melyeket szalmazsákja mellett rejtőget, egyik a másik után fogynak el, Reb Herschel még folyvást olvas, bebujva takarója alá, észre sem véve, mint halad az idő, de azért mégis osszerezzon a legkisebb zajra, elrejtí könyvét, kezével fedi el gyertyáját s arcza halovány lesz, mint

a vétékét rejtegetni akaró bűnös. Sok éjet töltött már el ily módon, gyakran áldozta már fel a fiatal ember álmát titkos tanulmányainak; új ismeretek szerzése volt a jutalom ezért, igaz, kissé zavarosak, de annál különeműbbek. Minden előkészület, vezető, rendszer nélkül, móhon emészített felmindent, mi eleibe került, össze-vissza, válogatás nélkül olvasott tudományos könyveket, történelmet, bölcselmi tételeket... Igen, titokban mindenféle portyázott egy keveset, mintha valóban tolvaj volna, ki tiltott gyümölcsöt szedni jár vagy összeesküvő, ki sötétben kovácsolja terveit.

Nagyon ártatlan természetű volt e cselszövény s a kapott zsákmány, és mégis, ha valaki fényes nappal eleibe állana egyik titokban olvasott könyvével kezében, azt kérdezve: Ismered ennek tartalmát? Reb Herschel ijedten riadna vissza tőle, mint valamely büntett bizonyítékától, mert a zsidó nép egy igazhívő talmudistától azt kívánja, követeli, hogy egyedül, kizárólag csak a Talmud ismeretével bírjon; a Talmud követőjének, ki méltó akar lenni e névre, egész szellemi képességét, minden idejét, gondolatát, elmélkedését csakis a Talmud tanának, egyedül annak szabad és kell szentelnie, semmi másnak; egyetlen perczig nem szabad nekik kilépniök e föld alatti sötét tömkelegből, hová elődeik fölhalmozták bölcseségök kincseit. És e tiszteletben tartott könyv szavait a fiúk nemzedékről-nemzedékre kötelesek hitük és meggyőződésük szálaival oly szorosan lekeikhez fűzni s azt mellüket körülövedzve tartani folyton, miként a mumiát övedzik körül sokszoros kötelékei.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1881 decz 31 én.

Lapunk múlt évi utolsó s új évi első számát, eddigi rendes előfizetőinken kívül, immár egygyé vált reformált egyházunk világi s egyházi kitűnőségei közül számosaknak azon reményben küldöttük s küldjük meg, hogy közös céljaink dala érdekében vállalatunkat szellemi s anyagi támogatásukban részesíteni sziveskedjenek. Bizalmunkat első sorban egyetemes egyházunk nagyérdemű világi gondnoki, esperesi és tanári karába vetjük, s tisztelettel kérjük föl a testületek tagjait lapunk pártfogására, hatáskörükben annak ajánlására, mert csakis tömeges támogatás esetében lehetünk képesek feladatunk sikeres megoldására.

— Főt. püspök urunknál az ó-év utolsó napján az állandó igazgató tanács, a főtanoda tanári kara, a kebli egyháztanács tagjai együttesen jelentek meg s Szász Domokos közjegyző tolmácsolta a tisztelgők hálás érzelmeit a nagyérdemű főpásztorral szemben, s jó kívánataikat a beállandó új évre.

— Egy érdemes tanító ünnepélyéről értesítik lapunkat, mely a szilágymegyei tanítótestület zilahi járáskörének Kis-Doba községében e hó 20-án tartott népes közgyűlésén folyt le. Báthori György kisdobai ev. ref. tanítót, a király

a tanítói pályán 50 évi szolgálata alatt szerzett érdemeiért a koronás ezüst érdemkeresztel tüntette ki. Ez érdemjelt adták át ünnepélyesen a jubilálónak a gyűlés alkalmából. A gyűlést d. e. 10 órakor Fodor Dániel, zilahi tanár nyitotta meg emelkedett hangú beszéddel. Utána Kerekes József tanfelügyelő, mint a kormány képviselője, üdvözölte az oktatásügy ősz bajnokát, egyuttal a király által adományozott keresztet Báthori mellére tűzte. A decoratio megtörténte után az ősz tanítót saját egyházközsége részéről Botka Károly, nagy-dobai ref. pap, a tanítói kar részéről Fodor Dániel tanár, az egyházmegye részéről pedig Szabó Pál, diósadi pap és szilágyszolnoki ev. ref. esperes üdvözölték. Az ünnepelt a megatottságtól remegő hanggal köszönte meg a kitüntetést és üdvözlöket, mire az ünnepély véget ért.

— Egyházi lap jubileuma. Dr. Ballagi Mór lapja a jövő évvel pályafutása huszonötödik évébe lép. Egyházi lapirodalmunk terén páratlan jelenség, hogy egy lap negyedszázadig tudta föntartani magát ugyanazon szerkesztő vezetés alatt. Fogadja laptársunk s annak élén e nagyérdemű alapító szerkesztő legőszintébb szerencsekívánatunkat.

— A fővárosi unitáriusok. A fővárosban mind jobban terjedő unitárius hitfelekezet szervezkedését és erősödését legjobban bizonyítja az a fontos körülmény, hogy a hitfelekezet a Dunasoron levő görög templomot meg akarja venni, vagy ha e tekintelben egyezés nem jönne létre, legalább kibérelni, miután az evangélikus gmnasium diszterme, ahol jelenleg tartják isteni tiszteletüket, kicsinek bizonyult. — Az unitáriusok a régi Dávid Ferencz-féle kátéból új, átdolgozott, javított és bővített kiadást terveznek sajtó alá. Az ehhez szükséges előmunkálatot már megkezdték úgy, hogy a régi káté új kiadásban nemsokára meg fog jelenni.

— Mai számunkhoz mellékelve veszik olvasóink a Franklin-Társulat kiadásában megjelenő hirlapok előfizetési felhívását. Ez utóbbiak között a legrégibb az immár 29-ik évfolyamát élő „Vasárnapi Ujság“ mely nagy képes hetilapnak, az olvasó közönség e kipróbált házi barátjának, jövőre legjobb ajánlása, képeinek évről-évre szaporodó száma és szebb kivitele mellett, kiváló irodalmi erők által kiállított, folyvást növekedő változatos tartalma, mely teljesen fölslegessé teszi a magyar közönségnek használó külföldi lapok járatását; míg társalapja, a „Politikai Ujdonságok“ a politikai heti események gondos és hű összeállítását adja s képes gazdasági melléklappal van bővítve. — A „Képes Néplap“ a legolcsóbb hetilap, a kevésbbé vagyonosok vasárnapi ujsága, tanulságos és mulattató tartalommal, s a politikát tárgyaló rendes rovattal; ezek kiegészítője a „Világkrónika“ című képes melléklap, mely eddigi rovatai mellett újévtől kezdve nagyobb elbeszéléseket és regényeket is fog közölni a mely hetiközlönynek ép úgy, mint a „Képes Néplap“-nak ára félév-re csak 1 frt. Ugyanez iv tartalmazza a „Jogtudományi Közlöny“ szaklapnak előfizetési felhívását, továbbá a Franklin-Társulat könyvkiadványainak jegyzékét. — Ugyancsak mai számunkhoz mellékeljük Demjén László jónevű könyvkereskedőnk hirdetését is, új s másodikk üzletéről, melyet közelebbről nyitott meg.

— Hibaigazítás. Hegedüs István múlt számunkban közölt Hugó-fordításai utolsó versszakának harmadik sora: „Mindig rakott egy házi tűzhelyen“, helyett így olvasandó: „Mindig rakott a szta l a házi tűzhelyen.“

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZALLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt-a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom. Domestika. L. T. — Az arab regivilág köréből. Várnai. (Folytatás.) — A moldva-oláhországi missio köréből. Veres Sándor. — Az erdélyi impressumok. Kálmán Farkas. (Vége.) — Lapszemle. — Külföld. — Irodalom. — A világ folyása. — Tárcza Reb Herschel. Irta Herberg Fränkel. Fordította Julia. (Folytatás.) — Különfélék.

DOMESTICA.

Kolozsvái, 1882 decz. 6.

gy Péter püspök úr a nála ó-év estéjén, régi jó szokás szerint, tisztelgő nagyszámú egyháztagnak meglehangú, ékes szavakban kötötte szívükre múlt évi zsinatunk egyik legnagyobb alkotását, a magyar reformált egyház egyetemes segélyalapját, annak a meggyőződésének adva kifejezést, hogy a mily mértékben karolja föl és juttatja érvényre anyaszentegyházunk ez intézményt, abban a mértékben bizonyítja magát bivatásához méltónak, mind a keresztyénség, mind a magyarság tekintetében.

Mi csak száraz velejét adjuk a főt. püspök úr ékes szavainak, de azt hisszük, a tétel helyes volta mellett semmi sem szolgáltat nagyobb erősséget, minthogy a szónoki formákból kivetkőztetett gondolat is épen úgy kieroszakolja az „igaz!” feleletet, s azért hadd ne csak a tisztelgők, hanem a szélesebb körű olvasó közönség is hallja és ismét hallja, mindaddig megújítva, a mig nem lesz anyaszentegyházunknak egyetlen tagja is, a kiben erős meggyőződéssé nem vál a szó: Segi's magadon s az Isten is megsegít!

Mi, itt az erdélyi részeken, nincs miért hogy élénk képet rajzoljunk a hiányokról, égő sebekről, fonyegető

veszélyekről, melyek az önsegély ügyis hatalmas elvét oly elútasíthatatlanul ajánlják egyik legégetőbb kérdésként figyelmünkbe; mindnyájunk szemünk láttára történnek azok, a mik e tekintetben állandó és fenszóval beszélő figyelmeztetésül szolgálnak; de talán a királyhágóntúli szerencsésebb — de csak részben szerencsésebb — testvéreinknek sem keli valami nagyon megerőltetniök magokat hogy oly helyre bukkanjanak, a hol építeni kellene, ha volna miből; a hol gyarapításra volna szükség, ha telnek; a hol missiot kellene alapítani avagy folytatni, ha bírnók, s a hol a felekezet egyszersmind a nemzetiség hordozója is és ez avval áll vagy bukik s életben tartva vagy életre keltve azt, életet biztosítottunk ennek számára is.

Azt sines miért mesterséges bizonyítással mutogatni, milyen erő rejlik, épen a vagyonosokra nézve is, az egyesülésben — a tömegesen összehordott fillérek ugyancsak jelentékeny összegre növekedvén, s ha például nem többet, hanem a két millió magyar reformált lélek után fejenként csak tiz krajczárnyi évi járulékot számítunk is, maga ez is huszezer fitnyi évi bevételt biztosít, nem is véve az egyesek önkéntes adományait, melyek az előttünk álló örvendetes tényekhez képest a legszebb kilátásokkal kecsegtetnek. S hogy mennyit lehet évi husz-harmincz-ezernyi kiosztott segélylyel lendíteni, építeni, erősíteni és alapítani, mindenki tudja, a ki egyházaink életével közelebb ösmerős és a kinek módja volt megfigyelni az ecclesiák kebelében előforduló szükségek természetét, mértékét. S a mi a legbiztatóbb: a legcsekélyebb lélekszámból álló és így legerőtelenebb egyházak nézhetnek legnagyobb megnyugvással ez új teherrel szemben — a maguk elmosódó csekély járulékok tiszteresére, huszszorosára bizton

számíthatván, mert első sorban épen őket illeti a közpénztárból nyújtandó segély. Egy száz családból álló egyházközség például miként építhetné meg a maga erejéből templomát, iskoláját, javíthatná papja, tanítója fizetését — míg azt az évi tíz forintnyi járulékot, ha másként nem, közmunka útján. minden öröklődés nélkül, beszerezheti s ennek ezimén biztos a kilátása, hogy egyik legelső lesz a nevezetes mértékben segélyezett sorában, míg a nagy és erős egyházak nemes önérettel láthatják, hogyan épülnek, gyarapodnak évről-évre erőteljesen testvéreik azokból a fillérekből, melyeknek terhét ők, a szerencsésebbek, nem is, vagy csak alig érzik, de melyek hitők, felekezettek, nemzetiségek terjesztésében, biztosításában számot tévő szerepet játszanak. Mint a Franklin kölcsön adott tíz fontja, melynek nem visszafizetését kívánta, hanem azt kötötte ki, hogy hasonló szükségét látók között adassék kézről-kézre öröklőn: ezek a befektetések is soha el nem vesző értékeket képviselnek — sokáig, minden látható anyagi haszon visszatérülése nélkül szolgáltatjuk be a ránk eső járulékot, míg maga az egyetemes egyház megismosodása saját erőinknek ebből származó emelkedése avagy egy váratlan szerencsétlenség alkalmá tényleg is megadja a tanúságot a rendszeresen gyűjtött segélyalap áldásos voltáról.

E messzevágó és majdnem a csodával határos eredmények tekintetében vonzó például szolgálhat számunkra a Gusztáv-Adolf-egylet, mely különösen hazánk ágostai hitű protestáns egyházai körében meglehetősen elágazott működési tért hódított magának, s mely, a mi az anyagi segélyezést illeti, nálunk meghonosodása óta jóval többet adott, mint a mennyit vett. Csakhogy egyebet, mint épen csak a példaadást, nem is dicsérhetünk ez egylet nálunk való hatásából, mert ismeretes németesítő tendenciája, segélyeit nyíltan is és még inkább kéz alatt, a német nyelvűség föltételéhez kötve — elég legyen a felső-lövői példára hivatkoznunk úgy, hogy inkább azt volnánk hajlandók óhajtani, vajha minél kevesebb köszönni valója volna a magyarországi ágostai egyháznak az egylet irányában. De magát a kölcsönös segélyezés elvét és módját azért mégis eltanulhatjuk a számban és erőben oly túlnyomó külföldi intézményétől, s ha egyebet nem is, de legalább a példát köszönettel fogadhatjuk az annival messzibbre haladt szomszédoktól.

A munka derekas része, természetesen, még előttünk áll s a megalakulandó conventtől kell várunk az eljárásra vonatkozó útastást, melyben előreláthatólag az első és a koronként megújítandó összeírás s aztán a járulékok beszédésének módja lesz a legnehezebb bog. De nincs olyan szövevény, a melylyel a türelem és a kötelesség-tudás meg ne birkózhathatnék s majd itt fog aztán kitűnni, hogy a családkönyvek intézménye minő hasznot nyújt e tekintetben is, melynek első összeállítására lehet ugyan — s kivált a nagyobb egyházközségekben — terhes munka az amugy is sok oldalról igénybe vett papokra nézve, de mely nélkül ma már sem az állami, sem az

egyházi közigazgatás el lenni nem bir. Netalán hátrálékos egyházközségeink siessenek hát e tekintetben főnforgó mulasztásaik kipótlására, hogy aztán annak idején, annál több erőt fordítsanak a segélyalap járulékaik beszédésére.

Minde munka persze első sorban a papon fordul meg, de a midőn a zsinat minden telhetőt elkövetett a papi állás és méltóság emelésére, evvel erkölcsi kötelességévé tette a papnak ama nagy morális felelősség beváltását, melyet az irás gyönyörűséges igának nevez azok vállán, kikről mondatott: „Ha a só megizetlenül, mivel sózattatik meg?! Nem jó azután semmire, hanem hogy kivetessék és megtapodtassék mindenektől.“

L. T.

AZ ARAB REGEVILÁG KÖRÉBŐL.

(Vallástörténelmi tanulmány.)

(Folytatás.)

z állatok különben, valamint más népek, úgy az arabok mesevilágában is nagy szerepet játszanak. A Mantik-ut-Tair, azaz a madarak és állatok nyelvének ismerete legfőbb isteni adományként tekintetik. Evvel volt fölruházva a korán legendái szerint Salamon, Dávid fia is, kire vonatkozólag Boha-eddin-zoheir, egyiptusi költő írja:

Nem rég egy balga atheista
Védvül fel a bölcselmet hozta
Mondván, mi tiszták érvei;
„Kár, szólék, hogy nem érteni.“
„Miről beszélsz elérhetetlen,
Zárt ajtón kopogsz“, vetém ellen.
„Mivel nem értesz!“ „No bizony.
Nem is vagyok bölcs Salamon.“

Aesop, vagy az arab nevezet szerint Lokman meséi, nemkülönb a Calila wa Dimna a Hitopadesa arab fordítása kedvencz darabok keleten. Maga az „Ezeregy éjszaka“ is több történetet tartalmaz, melyekben madarak és négy-lábúak lépnek fel cselekvő és beszélő személyekként. Mindezek nem sokban különböznek az európai mintáktól, a mint ezt egy, a sinai beduinok közt gyűjtött példa is eléggé bizonyítja.

Két útas pihenőt tartott egy pusztán s épen egy pár tyukot ölt le ebédre. Mielőtt még a szárnyasokat megforgathatták volna, elérkezett az ima órája, s mint jó mozelek, átadták magukat áhitatuknak. Egy a szomszédságban kullogó róka látva őket így elfoglalva merészen előlépett s elcsente szemük elől az egyik tyukot. Ima végeztével kezdenek sopánkodni a káron, midőn nagy meglepetésükre észreveszik kis távolságra a tolvajt, a mint farkát alázattal vonszolja maga után, szájában a tyúkkal. Ezt egyszerre a földre bocsátja s a szégyen és megbánás jeleivel eloson. Az útasok persze úgy tekintik ezt, mint vallásosságuk csodás következményét és sietnek fölvenni a birtokukba visszakerült tyukot, csak a helyszínére érve látják, hogy a ró-

ke koma de a vázat hagyta meg a tollakkal, s e közben titkon a tűzhöz lopozott s az ebéd megmaradt felével is odább állt.

Van még egy mese a madarak nyelve felől, mely bár tulajdonképpen persa eredetű, de az európai meséskönyvekbe is útát talált. Babram persa király oly hanyag volt a kormányzásban, hogy királysága városainak és falvainak fele kipusztult s rommá lett. Egy éjjeli útjában, melyet egy Mobed vagy mágusz kíséretében tett, néhány elbagyott helységen haladt keresztül s bagoly huhogását hallotta, a nőstény feleletével együtt. „Mit beszélnek a baglyok?“, kérde a király. Válaszol a Mobed „A him házasságot ajánl a nősténynek, mire ez így felelt: „Szívesen beleegyezem, ha megadod a kívánt hozományt.“ „S mi lenna az?“, kérdi a him. „Husz rommá lett falu, viszonzá emez, legkegyelmesebb királyunk, Bahram birodalmában.“ „És mit felelt a him-bagoly?“, tudakozódék Bahram. „Oh felség! hajlongott a pap, a válasz ez volt: „Hisz ez nagyon könnyű. Ha ő felsége elég sokáig él, úgy ezeret is adhatok.

A lecke, mondják a történetírók, nem veszett kárba, a király megjavult. Hanem nem minden persa királynak volt ily bölcs tanácsosa.

Egy alkalommal, említi a mese, egy király vitorlázott egy hajón valami néger rabszolgával, kit a tengeri betegség úgy meglepett, hogy nyögései s panaszai háboriták a király nyugalmát. Véletlenül egy orvos volt jelen, ki magára vállalta a rabszolga lecsendesítését, s midőn felhatalmazást nyert erre, parancsot adott, hogy vízbe vessék, mi rögtön meg is történt. A szerencsétlen csak nagy bajjal tarthatta fenn magát a kormányrudon, s hogy sikerült újra kikapaszkodnia, egy szögletbe húzta meg magát és egy mukkot sem ejtett. A király, meglepetve ez eredmény által, csodálkozva kérdező az orvost, mikép sikerült a ficzkót elhallgattatnia. „Lássa felséged, hangzott a felelet, a fiú még soha sem próbálta a megfulladás kellemetlenségét, így nem tudta eléggé megbecsülni a hajó biztonságát.“

Természetesen e kissé keleties morál, mely az uralkodó kényelme s az alattvaló élete között huz illetén párhuzamot, nem épen egyezik európai felfogásunkkal. Más példa erre a zsidó astrologus esete, ki megjósolta Harun-al Raschid kalifának egy év alatt bekövetkezendő halálát, mely jövendölés az uralkodót nagy nyugtalanságba ejtő. Utoljára Yahya nagyvezér, a híres Jaafer-el-Barmeki atyja, ki Harunnak Bagdád utcáin incognito tett éjjeli sétáinál kísérője szokott volt lenni, egy utolsó kísérletet kockáztatott király ura megnyugtatóására. A zsidóért küldve azon kérdést intézte hozzá, meddig fog ő (a zsidó) élni. Midőn az tudományától kérve tanácsot, úgy találá, hogy öreg kor van számára fentartva, Yahya tudtúl adá, hogy az igazhivők ura parancsot adott rögtöni kivégeztetésére. A kalifa bizonyítá ezt s nyomorultnak feje nyomban lehullott. „Látja fölséged, fordult most a vezér a fejedelemhez, mit érnek e ficzko jövendölései.“ A történetírók pedig, kik ez esetet elbeszélnek, nagyvezér eljárását fölötté helyesnek dicsőrendőnek találják.

Várnai.

(Folytatása következik.)

A moldva-oláhországi missio köréből.

Pitest, 1881 decz. 30.

olozsvárról 1881 évi decz. 12-én indultam el, hogy az Úrnak amaz elbagyott szőlőjében — erőmhöz s tehetségemhez mérten — buzgóan munkálkodjam, hogy a moldva-oláhországi missio egyik rendes (?) egyháznak, Pitestnek, papi hivatalát, melyre megválasztattam, elfoglaljam és nehéz feladatomat végezzem. Mert bár szép, lélekemelően magasztos a feladat, de nehéz. S ha már ott-hon, egy jól rendezett egyházban is nehéz, akkor mennyivel nehezebb itt, hol hiveink, hitrokonaink szétszórva élnek, minden melegítő központ nélkül, nem egyszer elvadulva, sőt erkölcsükben is megromolva?! Tény ez, melyet rövid idei ittlétem alatt már is szomorúan kellett tapasztalnom. Pedig kiköltözött hitrokonainkban megvan a vallás-erkölcsi élet iránt a fogékonyság; még nem aludt ki a szikra, él; még ad meleget, csak lángra nem lobbanhat, mert hamu földi, mivel nincs a ki szítsa, nincs, a ki azt istápolja, szóval nincsen pap, ki jó példával előljárván, intsen, tanítson, a szikrát lángra gyujtsa, hogy a vallás-erkölcsi élet véreinkben, hitrokonainkban ne csak vegetáljon, tengődjék, hanem lángra lobbanva, joltövéen hasson a szivekre, megnyugtassa, bizalommal töltse be létfontosságért küzdő atyánkfiait.

Azt hiszem, mindnyájan tapasztaltuk, hogy a nép, mely magasabb, u. n. tudományos műveltségre már helyzeténél fogva szert nem tehet, a hit dolgairól való fogalmát, vallását nagyon szereti szoros összeköttetésbe hozni papjával. És ez természetes, mert e dolgokról elfogulatlanul, tisztán és öntudatosan gondolkozni nem bírván, a papra támaszkodik, a pap vezetésére bizza magát, előtte pap és vallás csaknem egy; innen van aztán, hogy efféle gondolkozás-módot nem egyszer lehet észlelni: vallásom van, de mit ér az, hiábavaló, ha papom nincs! Hogy ez így van, arról nem tehetünk. Még nem érkezett el az idő teljessége.

E körülmény itt, a szétszórva, pap nélkül élő nép között még inkább meg van. Állításom s egyuttal a fennobb mondottak igazolásául több példát hozhatnék föl, melyeket hallottam, láttam vagy tapasztaltam. De menjünk sorban s kezdjük azon, a mi elszomorító, hogy a mi aztán kellemesen lep meg, a jó, feleddesse velünk a szomorút.

A missióban élő véreink, hitrokonaink erkölcsö vesztélyeztetve van, sőt egyesekben megromlott, mi együttjár a vallástalansággal, mert mi nem vagyunk fanatikus, olyan mint pl. az olasz bandita. Vesztélyeztetve van tehát az erkölcs, a vallás vagy helyesebben a vallás-erkölcsi élet, mi mélyen elszomorító vesztélyeztetve van pedig azért, mert itt, ójjel-nappal küzdve a megélhetésért, az egyszerű hívő nem lát, nem hall olyat és azt, a mi őt hitében nem megerősitené, de csak megtartaná is. Csöcsölék, innen-onnan bevándorlott, erkölcsstelen néppel lévén a legtöbb érintkezés, nem csoda, ha ő is elromlik, mert a rossz példa ragadós, s nincs a ki őt visszatartaná, nincs a ki hozzá emberien (a szó ue-

mesebb értelmében), óvólag, jóra intőleg szólana, — hiszen pap. Ennek következtében többeknél az erkölcsi érzület alvófélben vagy kialuva is van már. Erre mutat az elaljasodás, a tisztességes embereknek és társaságnak s a templomnak — még akkor is, midőn alkalma volna hozzá — kerülése, a sok vadházasság. E vadházasság különben sok esetben menthető. Az embernek egyik feladata a családalkotás, a fajfentartás, s tehet-e valaki arról, ha szegény, ha nincs módja, alkalma, hogy sokszor 30—40 mértföldet menjen a paphoz, hogy őt választottjával tövényesen összeadja; tehet-e arról, hogy nem ismervén a viszonyokat, azt sem tudja, hol kell a papot keresnie?! Városokban és falvakban sokan élnek itt szétszórva, de hát a missionárius sem mindentudó, hogy tudja, mely faluban lakik egy-két hívünk, hol épen szükség volna rá!

A mily elszomorítóan hatott reám ennek megismerése, épen oly jól esett meggyőződnöm arról, hogy — dacára e szomorú jelenségnek, mely különben mindenütt volt mindig, van és lesz — itten élő népünkben élénk fogékonyság van a vallásosság iránt, mely nála főként a cultusban nyilvánul. Csak Pitestet hozom fel például, hol ezt közvetlenül tapasztaltam. A pitestiek közel négy év óta voltak pap nélkül, s most midőn meggyőződtek a felől, hogy lesz papjuk, a lehető legnagyobb örömben voltak, türelmetlenül várták az időt, melyben óhajuk teljesülni fog. Istenisztelet alkalmával az eléggé nagy templom egészen telve volt, s öröm volt nézni a vallásosságtól buzgó arcokat. Vidékről is 3—6 mértföldnyi távolságról jöttek be ez alkalomra egynéhányan, hogy az óhajtván várt nyilvános isteniszteletben részt vehessenek s részesüljenek immáron az urnak szent vacsorájában is. És mire mutatna ez egyébre, mint arra, hogy a missio híveiben megvan a vallás-erkölcsi élet iránti hajlam, az akarat!

Szóval, híveink — dacára a mostoha viszonyoknak — vallásosok; tehát úgy e szempontból, mint különösen az ellenkezőt véve föl, nem szabad őket elbagyni. A magyar protestantizmusnak egyik legszebb feladata s egyúttal kötelessége is, a moldva-oláhországi missiot teljes erejével fölkarolni. Igaz, szegények, magunk is mostohák vagyunk, de szegénységünkhöz mérten mégis több gondot kell ide fordítani, hogy mostohának mostohája ne legyen épen oly nyomorult állapotban. Ha a külföld annyi áldozatot tud hozni missioinak, vajjon a magyar protestantizmus elhagyhatja-e itten élő hitrokonait, kik vérünkben való vér, csontunkból való csont? ezt még a nemzetiségi érdek is hangosan követeli! E végből mindenekelőtt a missiot kell rendezettebb állapotba hozni, a szükséges papokkal ellátni, mert a népben már az is jó hatást szül, ha saját felekezeti jöbői papot lát! Hogy miként? szerény véleményemet erről majd máskor fogom a t. szerkesztő úr engedélyével becses lapjában elmondani.*)

Különben a már hirhetté vált Pitestet eléggé rendezve s békében találtam. A régi viszályok elsimultak; lehet

ugyan, mert olyan formát is észleltem, hogy a gyermek nem halt meg, csak aluszik. Azonban a főmatadorok elvesztvén befolyásukat, erkölcsi értéküket, hiszem, hogy többé nem rosz oldalról fog ismerni bennünket a világ s különösen a mélt. áll. igazgató tanács; egyenletlenség nem lesz, annál kevésbé dúló viszály, a gyermek csöndes alvásából a halálba megy át, hogy oit requiescat in pace.

Boldog új évet! Nekünk ez még később lesz, mert mi oláhosan ünneplünk.

Verecs Sándor,
ev. ref. pap.

AZ ERDÉLYI IMPRESSUMOK.

II A Cationale.

(Vége.)

Még az aroppant bő gyűjtemény, vagy mint Geleji mondja: „kegyes Caeremoniákkal tökéletesen megtöltött öreg Graduál“ sem volt elég a református istenisztelet elvégzéséhez, egyrészt, mert benne inkább a pap és kántor által végzendő czeremoniák s kántálások voltak; másrészt, mert nagy és nehéz volt a könyv (a felső-bányai tokkal és a régi ezüst czirádák s kapcsokkal 9 kilogramm) s egyesek által templomba épen nem hordozható; volt tehát mellette „kisebb Cationale.“

Ilyenek voltak már a fennebb említettek, s ezeken kívül Gönczi Fabritzius György gyűjteménye, melyet is a buzgó lelkipásztor 1592-ben adott ki először.

Mielőtt ennek méltó ismertetésére átmennénk, egy nagyon sajátos dolgot kell megemlítenünk, mely különösen jellemzi az evangelium szerint reformált egyházak tan-szabadságát!

Elmondhatjuk ugyanis, hogy a Királyhágóntól 1777-ig, a Királyhágóninnen 1808-ig egyetlen egy oly énekeskönyv sem volt, mely el lett volna gyűlésileg fogadva az egész magyar reformált egyház számára vagyis a melynek használatára gyűlésileg köteleztettek volna minden egyes gyülekezetek. Mindegyik gyülekezet használta azon énekeskönyvet — legtöbbször — mely papjának tetszett vagy némelyik egyet sem a megjelentek közül, hanem saját magának volt külön énekeskönyve kéziratban, s ennek nyomát még a XVII. század közepe táján is találhatni. Ott van például a bélyei (alsó-baranyai egyhm.) egyház énekeskönyve 1644-ből, melyet Angyalosi nevű lelkipásztora írt vagy az új-népi leánygyülekezet (Somogyban), melyet 1646-ban Győri József írt, tökéletesen utánözva a nyomdai betűket, a nyomdai czifrázatot, kótákat stb., írta pedig 3 esztendeig s kapott érte 3 frtot. (Ezt az énekeskönyvet én egyszer Czelder Figyelőjében ismertetvén, az öreg Graduál másolatának mondtam tudatlanságból, mit ezennel helyre kell igazítanom.)

Az egyes gyülekezeteknek ez önállósága és szép szabadságából semmi gonosz nem következett mindaddig, míg tudós papok sőt püspökök gyűjtötték össze, szerkesztették

és bocsátották közre a Cantionálékat. Mihelyt azonban ezek kiadása a könyvnyomdászok üzleti vállalatává lett: iszonyú hibák csúsztak be. Hogy többet ne említsek, (Révész Imre után mondván) Veresegyházi Tamás, debreczeni lelkipásztor (1686—1711) több mint 400 szarvasbibát fedezett fel s mutatott ki. Botrányosan elrontották, elcsavarták, összezsavarták az énekek dallamait! Legméltóbb példa erre az 1675-iki Lőcse-i énekes, melynek eddig unicum példánya a m. nemz. muzeumban találtatott, második példányát a múlt nyáron sikerült felfedeznem Baksay Sándor, solti esperes urnál Kun-Szent-Miklóson.

Kellő felügyelet hiányában (vagy talán hozzá nem értés miatt) a lőcsei Brewer-féle nyomda (Lőrincz alatt 1624—1661-ig, Sámuel alatt 1662—1700-ig), melynek pedig betűkészletével akkor Európában egy nyomda sem versenyezhetett, annyira elrontá a dallamokat, miszerint teljes lehetetlenség csak rájuk is ismerni, annyival inkább őket megfejteni, s ha már gyűjteményekből nem ismertem volna ama dallamokat, verbettem volna fejemet a falba! (Épen így tett a legújabb korban a budai Bagó-féle nyomda is a Losonczi István halottas könyvével, mint már egyszer megjegyzém, lásd „Éneklő kar“-om 43 l.)

De menjünk vissza az első rendszeres gyűjteményre! Gönczi György — mint mondók — 1592-ben adá ki ezt, unicum-példánya (elől és közben csonka) meg van a kolozsvári ref. főiskola ktárában, második kiadása 1602 (szintén mint az első debreczeni), unicum-példánya a gyulafehérvári Batthyányi ktárban (igen megrongált czimlappal), harmadik kiadása: Debreczen 1616, a marosvásárhelyi főiskola ktárában. E példányt nevezett főiskola buzgó főgondnoka Antal László és tudós ktárnoka, Koncz József urak kitűnő szivességökből volt szerencsém itt nálam átvizsgálni. Ritka szép, és a mi fő, teljesen ép! Valaha Deésy Istváné volt, mert e név van beleírva, kötése — hajdan aranyozott — 1619-beli, a tulajdonos neve kezdőbetűi rányomva, így: ST.*DÉ. Ritkaság ily régi könyvekben ily kiválólag conservált példányt látni. Negyedik kiadása Debreczen 1620. Két példányban ismeretes, egyik (czimlap nélkül) a pozsonyi róm. kath. gymnasium ktárában, a másik nálam, melyet számomra az erdélyi muzeum ktára köttetett be, azon korbeli modorban gyönyörűsége sen.

Gönczi e négy első kiadása tehát eddig csak 5 példányban ismeretes. Mindannyi egyező tartalmú s teljesen hiba nélküli.

Az ötödik kiadás lenne a lőcsei 1635-ből, ez már nem eredeti, Brewer Lőrincz-féle kiadás s kogyetlenül meg van bővítve, erre már nem volt semmiféle papi felügyelet. Unicum-példánya a magyar akadémia ktárában.

Eddigi tapasztalataim után azonban én a lőcsei 1635-iki kiadást nem tarthatom többé ötödiknek, hanem inkább hatodiknak. Mert:

a „Zengedező menyei kar“ előszavában nyilván ott áll, hogy volt egy 1627-iki lőcsei Brewer Lőrincz-féle kiadás is.

Miként fajult el a Cantionale? érintettem fennebb, már most arról szóljunk, miként tisztított az meg a tömérdek sok hibától s egyszersmind miként tétetett csinosabbá, izlésteljesebbé?

III. Az Impressumok.

Veresegyházi Szenteyel Mihály, kolczsvári derék könyvnyomdász kezdé meg a javítást (proprio motu-e? vagy valamelyik lelkipásztor segedelmével? nem tudhatni), 1680-ban nyomtatott 12-ed rétű kis énekesével, mely Gönczinek tudtommal 15-ik kiadása. Azután folyvást jelentek meg ilyen kisebb, úgyszólván, zsebkiadások, miket közönségesen impressumoknak neveztek, mivelhogy mintegy kivonatai voltak a nagyobb és bővebb tartalmú Cantionáléknak.

Már a XVII századi kiadásokon is meglátszik a gond, mely rájuk fordítva volt, de még inkább a XVIII. századiakon (melyekből Lugony József urnak Debreczenben kiváló szép gyűjteménye van), midőn Telegdi Pap Sámuel kolozsvári kitűnő nyomdász, az énekeskönyv kijavításának ügyét erélyesen megindította. Jöttek egymásután az impressumok. De előbb még mást!

Ime, az evangéliumi egyszerű istenitisztelet elczeremoniásodása Erdélyben erősített meg s érte el tetőpontját az öreg Graduál világgá bocsátásában, Geleji által már csaknem dogmává magasztaltatik a sok lélekölő sallang! és viszont Erdélyben támad egy egyszerű férfiú, ki 1702-ben az erdélyi ref. egyházi főtanács által országos egyházi nyomdászszá kineveztetvén, mindjárt azon évben kérte az Enyeden tartott zsinattól az ügy felkarolását. A jó szándék visszhangot is talált, de a következő harcok miatt évekig félben kellett az ügynek maradnia!

Az impressumok azonban jöttek évtizedről-évtizedre csinosabb nyelvezettel, hibátlanabb stylben és dallamokkal, úgy, hogy a magyar ref. ember igazán a zsebébe hordozhatá a buzgóág könyvét, az énekeskönyvet, melyet az áldott emlékezetű Gönczi (Fabritzius) György gyűjtött össze a XVI. század végén!

Azonban a gyászos idők, melyek akkor tájban a két magyar hazabeli prot. egyházra nehezültek, meggátolták a derék Telegdi Pap Sámuel által megindított mozgalmat. Az impressumok azonban jöttek!

Az erdélyiek jónak látták a dolgot közleni a bátor és buzgó emelkedett lelkű tiszavidéki püspök Zoványi Györggyel, Telegdi Pap Sámuel pedig személyesen keresie fel őt Zilahon, azonban noha Zoványi kibocsátá levelét az egész magyar hazabeli ref. egyházak előljáróihoz, az akkori idők körülményei nem engedék az énekügy továbbvitelét. Az impressumok azonban jöttek, s az ébresztő korszellem kezdé átlátni, hogy abból a lelki nyügből, melyet az öreg Graduál aggatott reá, szabadulni kell!

És a szabadulás megtörtént!

Legyen szabad itt végét szakítani gyarló értekezésnek, mert én a régiekkel foglalkozom, az ezután történt dolgok pedig már ez újabb kor történetéhez tartoznak, s addig ezekhez nyulni, míg ama zokkal nem végeztem, nem lehet!

Csak arra kérem a királyhágotúli ref. pap testvéreket, ha valahol írott graduált vagy bárminemű régi énekes könyvet tudnak vagy találnak, ne terheltesse nek velem szívesen tudatni. Lakásom: Gyüd, u. p. Siklós, Baranyamegyében. Isten velünk!

Kálmán Farkas.

LAPSZEMLE.

„Prot. egyh. és isk. Lap“ idej első számában Ballagi Mór abból az alkalomból, hogy lapja a folyó évvel huszonötödik évfolyamába lépett, leírja annak keletkezése történetét és vázolja pályafutását 1858 óta.

Az 1840-iki események — írja Ballagi — a bazával együtt az egyházra is gyászt hoztak. Hajnau az osztrómállapotot nemcsak kiterjesztette az egyházra, hanem külön rendelete által eltiltotta a gyűléstartást és a világi elemet kizárta az egyházkormányzatból, miáltal az egyház testületi működését végkép megakasztotta. Abban az időben barátságos összejövetelekben kerestek és találtak is a hazafiak kárpótlást. Pesten Székácsnál, Töröknel és 1855 után a cikkiró házában volt hetenként egyszer ilyen találkozás. Azok a tapasztalatok, hogy az egyházkerületek egymásról nem tudva, sokszor egymás ellen és éppen a hatalom kezére dolgoztak, mind érezhetőbbé tették egy oly központi organum szükségét, a mely egyfelől egyesítő zászlóul szolgáljon és másfelől 1854-ben kilátásba helyezett egyházrendezést előkészítse. 1856 elején már el volt határozva az 1848-ban abbahagyott „Prot. egyh. és isk. Lap“ újból megindítása. De két év tölt el, míg a szerkesztő kijelölése a biztosítéki tőke (5000 frt.) előteremtése után a hatósági engedély meg lön nyerve.

1858 jan. végre megindult a lap alapító tőke és segéd személyzet nélkül. A czimen ugyan ott állott a Székács József és Török Pál neve, mint segéd szerkesztők, de e nevek inkább arra valók voltak, hogy a hatóságok irányában salva guardiául szolgáljanak, mert az illetők rendkívüli hivatalos elfoglaltatásuk mellett, tényleges segédkezésükről szó sem lehetett. A szerkesztő állása nehézségeit felismerve, minden reményét abba helyezte, hogy ha a rendőri ellenőrködés szigorát kikerülve, sikerül az egyház sebeire és égető szükségü teendőre elég élönken rámutatni, majd akadnak, a kik az ügyekhez hozzászólának és a munkát vele megosztják.

És számításban nem csalódott. Eleinte minden jól ment. A szabad szellemű elméleti fenyegetések a vallás nevében az egyházra szorítkozva nem nyugtalaníták a hatalom őrállóit. De csakhamar onnan jött veszedelem, a honnan legkevésbé várták. A mint gyakorlat terére lépve, a rendelkezéseket kárhóztatni az elméletben helyeselt eszmék és elvek keresztülvitelét sürgetni kezdték, azonnal kész volt a meghasonlás. Több tekintélyes egyház nemcsak megvonta támogatását a laptól, hanem kettő becsület-

sórtési perrel is fenyegetőzött és egy mérges pamphlet (A. Protostans Ellenőr) az egyházra nézve vészthozónak állítván, a visszavonulást szent kötelességévé tette.

Ily kedvezőtlen viszonyok között találta a patens a lapot, a mely népképviseleti alapon nyugvó egyházszervezéssel nagyon is alkalmas volt arra, hogy a becsületes embereket is megszedítse. Az czéloztatott, hogy az egyház mondjon le törvényadta autonomiai jogáról, alkotmányos szabadságáról és fogadjon el fejedelmi kegyet. Ezeknek fejtegetése az ember személyes szabadságának kockáztatásával, a hallgatás pedig azzal a veszéllyel járt, hogy sokan a kelepczét nem sejtve, jóhiszeműleg a patens mellett nyilatnak. Ballagi lapja nem kis szerepet játszott a patens elleni mozgalmakban. De az is igaz, hogy csendháborítás czimén többször megidézettette a szerkesztő, minek utoljára is súlyos börtön lott volna a vége, ha a bírák bírása közbe nem szól. Végre az 1860 máj. 15-én kelt császári leirat a patens felfüggesztvén, lehetővé tette az egyháznak, hogy ügyeit a jogfolytonosság alapján maga rendezze.

A lap természetesen az egyházi restitutio nagy munkájának keresztülvitelében henye néző nem maradt. Az egyházban élet volt, a mi bő anyagot szolgáltatott arra, hogy a lapban is élet legyen. De ez az állapot nem tartott sokáig. Már 1862-ben észre lehetett venni, hogy az izgatottság lecsillapodásával, aléltóság, az élet nem közönséges pangása állott be, a mi a szerkesztő állását fatalissá tette.

Ily körülmények között időszerűnek látta a szerkesztő, hogy a kor szellemi mozgalmaira, a vallásügy benső tudományos kérdéseire fordítsa a figyelmet. Tudományos vita keletkezett és a „theologiai tudományos eszmék szép tömege hozatott közforgalomba és az üdvigazságok iránti érdekelttség a protestáns közönség minden rétegeiben nem közönséges foglalásokat tett. E mozgalomban részt vettek a szerkesztő mellett Róvész Imre, Molnár Aladár és Szilágyi Ferencz. A szerkesztőnek e téren is kijutott a keserüből. Mig idegen írók műveit bírálta, minden jól ment, de midőn a mi embereink műveivel tett hasonlót, oly nagy lett ollene a felindulás, hogy egy egyházmegye gyűlésileg kimondta rá és lapjára kritikájáért az anathemat. Szerencsére az 1865 végével beállott politikai fordulat oly feladatokat tűzött a lap elé, melyek a közönség jóakarató figyelmét ismét magukra vonták. A közszellem, mely a provisorium botorságaival torkig volt, annak vallásügyi túlkapasait sem szívelhette. A szerkesztő a polgártársakon elkövetett injuriák ügyében lapja számára irt felvilágosításokat és polemiákat a politikai napi lapokban is közölte később „A protestantismus harca az ultramontanizmus ellen“ czim alatt külön kötetben is kiadta. A lap 1866 és 1867 ki év folyamán legfőbb tartalmát tette a magyar prot. egyház közjogi törvényeinek fejtegetése, az iskoláknak ez alapon leendő szervezése, a magyar prot. egyháznak az államhoz, a többi vallásfelekezethez, végre a maga híveihez való viszonya és mindenekfelett a concordatum uralmának megszüntetése, a melyek a protestáns közönség osztatlan tetszésében részesültek.

KÜLFÖLD.

Németország. Mit akar Bismarck a pápával?

E kérdés nagyban foglalkoztat mindenkit, a nélkül, hogy bizonyos volna, vajjon Bismarck csakugyan közre akar-e működni, hogy a pápa világi hatalmat nyerjen. Egyik föltevés szerint Bismarck herczeg már útasította a német birodalom külképviseleit, nyomozni ki a hatalmak hangulatát a pápai kérdéssel szemben, mert a kancellár terve európai kongresszust hívni össze a pápaság helyzetének szabályozása tárgyában. Bismarck a következő két kérdést akarja Európa elé hozni: 1. Róma mint szabad város a pápával, a hatalmak garanciája mellett; 2. megjelölése ama hatalomnak, mely a kongresszus határozatainak végrehajtásával bizassék meg. Egy hivatalos német lap pedig azt írja, hogy a kérdés a körül fordul meg: miképen volna a pápa külső állása alaposan megváltoztatandó, s hogy neki bizonyos területre korlátozott souveranitás biztosítandó. Úgy hogy például megkapná a Tiberis jobb partját, a Civita Vecchiába vezető utat s magát e kikötő várost. *Az olasz lapok nyilatkozatai* főleg ama hírek körül forognak, hogy Németország nem idegenkednék bizonyos fokú világi hatalmat adni a pápának, s hogy általában a pápa helyzete foglalkoztatja a diplomaciát. A *Diritto* — egy tekintélyes olasz lap, „Németország, Olaszország és a pápaság“ feliratú cikkében — a következő három elvet állítja fel: 1. A pápa világi hatalma, bármely alakjában is, nem érdemli meg, hogy vita tárgyává tétessék, mert ellenkezik a nemzeti egységgel, függetlenséggel és szabadsággal. 2. A modern állam nem ismerheti el az egyházi befolyás fölényét. 3. Minden olyan megállapodás, a mely akár közvetett, akár közvetlen beavatkozást enged belügyeinkbe, megsérti az állam önállóságát. A „*Popolo Romano*“ azt mondja: „Ha Ausztria-Magyarország, melynek lakossága majdnem egészen katolikus vallású, elismerést érdemlő udvariassággal, 10 év alatt sohase gondolt arra, hogy kételyeket ébresszen Olaszországnak Rómára való jogai ellen és mindenkor elismerte azt, hogy Olaszország teljes joggal bír arra nézve, hogy tisztán belügyi jellegűnek tekintse a pápai kérdést, legalább is abszurdumnak mondható, ha a legnagyobb részben nem katolikusok által lakott Németország nemzetközi kérdésnek tekint a pápai kérdést.“ Mindezekből nyíltan kitetszik, hogy az olaszok Bismarck fentebb jelzett törekvéseiben nemzeti létük ellen intézett izgatást látnak.

IRODALOM.

A „Magyar Szemle“ című tekintélyes irodalmi havi folyóirat szerkesztését Bodnár Zsigmondtól Rudvánszky Gyula vette át. A „Magyar Szemle“ havonként hat ivon tartalmazni fog érdekfeszítő eredeti elbeszéléseket, rajzokat és költeményeket, politikai, társadalmi és irodalmi tanulmányokat, esztétikai, tudományos és ismeretterjesztő

cikkeket, továbbá részletes, komoly és páratlan bírálatokat a megjelent könyvekről, új színművekről és írókról. Kiváló figyelemmel kíséri a lefolyt hónap összes eseményeit, védi az irodalom, a nyelv és a nemzetiség érdekeit és megismerteti a külföld irodalmi, politikai és társadalmi mozgalmait. A „Magyar Szemle“ munkatársai közé a legelső magyar írók és költők sorakoznak és a szerkesztőnek lehetőségessé teszik, hogy a „Magyar Szemle“ a magyar közönség legkedveltebb olvasmányát képezze. A „Magyar Szemle“ előfizetési ára egész évre 6 frt; füzetenként 60 kr. Az előfizetések a szerkesztőhöz Budapest, váci körút 72. küldendők.

Új zeneművek. Táboreszky és Parsch zeneműkereskedésében Budapesten megjelent: 32-ik magyar ábránd magyar dalok felett. 1. Plevna nóta Szentirmaytól. 2. Minden este furulázok sokáig. 3. Békót vertem. 4. Baja város. 5. Egy kis lány sétál a váci utcán (Szenáirmaytól), zongorára szerzé Székely Imre. Ára 1 frt. 50 kr.

Vettük Jády József, pápai ref. tanár „Az okos ember gazdaságtan rövid vázolata“ című munkáját, mely a növénytermelést, gyümölcsészet, szőlőszet, méhészet- és selymeszetet foglalja magában, már kikerült a sajtó alól. A dunántúli ref. egyhker. 1881 évi jun. 12 s következő napjain Pápán tartott közgyűlési könyvének 98 pontjában a gazdaságtant az egyházaknak, az iskolákban tankönyvvül leendő használat végett melegen ajánlotta. A munka 13 és $\frac{1}{3}$ ivnél többre terjed s ára 1 frt. 20 kr. E munka akár tartalmát, akár kiállítását tekintve, a hason tartalmú művekkel kiállja a versenyt, s mindegyiknél tetemesen olcsóbb, mert 50 ábrával van ellátva és mindazon hasznos ismeretek, melyeket a bel- és külföldi szakférfiak terjedelmes munkáinak átolvasása után, sok évек hosszú során, gyűjthet bárki is, e munkában röviden, érthetően, tiszta magyarsággal előadva, együtt láthatók. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

Goldog újévet! E két szó az, mely e héten millió és millió ajakról elröppent; e két szó lengi át a hét eseményeit. Nem csak egyesek ajkáról hangzott e chablonszerű, de soha el nem avuló szócska, pártok, nemzetek is visszhangozták azt. Így hazánkban is a szabadelvű párt testületileg tisztelgett Tisza Kálmán kormányelnöknel, ki a párt szószólója gr. Csáky László üdvözetére szívélyes hangon válaszolt. A párt ezután Péchy Tamás országgyűlési elnöknel is megjelent, sőt a miniszterek még József főherczegnél is tisztelgtek, de nem találták honn. A képviselőház többi pártjai ez évben nem tartottak ilyes tisztelgéseket. — Az új évvel három fontos törvény lépett életbe. Egyik ez új perrendtartási novella, másik az új csődtörvény s a végrehajtásról szóló. Az új perrendtartás legnevezetesebb intézkedése, hogy az új sommi-

tőszéki bírák egyrésze a legfőbb ítélőszékhez osztatik be, a másik része pedig a királyi táblához megy. Az eddigi királyi kuria tehát decz. 31-én megszűnt, s az ó-évvel együtt örök nyugalomra tért. — Új országház Az országgyűlés tudvaelvőleg megszavazta egy új és diszes országház emelését, mely Budapesten a felső Dunasoron, a Margithid közelében fog épülni. Az építési tervek a pályázatot most hirdették ki. Az első díj 3000 frt. A parlament mindkét házának helyiségei együtt lesznek benne, közös központi fűtő s újabb szellőztetési rendszerrel. A két főterem közül a képviselőházét 444, a főrendiházét 300 ülőhellyel látják el. — Véres tettet követett el Brassóban a megye levéltárnoka Weber Lajos, midőn azt hiszik elmezavartól megszálva, előbb ősz anyját, azután magát gyilkolta meg. — Trensény megye magyarosodásáról örvendetes híreket irnak a lapok. A megye dicséretes sürgetésére u. i. hat év előtt a trencsényi gymnasium 8 osztályú főgymnasiumá egészített ki. A tanári kar vállvetve törekszik az ifjúság hazafias érzelmeinek kifejtésére és megszilárdítására. A nők magyarosodásának biztosítóka az állami felsőbb leányiskola. A megyei természettudományi társulat Trensényben a téli hónapokban népszerű természettudományi előadásokat szokott tartani magyar nyelven. Magyar kisedővő is lesz nemsokára. A kereskedők és iparosok czégtábláinak megmagyarosítása is megtörtént. Csak a templomban nem lehetett eddig magyar szót hallani, csak tótul és németül tartják az egyházi beszédeket. A megyei közgyűlés nem rég egyhangúlag elhatározta, hogy Trensény városában magyar egyházi szónoklatok is legyenek legalább egy templomban. A megyei közgyűlés határozata a megyés püspök beleegyezésével is találkozáván, a magyar beszédek tartására Fűredi János kegyesrendi pap és tanár vállalkozott, ki decz. 25-én karácson ünnepén tartá az első magyar szónoklatot. — A gyalázati miatt. Még szeptember végén történt Nyéken egy borsódmegyey faluban az a vérlázító eset, hogy egy huszártiszt egy Bizony Miklós köztisztletű földbirtokost saját udvarán lehuzatott és megbotoztatott, a miért az figyelmeztette, hogy a huszárok egyre lopják a szénát. A szegény Bizony nem bírta elviselni a rajta elkövetett méltatlanságot s e napokban öngyilkos lett, mert azt hitte, hogy senki sem becsülheti többé ama gyalázat után. Az eset nagy felháborodást idézett elő az egész környéken. — Borzasztó történetről irnak Károly városról. Ott u. i. decz. 31-én Tallheim őrnagy felakasztotta magát; de előbb megmérgezte két fiát. Meg akarta mérgezni leányát is, de ez visszaütötte a mérget. „Nem akarok meghalni!“ — kiáltá atyjának s kiütötte kezéből a méregtartó üveget. A két fiú morfiomot vett s rögtön elalélt. Az úrjüngésben szenvedő apa fölkarcolta halántékukat s cziankálit csepegtetett a sebbe. Az apa két fia holt teste fölött akasztotta föl magát. — Nagy-Enyeden egy három tagból álló társaság (orvos, gyógyszerész és kereskedő) a társaságon kívüli egyének életét nagyobb összegekig biztosította, aztán megmérgezte őket. Két eset sikerült, de a harmadiknál rajta vesztettek, mert a megmérgezett kórház-

ba került, hol a gonosztévők a kórházi orvos által rendelt gyógyszert is meghamisították. A kórházi orvosnak feltűnévén, hogy az általa rendelt gyógyszernek egészen ellenkező hatása volt, mint a mit attól várt, kutatni kezdett s így jött az ügy nyilvánosságra. A bíróság két hullát kiásatott s mindkettőnél megállapította a mérgezést. — Gyöngyösön egy nagyszerű amerikai örökség képezi a napi beszéd tárgyát. San-Francziskóban nem igen rég halt meg egy Leitersdorfer nevű egyén, állítólag harmincz millió dollárnyi örökség hátrahagyásával. Örökösei pedig Magyarországon vannak s Gyöngyösön nem régiben értekezletet tartottak a roppant örökség megszerzése végett. — A tetszhalál ritka neme fordult elő egy temesvári nívatalnok 16 éves leányán. A leány, ki már hosszabb idő óta betegeskedett, elúztatott egyik rokonához: ott nagy beteg lett úgy, hogy két napig feküdt hidegen, mereven az ágyban; a halál minden jele észlelhető volt rajta. Úgy is bántak el vele, mint halottal. Az áthalott minden szót halott környezetében, és épen akkor eszmélt föl, midőn már a hajóra akarták szállítani. Temesvárra vitték, meggyógyulásához reményt kötnek. — Téli vihar a vasuton. Karácsony szombatján este borzasztó hóra-vihar támadta meg a Fiuméből Szent-Pétervár felé menő vasúti vonatot. A vonal egyik kanyarulatán nem állhatott többé ellent a vonat az iszonyú szélnek, mely köveket is dobált a kocsik oldalához s a kocsik legördültek a vasúti töltésről. Az útasok hamar összeszedték magukat, s kiszállottak a megsérült kocsikból. Mind a 18 utazó jelentékenyebb sérülés nélkül menekült meg. A gép és az utolsó árukkal terhelt kocsik a vágányokon maradtak, a többiek egymásfölött és mellett a földön heverték. — Külföldön az elmúlt hét legnevezetesebb eseménye volt Bismarck közvetve és közvetlenül folytatott alkudozásai s tárgyalásai a pápával, ennek világi hatalmát illetőleg. E nagy horderejű eseményre nézve „Külföld“ rovatunkra utaljuk az olvasót. — A török szultán két bizalmas embere fordult meg közelebb Berlinben, jelenleg pedig Bécsben időznek. Ezeknek törekvése — mint sejteni lehet — az, hogy e két állam jó hangulatát biztosítsa magának a szultán, ki Angliában többé nem lát oly támogatót, mint régebben. — Az asszonyok szövetsége Irországbán. Ha már az asszonyok is az izgatás, a forradalom terére lépnek, ott a baj nagyon mélyen fészkel. Irországbán ez is megtörtént. A bérlők sanyargatásai s a kormány által túlcsigázott adók ellen alakult Canel liga működését elnyomta az angol kormány; akkor a nők alkottak ligát, hogy átvegyék az elfogott férfiak szerepét és tovább izgassanak a haszonbér megtagadására. Most már a kormány a női szövetség működését is törvénybe ütköztetve jelentette ki, gyűléseket nem szabad tartani és a nők közül is sokat befogtak, s a kormány kénytelen volt számukra külön börtönt berendezni, mint politikai vétséget elkövetők számára. — Oroszországból minden tudósítás folytonosan ismétli, hogy a társadalom és a politikai hatalom sohasem volt any-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 2 számához.

nyira megrendülve, mint most. Mindenki érezi, hogy két kormány uralkodik fölötté. Egyik a csáré, mely kegyetlen, és a kétségbeejtő helyzetben nem javít; a másik a nihilistáké, mely a kétségbeesett állapotokat előidézte és föntartja. A sokat hangoztatott reformok nagy reménységeket eb-

resztettek, de nem teljesült semmi. — III. Sándor csár az utóbbi időben megmagyarázhatlan módon fenyegető leveleket kapott, melyekben tudtára adják, hogy minden elővigyázati rendszabály daczára megkoronázását meg fogják akadályozni tudni.

A „PROTESTÁNS KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

REB HERSCHEL.

Jelenetek a lengyel-zsidó népéletből.

Irtá:

Herzberg-Frankel.

Fordította: Julia.

(Folytatás.)

II.

A szobákban lévő butorzat azt mutatja, hogy tulajdonosuk a mostaninál jobb napokat is látott; látható ott a többek közt egy üveges szekrény, benne néhány metszett üveg pohár, porcellán edények s kevés ezüstnemű, ezenkívül festett tálcák s más csillogó apróságok, egy polcon héter nyelven írt könyvek állnak szép rendben, aranyozott hátlappal.

Ékes keretű tükör, néhány színnyomatú kép a szentírásból vett tárgyakkal, díszítik a falat; az ágyak, az asztal, a székek világos sárga körizsfából, minden fenylőd, tiszta s gondos, munkás, tevékony női kezek nyomait mutatják. Az ablak mellett, varrással elfoglalva ül e nő, e csaknem gyermek lányka, a ház jó szelleme, őrangyala, a mi szép, kedves Freudelénk.

Vasárnaponként, midőn tolongás s vidám zaj színhele a korcsma, Freudele szülői felmentik leányukat a szokott segédkezés alól s engedik magányos szobája csendjében foglalkozni házi dolgaival. Valóban magában van-e egészen e napon? . Egyszerre hangos kiáltás siklik el a fiatal lány ajkairól, a rémület felkiáltása, egy lovagostor végének érintését érezte nyakán, a mint munkája fölé hajolt s a fiatal földesúr vad nevetése ütötte meg fülét. Ott áll az ablakon kívül, hová észreveetlenül sompolygott; oh! a lányka jól ismeri már őt, oly gyakran megrémítette már ajánlataival, fenyegetései s szépelgéseivel de minden várt eredmény nélkül. És a Reb Herschel vére vadul forr ereiben, midőn véletlenül tanúja e küzdelmeknek, a vad zsarnoki hatalom és hősiesség között. Ilyenkor csak összeszorítja ökleit felöltöje bő redői alatt, szeretve a zsarnokra rohanni, szétmorzsolni őt, de ez büszkén járattja végig rajta tekintetét, összeüti sarkantyuit, s a szegény félénk zsidó sóhajtvá vonul vissza növendékeihez. Freudele különben meg fogja védeni tudni magát, de meny-

nyire szenved még akkor az ifjú, midőn a lánykának ol kell menni az urasági lakba, hogy a bérletfizetés halasztását kérje! mily élénken átérzé mindazon megaláztatásokat, melyeket a kérelmező szerepében ki kell állania Freudelének! Ő soha sem szól erről semmit szülőinek, hanem azért Reb Herschel tudja jól, mihez tartsa magát, midőn a leánykát kipirult arczzal s kegyért esdő szemében a könyek nyomaival látja visszatérni útjából. Ily esetekben nem tölti éjjeleit olvasással, hanem nyög és sohajtoz s magában így kiált fel:

— Miként szabadítsam meg őt? miként szabaduljak meg önmagam kínzó szerelmemtől s a féltékenységtől, mely anyyira gyötör?

III.

Késő est van, a falu mély álomba szenderült, egyetlen kunyhó ablakából sem csillog ki gyertyafény; egyedül a korcsmában van még világosság, nem az ivószobában, melyet rég odahagytak már a mulatók, hanem azon szobában, hol a csapláros darabról-darabra számítgatja össze a ma bevett pénzt.

Azután áhitattal elmondja estiimáját, vakbuzgóan megcsókolja az ajtóféltre erősített ereklyét, melyre Isten neve s pár sor a szent könyvből van írva, hosszú fürtjeire fehér hálósipkát tesz fel, meggyújtja pipáját s lefekszik ágyába, hogy ott egész kényelemmel szivhassa ki.

Neje ezalatt kiment, hogy meggyőződjék, ha a szárnyasok s a többi háziállatok mind helyükön vannak-e, csakhamar rémülten tér vissza, elfujja hirtelen a kezében tartott kis lámpát s az ágy fölé hajolva, halkán susogja férjének:

— Jochelesz, a fiatal úr ott van künn.

— Lehetetlen!

— Oly bizonyos, mint a hogy itt fekszel, a ház körül ólálkodik s néz be az ablakon. Kuttyája morgott, a mint feléje közeledtem s elkergetett magától.

Az atya letette pipáját s gyorsan felkelt ágyából.

— Hol van Freudele? kérdé.

— Most vetkezik, feküdni akar.

— Hadd jöjjön be ide hozzád aludni.

Freudelet behívják. A szegény leány sirásra fakad; öreg szülői rémülete, a fiatal úr merész támadásának emléke, a teljes elhagyottság, melynek éjente ki van téve e

tomholó, félig ittas, vad nép közepette, mely kétségbeesett segélykiáltásnál sem jőne szabadítására, a fiatal úr hatalmának teljes átérzése, mindez felzavarta, megremegettette szívéét.

— Be kellene küldeni leányunkat a városba, szólt másnap reggel nejehez a korcsmáros, ki az egész ójet széken ülve, pipázva töltötte el; fivérédnél jól ellehet, vigyázni fog reá. Itt igen nagy veszélynek lenne kitéve. Gondold el csak, ha egy napon a farkas magára találná a bárányt aklában! Hadj távozzék hazulról; elmégy megkérni szépen hátyádat, hogy jól bánják vele, elmondod neki, hogy szívének vérzik utána, s a leány valódi kincs, dolgozni fog nála ép úgy, mint nálunk dolgozik mindent, Isten áldását viszi magával házára.

Az anya, áthatva e keserű elválás kényszerűségétől, búsan hajtja le fejét. Mialatt még leánya alszik, összecsomagolja a gyermek holmiját, s minden ruhadarabbal forró könyvek peregnék a kis ládába, a mint berakosgatja azokat. Freudele elhalványodik, a mint szülői elmondják neki, hogy mit határoztak; Reb Herschelre tekint, ki lehajtott fővel, félrehúzódva, mozdulatlanul, mint kőszobor, állott; a kis fiúk a szomorúság e jelenetét meglepetve s kíváncsian nézték, a nélkül, hogy értenének valamit belőle. Lassan, mint egy halotti menet, gördült ki a a szekér a korcsma udvaráról, mely Freudelet s anyját a városba szállítá. Még mindig ott tolong a küszöbön a búcsúzó család, s mögöttük a cselédség, elkéseredetten látva távozni a ház kedvelt gyermekét, vajjon örökre-e? Még az ablakhoz siető ivók is osztani látشانak az általános levertséget, a vigság és dal torkukon akad.

Mi az urfit illeté, megtudva a történeteket, dühösen csapkod ostorával s esküvel állítja, hogy keserűn megbozulja magát azokon, kik körmei közt maradtak.

Ily dolgok gyakran történnek azon falvakban, hol fiatal, tüzes vérű földes úr, szép, ifjú leány s becsületes szülők találkoznak egybe.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1882 jan. 7 én.

— **Mindazokat, kiknek nem szándékuk lapunkat a folyó évben járattatni, tisztelettel fölkerjük, sziveskedjenek lapunk e számát keresztükötés alatt visszaküldeni, hogy az ezután nyomtatandó példányok felől kellőleg tájékozva lehessünk. Azokat, kik e számot nem küldik vissza, mint hallgatólag beleegyezőket, rendes előfizetőink sorába bejegyezzük s tőlük az előfizetési díj beérkezését tisztelettel elvárjuk. A kiadóhivatal.**

— **Gyászhirek.** Négy buzgó lelkipásztort ragadtott el az erdélyi ref. egyházunk kebeléből a múlt héten a kérlelhetlen halál. Az egyiknek gyászjelentése így hangzik: Fábri Józsefné, született Székely Anna, a maga és gyermekei: Kiss Mózesné, Ilka, Kálmán, Gyula, Etelka, Béla és kis unokája Árpád, valamint rokon, illetőleg testvérei: Fábri István és családja, Szöllősy Mózesné, szül. Fábri Sára és gyermekei nevében mélyen megszorodott kebellet tudatja, hogy a

szerető jó férj és gondos családjánya, szerető testvér, nagyanya és buzgó ev. ref. lelkipásztor Fábri József, életének 57, boldog házasságuk 32 és lelkipásztorkodásának 33-ik évében hosszús szenvedés után jobb létre szenderült. A megboldogultnak hült tetemei a háznál tartandó rövid imatón hó 31-én délután 3 órakor fognak a köztedanya — a föld kebelébe elhelyeztetni. O.-Boldogfalva, 1881 december 30-án. — A másik gyászlap így szól: Szilágyi Károlyné, Perlaki Laura saját és gyermekei: Károly, Géza, Mari és János, nemkülönb az idvezült anyósa özv. Perlaki Dánielné nevében vérző kebellet tudatja szeretett férjének, a pártatlan gyöngéd atyának, jó vőnek, tiszta hazafinak, Gogány-Váralyai Szilágyi Károlynak élete 45-ik, boldog házassága 14-dik papsága 16 ik évében 20 napi tüdővészbeli szenvedése után a mai napon reggeli 8 órakor történt halálát. Földi részei folyó hó 3-ikán d. u. 1 órakor fognak az itteni papi lakból szokott vallásos szertartás után a mikesfalvi temetőben elhelyeztetni. Héderfáján, 1882. jan. 1-én. A harmadik elköltözött, kinnek haláláról csak magánúton vettünk értesülést, Gilyén János, körösfői lelkész; Istennek érdemekben megőszült szolgálója. — A negyedik tancsi ev. ref. pap Csiki Lászlóujév első napján a délelőtti isteni tiszteletet is megtartá a hiveknek teljes meglegedésére, s templomból haza menve, alig félóra mulva hirtelen rosszul lett s rohamos szivgörcs után, félórai szenvedés után jobb létre szenderült. 69 éves korában özvegye és két nagy s egy kis-korú gyermeke gyászolják. Nyugodjanak csöndesen!

— **A szerb patriarkha.** A karlóci szerb egyházi kongresszus a keleti vallásának ünnepe következtében, most szünetel és csak e hó 11-én tartja legközelebbi ülését. Napról-napra határozottabban emlegetik, hogy Zsivkovic megválasztása nem fog helybenbagyatni. Mint a kormánylapok jelentik, Zsivkovic választása elvettetik, harmadik választás pedig nem lesz, hanem a király fogja kinevezni a patriarkhát.

— **Feladatok papi szigorlatra.** A nagy-onyedi ev. ref. theol. akadémia tanári kara az 1882-ik évi szeptember hó elején tartandó papi szigorlatra a következő írásbeli feladatokat tűzte ki: 1., Egyházi beszédre „alapige: Máté 4, 1—11. v. Jézus megkísértése a pusztában; tipikai jelentése szerint feldolgozva, felfejtve a lelki küzdelmet, a kísértetben szereplő tényezőket s a végeredményt. A propositio a megadott eszmék értelmében szerkesztendő.“ 2., Egyháztörténelmi feladat: Adassék elő: mikép jött létre a keresztény egyházban a püspöki hivatal? minő okok hozták létre a metropolitai vagy érseki hivatal? a viszonok hatalma által melyik három püspökség emelkedett a többiek fölébe s ezen három között is melyiknek kedveztek a körülmények s minő okok voltak befolyással arra, hogy a római püspök az egész keresztény egyház első püspökének ismertessék el már az ókor végével“. 3., Vallás-bölcsészeti feladat: I., „Mit értünk természet vallás alatt? Melyek a természet vallások jellemzőbb sajátosságai? Irassék le részletesebben egy természeti állapotban levő nép vallása.“ Akár II. Minő álláspontokról s mely értelemben szólottak volt theologia naturalis felől? Mi különbség a régi theologia naturalis és újabb értelemben vett vallás-bölcsészet között. Irassék le részletesebben egy múlt századbeli bölcsész, (pl. az angol deisták, Voltaire, Rajmarus) naturalis theológiája.“ 4., Exegetikai feladat: „Adassék elő, hogy nyilatkozott-e Jézus a maga haláláról, s ha igen, minő értelemben nyilatkozott a synoptikusok szerint? Hasonlítottassanak egybe eme nyilatkozatok a Pál apostól föl fogásával a Jézus haláláról, s végül a történelmi bírálat segítségével mutattassék ki, hogy Jézus a maga minő értelemben nyilatkozhatott haláláról?“ Nagy-onyed, 1881. december 22. Elekes Károly rekt. professor.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények címzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom. Egy rongyos egylet. Dr. Jenei Viktor. — Az arab regivilág köréből. Várnai. (Folytatás.) — Az áll. ig. tanács rendes üléséből. r. t. — Lapszemle. — Külföld. — A világ folyása. — Tárcza. Reb Herschel. Irta Herzberg Frankel. Fordította Julia. (Folytatás.) — Különfélék. Szerkesztő postája.

EGY RONGYOS EGYLET.

Kolozsvár, 1882 decz. 13-án.

„Szedjétek fel a maradékarabokat, hogy semmi el ne vesszen.“ János VI. 12.

isztelességes neve: „A szegény tanulókat segélyező egyesület“. De Kolozsvárt jobban ismerik a másik nevérol: „rongyos egylet“. Megérdemli mind a kettőt. És most már megérdemli azt is, hogy — elmondjuk szerény élettörténetét.

Az első impulsust ez egylet alakulására lapunk múlt évi 31-ik száma adta meg.

Voltak, a kik szívükre vették a szegény ruhátlan gyermekek sorsát. Elgondolták, hogy e nyomorult gyermekeket tanköteleseknek nevezi a törvény, a mi annyit tesz, hogy iskolába kellene járniok; de senki sem gondoskodik arról, hogy — az Isten hidege meg ne vegye őket. Elhatározták hát, hogy ők megpróbálják gondoskodni az ilyenek kiruházásáról.

Tudvalévő dolog, hogy szegény ember nagyon sok van. És még több a szegény gyermek. Ezeket mind ellátni jó téli ruhával — határos a bankó-csinálás mesterségével. Ezzel előre tisztában voltak azok, a kik rávetették fejüket, hogy kiruházzák a szegény tanköteles gyermekeket.

És habozás nélkül hozzáfogtak a bankó-csinálás mesterségéhez, — csakhogy palam et publice

A bankócsinálás mestersége abban áll, hogy — rongyból csinálnak pénzt. Nos hát csináljunk mi is rongyból pénzt! Lehet azt könnyen. Még pedig úgy, hogy az államügyésznek sincs jussa belénk akadni. Probatum est.

Elmondjuk hogyan. És ajánljuk figyelmébe mind azoknak, a kik óhajtják a tankötelezettség törvényének minél teljesebb vógréhajtását.

Felszólítást köröztettünk és adtunk ki a lapokban (lásd lapunk múlt évi 42-ik számát), melyben felhivtuk a közönséget, hogy vegyen részt egy sajátzerű egyesület alkotásában, a mely nem kevesebbet tűzött ki feladatúl, mint a helybeli összes szegény tanköteles gyermekek felruházását, és a mely egyletben még se követelünk a tagoktól semminemű meghatározott tagsági díjat; mindössze csak annyit kérünk, hogy adja ide mindenki azt, a mi neki nem kell; azokat a ringy-rongy elhasznált dolgokat, elviselt ruhaneműeket, ütött-kopott szerszámokat, a milyenek minden háznál vannak, de a miket a háziak nem használnak; a miket kár lett volna épen a szemétdombra vetni, félrelökték kamrába, padlásra, pincze szögletébe s ott emészti az idő.

Felhívásunkra nagy számmal jelentkeztek az aláírók.

Raktárt állítottunk s elkezdtük a gyűjtést. Gyűlt gyorsan és sok mindenféle. Kiválogattuk a ruhaneműek közül azokat, a mik átalakítva még használhatóknak váltak be, kiadtuk a szabóknak feldolgozásra s készítettünk bőlölük gyermekruhát.

Voltak sokan, a kik pénzt is adtak. E mellett ka-

pitális lön a ruhának fel nem dolgozható lim-lom is; jó pénzért veszi meg az affélét a zsbárus, a rongyszedő.

Igy született meg a mi „rongyos egyesület“-ünk.

Két hónap óta működik. És felruháztunk eddig 78, mondd: hetvennyolcz gyermeket. Minden vallás- és nemzetiségi különbség nélkül.

Nem valami nagy szám. De mindenestre elég nagy eredmény ahhoz a kevés fáradsághoz és épen nem nagy áldozathoz mérve, a mibe került.

A munka legnagyobb részét jó kedvvel és könnyűszerelemmel elvégezte egyik községi iskolánk buzgó fiatal tanítója: Kolozsvári Albert, segítségül használva az iskola-szolgát.

A közönség sem érezte magát megterhelve. Adott ki-ki, a mit jónak látott. Mi hálával fogadtuk a legcsekélyebb adományt is. Sok kicsiből gyűl a nagy tömeg.

Pénzkéregetéssel vagy olyan egyesület alakításával, melyben a tagok meghatározott tagsági díjakat kötelesek fizetni bizonyára nem értük volna el azt az eredményt, a mit így elértünk. Mert a publicum az ilyenekkel már túl van terhelve. De tudva azt, hogy a mi „rongyos egyesület“-ünkben meg lehet szerezni a tagsági „titulust“ és tagsági „jogokat“ egy gomb árán is: senki sem vonakodik az aláírástól. És mikor a gyűlésre kerül a sor, sokan akadnak, a kik jóval többet adnak, mintha kéregetőivire avagy tagsági díj gyanánt kellett volna fizetniök.

Figyelmet érdemel az is, hogy egy ilyen egyszerű egyesület létesítése — mondhatni — mindenütt megtörténhetik. Pap, tanító, tanúgybarát, a ki az ügynek élére áll, nincs kitéve azoknak a visszaütéseknek és különféle kellemtelenségeknek, a mik rendszeren együtt járnak a másnémi kéregetésekkel. Mert csak olyant kér az ember, a mire nincs szüksége az adakozónak. A legtöbben jó tréfának tartják ez olcsó methodusát a jótékonyságnak. És gyakorolják örömet. Szívesen látják a jótékony rongyszedőt, a kit egy felfogadott uapszámos targonezával kísér.

Mennyi érték kerülhet ki az így összeszedett {vagyonhulladékokból: mutatja a mi egyesületünk rövid két hónapos működésének eredménye. Az a 78 gyermek legnagyobb része távol maradt volna az iskolától, talán elzülölt vagy elpusztult volna végtéken. Ellenben így megmentjük őket a társadalom számára; nevelünk belőlük becsületes, értelmes, munkás embereket.

És mindez kitelik oly javak értékéből, a miket legnagyobb részben — valószínűleg használatlanul emésztett volna meg az idő.

Szánják reá magukat papjaink, tanítóink arra, hogy kísértsek meg ily egyesületek alakítását. Nem kerül nagy fáradságukba, tapasztalatból mondhatjuk. És — higgyék el — nincs benne semmi lealázó. Az Úr mondá tanítványainak: „Szedjétek fel a maradék darabokat, hogy semmi el ne vesszen.“ És a tanítványok felszedték — „és megtöltének tizenkét kosarakat darab kenyerekkel.“

A bibliai kenyérdarabok összegyűjtésének példáját ne csak prédikáljuk, hanem kövessük is. És a szegények és ügyefogyottak hála-könyűi fogják megjutalmazni munkánkat.

Dr. Jenei Viktor.

AZ ARAB REGEVILÁG KÖRÉBŐL.

(Vallástörténelmi tanulmány.)

(Folytatás.)

Indezek mellett a keleti bölcselek s moralisták nem kevésbbé kötelességöknek tartották a fejedelmek elé feladataik s kötelemeik hű tükrét tartani néha, s mivel az őszinte szó nem ritkán életüket kockáztatta volna, tehát többnyire hasonlatokba s ellentétekbe burkolva adták elő az erkölcsi tanulság példáját. Ehhez a fajtához tartozik a következő történet is. Egy király egyszer az örültek házáat látogatta meg, hol egy értelmes arcú ifjú vonta magára figyelmét, ki miután okosan felelt a király által hozzá intézett különböző kérdésekre, végre e szavakkal fordult hozzá:

„Sok mindent kérdezel tőlem, engeddd meg, hogy én is tegyek egy kérdést: Mikor élvezi egy alvó leginkább álmát?“ A király kevés gondolkodás után felel: „Mikor alszik!“ „Az nem lehet“, veté ellen az örült, „mert míg alszik, nincs érzéklete.“ „Akkor hát, mielőtt elalunnék“, jegyzé meg a király. „Hogy lehet élvezni valamit, folytatá az örült, mielőtt el nem jön?“ „No hát, mond a király, miután már aludt.“ „Csalóddol, az ember nem élvezheti azt, a mi elmúlt.“ Ez elmésség a királynak annyira megtetszett, hogy tovább élvezendő társaságát, az örült ablakával szemben asztalt terítettett, s megrendelé kísérvőinek, hogy egy serleg bort töltsenek neki s egy mást az örültnek. „Te azért iszod ki serlegedet, tréfála emez, hogy hozzám légy hasonló. De ha én kiiszom az enyimet, kihez leszek én hasonló?“ A király e szavakat hallva örökre lemondott a borivásról.

Az arab irodalom történetében három különböző korszak jelezhető. A Jehaliyah vagy tudatlanság korszaka, Mahomed eljövetele előtt, továbbá a Mahomed föltünése és az izlám megszilárdulása közötti korszak s végre a Mahomed utáni kor. Az első időszakban az arab félsziget tiszta nomád törzseinek hagyományait találjuk, itt-ott zsidó, nabathaeán és keresztyén elemekkel vegyülve. A középső időszakban az érdekek főképp Mahomed és utódainak személye körül összpontosul, míg az utolsóban a társadalmi különfeleség különböző legendáknak és babonáknak szolgál alapul. Az arab faj nemzeti egysége, mely első sorban Mahomednek köszönhető s az istenegység vallási gondolata, melyet annak talpkövévé emelt, nagyban segíték a pusztá harczosait a byzáncki és persa birodalomnak megdöntésére, azonban sem szokásaik, sem hagyományaik nem képesíték a hódítókat a megnyert területek kormányzására. Így történt, hogy a régi kalifaság tényleges igazgatása persa és görög

maradt, s árja eszmék észrevétlenül módosították az eredeti semita szellemet. E körülményre vezethető vissza a későbbi arab s a megfelelő európai, indiai és persa regék közti rokonság is, mivel szemben az ő arab legendák egészen határozott kinyomattal bírnak. A benszülött, pusztai arab élet azonban még ma is változatlan. A sátori élet, a társasági formák, a beszéd, a köszönésmód, a foglalkozások, ruházkodás, táplálék csak jelentéktelen változást szenvedtek az időtől, s egy syriai gazdag seikh nyájával, csordáival, családjával ma is ugyanazt a benyomást teszi, mint egykor Ábrahám vagy Job. A régi arabok, mint félig civilizált nép, kegyetlenek és babonások, de büszkék és vitézek voltak. Nyelvük bizonyos eredeti hajlammal bírván a költői kifejezésre, apró harczaikat s születési vagy rangbeli elsőség felett való versenyeket mindjárt versekbe öntötték és a rawis-oknak vagy szavalóknak egész osztálya támadt, kik, mint a görög rhapsodisták s az európai troubadourok, körüljárva, lépten-nyomon hangoztatták. A Mahomed előtti korszaknak csaknem összes irodalma ily termékekből áll. A pásztortűzek virrasztásait gyakran rövidítette meg a régi hősök emlékezete, kiknek tettei részint prózában, részint versben lettek dicsőítve a szerint, a mint a szerző tehetsége és hajlama magával hozta, s ezeket hívták aztán Mesa-marah-nak, mely név megfelel az „Ezeregy éjszaka“ címnek. A régi arab költészet irálya erősen emlékeztet a bibliára, különösen a képlegesség tekintetében, melynél fogva a költő egyik átviteltől a másikra megy át s ha egy kedvencz hasonlatra akad, az „Énekek éneke“ példájára, egész előszeretettel részletezi a képzelete által fölidézett tárgyat. A vers és próza vegyülete, mely az arab költésmód sajátos jellemvonását teszi, néha sajátosságos bélyegget nyom az elbeszélésre. Így a kereskedő és szellem ismert regéjében, midőn a szellem kirántja kardját, hogy sújtsa, mire az előbbi valami tizenkét versből álló költeményt mond el a szerencse viszontagságairól, mialatt a körülállók könyeznek, a fölingerült szellem lebecsátja kezét. Egy ilyenmű mese még ma is fölötte kedvelt Arabiában, s minden éjjel hallható a kigyúlt pásztortűzek mellett. Ez a regebeli fejedelem, Antar, története s összegyűjtve és kinyomatva, valami tucat kötetre megy. Még az írás mestersége fénykorában is, mikor a gondolatközlés eszközei már rég nem szorítottak többé a szóbeli előadásra, a regemondók iránti előszeretet fönmaradt és számos adat létezik az uralkodók és nagyok bőkezű jutalmairól, melyekkel az ilyeneket nem egyszer érdemeiken fölül elárasztották. Ezért az arab költők nemcsak magukról szólanak a legtúlzottabb öndicsőítés hangján, hanem pártfogóikat is a legvastagabb hízélgéssel környezik. E mellett mint játékos és iszákos nép fiai, e két sarkalatos és Mahomed által erőlyesen rosztal nemzeti fogyatkozásra való célzásokban is bővölködnek.

Egy, a reamasah-ban, a régi hősi balladák gyűjteményében foglalt töredék, mely egy nemes arab főnök életét és halálát festi, elég határozott világításba helyezi említett tulajdonságaikat. A Beni Temim arabok és a Yemen népe

közt vívott küzdelmek egyikében, az utóbbi törzsek egy vezére, Abd Yaghûth foglyúl lett ejtve és Ismeh, Ubeir fia házába vitetett, hol készülteket tettek megölésére, az ütközet első napján elesett egyik társuk halálának megtorlásául. Abd Yaghûth ismeretes volt költői tehetségéről s főleg maró szatiráiról, minthogy pedig régi, pusztai arabok gyakran adtak kifejezést érzelmeiknek rögtönzött versekben, tehát győzői tartottak attól, nehogy valami éles sarcasmust vágjon szemek közé s elhatározták, hogy kivágják nyelvét. Mindazonáltal ígéretere, hogy mitsem szól ellenök, bánatlan hagyták. „Nós, szólalt föl már most, Taim fiai, hagyjatok úgy meghalni, mint a hogy egy nemesi sarjhoz illik.“ „És hogyan kívánsz meghalni?“ kérdezé Ismeh. „Adj egy serleg bort, felelé, és engedd meg, hogy halotti énekemet eldaloljam.“ „Legyen“, viszonzá zsarnoka, és bort töltve neki fölíváta erét, melyen át vére kicsordult. A mint a hős így ült, Ismeh körülálló két fia szemrehányással illeté, mondván: „Ellenünk hoztál minden yemenföldit és most lám hogy jártál!“ Mire Abd Yaghûth e versekben válaszolt:

„Ne gáncsolj ah! elég mit szenvedek.
 „Nekem, se néked nem használ a gáncs.
 „Oh jó lovag! Negráni társaimmal,
 „Ha egykor összejössz, mondd, kérlek, el,
 „Soh' sem látjátok azt, kit ismerétek.
 „Ég áldja népimet meg e napért,
 „Szolgát s urat közöttük egyaránt.
 „Akartam volna csak, hisz gyors lovam
 „A legsebesebb mént is hátrahagyva,
 „Megmentett voln' az ollenségtől engem.
 „De én atyátok házáat vágytam védni,
 „S védőtök így fegyver zsákmánya lón.
 „Abd Shems neje mosolygott, mintha még
 „Nem látott volna Yemon foglyot ő.
 „De nőm, Muleika, tudja rólam ám,
 „Hogy mint oroszán küzdtem át a harcöt.
 „Taimok, szólék, hagyjátok nyelvemet,
 „Oh! Taimok, lám, hisz megkötöztetek.
 „Megölt testvérték nem volt az, mi én.
 „Gyilkoljátok, ha kell, meg mint nemes,
 „Vagy ám vegyétek minden kincsemet.
 „Tehát való? Urnak szolgálai ti,
 „Nem hallok többé a pásztor szavát,
 „A mint a széledő nyájt téríti?
 „Eddig tevéimen lakmározék,
 „Lakóm ott járt, hol addig senki sem,
 „Tevéket vágaték vig ünnepélyre,
 „Es dalló nők közt osztám szét ruhám,
 „Magam mulatva, mint akácza, mig
 „Minden tekintet rajtam nyugodott.
 „S most, ah! mikéntha soh'se ültem voln'
 „Gyors ménen, olykor így kiáltva föl:
 „Pihenni hagyni, hej! ki gyalogol!
 „Mikéntha soh'se kértem volna bort
 „S nem szoltam volna társaimhoz így:
 „Hejh! Gyujts világot, vendég érkezik!

(Folytatása következik.)

Várnai.

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1882. jan. 8.

elen voltak főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök; br. Bánffy Albert, br. Bánffy Dániel, Lészai Ferencz, Gyarmathy Miklós, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Szász Béla, dr. Jenei Viktor, Parádi Kálmán, Bodor Antal, mint titkár, Szabó Ádám, mint számvevő.

Az ülésen kívül elnökiileg ellátott 74 ügy bejelentetvén, helybenhagyott.

A m.-igeni eljárás szolgabirája egy költségkiutató mellékletével felszólítván az ig. tanácsot, hogy a m.- és b.-bocsárdi püspöki birtok után erdőarányosítási költségbe 14 nap alatt fizessen be 760 frt. 51 krt, az ig. tanács a kiszámítás után számításával megbizza Tókos Sándor esperes afiát, mint e tárgyban meghatalmazott képviselőt; a törvény szerint fizetendő összeg kiutalásával elnök afiát megbizza.

Nagy Lajos deési egyházm. esperes jelenti, hogy Márton András, szinnyi pap közigazgatási úton kieszközölte, hogy a canonica portiók általa fizetendő adója az egyházközségre rovatott ki és felhajtása elrendeltetett. Mihez képest az ig. tanács utasította esperesi úton a nevezett papot, hogy a helybenhagyott egység értelmében hátrálékadó tartozását nyolcz nap alatt fizesse ki; esperes megbizott, hogy ha nevezett lelkész afia ezen köteleességét a szabott idő alatt nem teljesitené, ellene a fegyelmi, esetleg közkereseti eljárást indítsa meg.

Balogh György, ügyvéd jelenti, hogy néhai Kerekes Márton építész örökösei őt hatalmazták fel, hogy a zsoboki templom építése következtében megállapított 1250 frt. követelésüket az egyházközségen hajtsa fel. E balaszthatatlan és jogos követelés kiegyenlítése elrendeltetett, még pedig hogy ha az egyházközség maga nem elégitené ki a követeléseket, mi végre az ig. tanács a kölcsön utalványozását kilátásba helyezte, a tartozás kifizetését az ig. tanács eszközöndi, egyidejűleg a kiutalandó tőke és kamatai biztosítása és visszatérítése végett elrendelte az illető egyházközség erdő- és magtárjövödelme lezárólasát és értékesítését.

A kolozsvári egyházközség felküldi Vizi Endre egyházközségi pénztárnok nyilatkozatát 9 évi számadásainak ellátása folytán terhére irt s általa befizetett összeg visszafizetése tárgyában. Áttétetett az igazg. tanácsi számvevőhöz oly utasítással, hogy a kérése folytán melléje kinevezett két igazgatótanácsosi taggal egyetértőleg részletesen vizsgálják meg és tegyenek jelentést.

Kolozsvárt, 1882 jan. 11-én.

Két rendbeli esperesi jelentés következtében felszólítatik gr. Bethlen Gergely, hogy az apanagyfalusi és n.-rápolti egyházközségek papjaik tulajdonukat képező birtok után megillető javadalmakat békés úton sziveskedjék kiadni és jövőre folyóvá tenni.

A zilahi kollegium új pénztárnokának megválasztása jóváhagyó tudomásul vétetett és a megerősítés végett be-

nyújtott vagyonkezelési szabályzat többrendű módosítással helybenhagyott.

A kolozsvári kollegium előjáróságának megengedettetik, hogy erd. földtehermentesítési kötvényeit az első vasúti kölcsön-kötvényeire convertálhassa. Kultuszminiszteri leirat következtében útasítottak a kollegiumok tanárkarai, hogy a más vallásúaktól a vallási tanjegyet mind a két félév végén tartandó közvizsgálatok előtt szabályszerű bizonyítványon követeljük be, és hogy ha az illetők vallástani osztályzatot felmutatni nem tudnának, őket a felsőbb osztályba lépéstől zárják el.

Toleki Mózes, bukuresti kántortanító bemutatván tanítóképesítési okmányát, állomásán véglegesített.

r. t.

LAPSZEMLE.

„Prot. egyh és isk. Lap“ folyó évi 2-ik számának vezércikkében Ballagi Mór következőleg folytatja lapja pályafutásának vázolását:

1867 vége felé fordulatot vett a lap sorsa. A szerkesztő csakamar vészes fellegetek látott összevonulni feje felett. A lap olvasói tiz éven át megszokván a szerkesztőt oly ellenzékinek tekinteni, a ki mindent, a mi felülről jő, megtámad és oppositiot csinál ellene, ugyanezt várták tőle azzal a magyar kormánnyal szemben is, melynek közoktatás-ügyét egy Eötvös József vezette. Míg az egyházkerületek nagy része Eötvösnek a népnevelési egyletek alakítása ügyében kibocsátott magánjellegű fölhívását olvasva úgy érezte magát, mint a nagy néptömeg pünkösöd napján Péter szónoklata után: addig mások a protestáns egyház autonomiai jogát emlegetve a népnevelési egyletek megalakulását nem találták kivihetőnek és Ballagi ellen nyilvános vádat emeltek, hogy mint független lap szerkesztője, miért lett a hatalom uszályhordozója és miért nem szólt fel az egyház autonom joga mellett. A szakadás megtörtént, az egyházegyetem egyik fele a másikkal jött ellenkezésbe, s a szerkesztő csak az egyik fél érületét tolmácsolta, midőn a másik ellen kikelt. E belső meghasonlás nyilvánvalóvá lett, midőn a ref. egyházi egyetemes konvent összeült főleg a végett, hogy az egyes egyházkerületek vallás- és iskolaügyi munkálataiból egy, az országos törvényhozás elé terjesztendő közös és egységes javaslatot készítsen. Az egyházkerületek egy része abban a nézetben volt, hogy azt, a miben küldötteik közös tanácskozás után megállapodnak, határozattá emelvén, az országos törvényhozás elé terjesztendő javaslatot elkészítsék és beadják. E nézetnek adott kifejezést a szerkesztő is. De Tisza Kálmán és a két Révész e nézettel szemben kijelentették, hogy ők küldöik nevében az egyházkerületek autonom joghatóságát semmiféle hatalom által korlátoztatni nem engedhetik. A közmegállapodás az lett, hogy a konvent, mint merőben tanácskozó értekezlet, határozathozatalra nem illetékes. A sza-

kadás oly teljessé vált, hogy közös actiora egyelőre gondolni sem lehetett. Az egyetemes ref. egyház nézeteit és kívánalmait tolmácsoló fölterjesztés is egyszerűen elmaradt.

Ily viszonyok közt állott be 1868. A lap szerkesztője egyre sürgette az egyházkerületek egyesülését a közös ténykedésre, de szavának hatása nem volt, mert az nem Debreczenből, hanem Pestről jött, Debreczen és Pest pedig akkor már két ellenséges táborat alkotott.

E közben Eötvös népoktatási javaslatát az országgyűlés tárgyalás alá vette, a kiküldött 25-ös bizottság az ág. hitv. négy egyházkerület egyetemes memorandumát figyelembe véve a miniszter javaslatát úgy módosította, hogy az csaknem változatlanul elfogadtatott és meg volt alkotva az 1868: 38-ik t. cz. A törvényhozás e szép alkotása általános örömet keltett, csak a „Magyar Állam“ környezete zúdult fel ellene. Egyik egyházkerületünk protestált a népoktatási törvény ellen azon az okon, hogy „az egyháznak mint ilyennek törvényes kihallgatása és beleegyezése nélkül maga az ország törvényhozó hatalma sem intézkedhetik.“ A lap szerkesztője e nyilaákozatot „gyászos lépésnek“ nevezvén, azt a kérdést vetette fel, hogy az országgyűlés kimondhatta volna-e valaha a felekezetek egyenjogúsítását, ha azt a veszedelmes elvet követi, hogy egyházi és iskolai dolgokban a felekezetek törvényes hatóságainak beleegyezése nélkül az ország törvényhozása rendelkezhetik?

1870 elején Révész Imre a lap szerkesztőjének addig meghitt barátja és 12 éven át egyik leghivebb és legerősebb támasza lépett ki a küzdelem sorompói közé, megindítván a „Magyar prot. egyh. és isk. Figyelmező“-t. A „Figyelmező“ megjelenésével a lap feladatának és oekonomiájának módosúlnia kellett. A prot. egyháznak 15 éven át a „Prot. egyh. és isk. Lap“-nál más közlönye nem lévén, az ellennézetűek is kénytelenek voltak abban nyilatkozni, természetesen bizonyos tartózkodással. Most az ellennézetűek a Figyelmezőben tért nyervén, a „Prot. egyh. és isk. Lap“-nak határozottabb állást kellett foglalnia.

Mind a két oldalon történtek túlhajtások, s ebből kifolyólag aligha nagy tévedések is nem történtek. Nyolcz év kellett arra, hogy e túlzások mind a két oldalon a kellő mértékre szállitassanak le. De a legközelebbi közzsinat oly szép egyetértéssel soha sem folyt volna le, ha megelőzőleg kölcsönös mérközések és azon expectorácziók nem történnék, a melyek mig egyrészt egymás megértésére vezettek, másfelől arra intettek, hogy a nézeteltérések iránt kölcsönös türelemmel legyünk.

KÜLFÖLD.

Olaszország. A pápa Rómában marad. Most már egész határozottsággal megczáfolják ama híroket, mint-ha a pápa el akarná hagyni Rómát. Schwarzenberg bíbornok, — kiről azt mondták, hogy a pápa czélzásokat tett előtte eltávozásáról és Miramaret említette volna kiszomelt helyül — Prágába visszaérkezve, a papok üdvözlétére adott

válaszában azt mondta: „A szent atya épenséggel nem szándékozik Rómát odahagyni. Sőt ellenkezőleg arra is kész, hogy fenséges hivatalát, mint jó pásztor rendithetlenül képviselje, s ha isten engedi, még életét is feláldozza hivatalában.“

Franciaország. A hullatetés eszméje Párisban mindinkább terjed. A társulat tagjainak száma, kik holttesteiknek megégetésére kötelezték magukat, már 7000 s a vagyon egy negyed milliő. Az égetési kemence felállítása végett most tesznek komolyabb lépéseket s azután azt sürgetik, hogy a kik kórházakban elhaltak és kiknek holttesteit a rokonok nem követelik hivatalosan, szintén megégettessenek.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

iumét megjárták a képviselőház pénzügyi bizottságának tagjai, megtekintették kikötőit, raktárait, közintézetit, a kikötőben folyó munkákat, s meggyőződtek, hogy a magyar kikötő emelkedik, hogy a forgalom már is akkora, mely nem fér meg a pályaudvaron, a kikötőben, hanem nagyobbítani kell mindent. A pénzügyi bizottság tagjai közt felmerült egy fiumei nagy kiállítás eszméje is. Bármily jó szándékkal úztak is le Fiuméba képviselőink, visszatérőben kellemetlen fogadtatásban részesültek Zágrábban, különösen az éretlen tanuló ifjúság részéről. A tanuló ifjúság lepiszegette a vendégeket, rájuk kiabált, füttyölt, kiabált előttük a magyar nemzetet sértő szavakat, sőt ezeket leírva bedobálta kocsijokba is. Megmutatták, hogy ők gyűlölik a magyarokat, legyen az hivatalnok Zágrábban vagy a törvényhozás tagja, képviselő avagy a kormány előkelő tisztviselője. — Torna- és Baúj megyék végleges egyesítése a napokban ment végbe. — Szentkirályi Mór, közéletünk egyik derék veteránja, elbunyit Budapesten 73 éves korában. A harminczas években Pestmegye főjegyzője, majd alispánja volt, 1839—48-ban követte a pozsonyi országgyűlésen. A szabadságharc kezdetén kormánybiztos volt az alvidéken, de később visszavonult a mozgalmaktól. A szabadságharc után az orvosi tudományokban keresett vigaszt. 1865-ben Budapest józsefvárosi kerülete választotta meg képviselőnek s mint Deákpárti foglalta el helyét; egy év múlva Pest város polgármesterévé választották; azonban nemsokára visszavonult, s azóta elvonulva élt, birtva polgártársai bizalmát. Az irodalomban is működött. Temetése e hó 9-én nagy részvét közt ment végbe. — Földrengések. Máramaros-Szigeten e hó 3—4-ike közti éjjel ismét földrengést éreztek. A múlt évben 10—15 földrengés jelentkezett Máramarosban. Zágrábban e hó 7-én hajnali fél 3 órakor éreztek gyöngye rázkódást és tompa morajt. — Egy katonatiszt neve. Azt a katonatisztet, ki oly brutálisan bánt Bizony Miklós borsodmegyei földbirtokossal, hogy a köztiszteletű urat az öngyilkosságba űzte, Medana von Riedburg Johann-nak hívják, lovag és az 5-ik

uhlánus ezredben főhadnagy. E vérlázító eset miatt a budapesti és bécsi kormánylapok is fölszólalnak. A vizsgálat már folyamatban van. — Szó k és a vasútról. E hó 7-én hajnalban a Bécs felé menő vonaton Csömöréről Pozsonyba egy Haraszi Vilmos nevű vágújhelyi bankócsinólót szállított két börtönőr. Alig robogott a vonat egy hegyvágásba a bankóhamisító kítaszítva az ajtót kiugrott a sötétbe. Szerencsésen ugorhatott, mert rögtön odább is állt. — Baranya megyében, Barcon, az indóház közvetlen szomszédságában fekvő, s egy francia társaság tulajdonát képező nagy fafűrészgyár és fátelep e hó 3-án éjjel a tűz martalóka lett. A kár százezerekre megy. — Kétszáz éves évforduló. Bécsben azt tervezik, hogy a városnak a törökök ostroma alól történt felszabadítása kétszázadik évfordulója napján, kiállítás rendezzenek az európai nagyobb városok legfontosabb berendezéseinek tárgyaiból. A dijkiosztás szeptember 16-án, a Bécs mellett vívott csata évfordulója napján történnék meg. — Külföldön a legfeltűnőbb politikai esemény az, hogy Vilmos német császár meglepő rendeletet adott ki egyenesen az alkotmány ellen. A rendelet Poroszországra vonatkozik, s benne Vilmos császár megmagyarázza, hogy az államban csak egy hatalom van: az uralkodó és helytelennek nyilvánítja azt a felfogást, mintha az uralkodói jogok gyakorlásáért valakit felelősség illetne, például a minisztereket. Nem, ezekből semmit sem lehet átruházni a király által kinevezett miniszterekre. Poroszország királya fentartja jogát kormánya politikájának személyes vezérlésére. A miniszterek feladata csak az, hogy kétkedés vagy félremagyarázás esetében képviseljék és megóvják a király jogait. Végre megfenyegeti a tisztviselőket is, s emlékezteti őket, hogy elkergethetők, ha választások alkalmával a kormány ellen intézett mozgalmakban részt vesznek. Tartalmára nézve hatalmas polémia ez az alkotmányosság ellen. Lényegére a porosz alkotmány felfüggesztése; mint cselekedet pedig valóságos államcsíny. A historiai okiratot Bismarck jegyezte alá. — Az oroszországi állapotokról mindenfelé elterjedt hírek mind egy újabb katasztrófa bekövetkezését hirdetik, s egy lombergi lengyel lap írja, hogy a csár ellen merényletet kö-

vetett el Gacsinában egy tiszt. A csár könnyű sebet kapott, a tiszt pedig öngyilkos lett. E hír valószínűleg az általános nyomott hangulatban nyeri magyarázatát. Péterváron január első napjainak éjjelein számos elfogatás történt. Az elfogott egyének makacsul vonakodnak személyök felől bárminő vallomást is tenni. Moszkvában is sok elfogatás történt. — Viktor Emánuel halálának évfordulója e hó 9-én volt s Róma fényesen megülte a napot. Nagy ünnepi menet vonult a Pantheonba, hol az egyesült Olaszország első királya nyugszik, hogy koszorúkat tegyenek le. Olaszország minden részéből küldtek koszorúkat. — Millio mos sikkasztó. Flórenczben a Fenci-bankház pénztárnoka nem kevesebb, mint két millió frankot sikkasztott el. Beneditto Bossinak hívják, 75 éves, s maga volt a megtestesült pontosság és becsületesség. Husz év óta volt a nevezett ház szolgálatában s annyira megnyerte főnöke bizalmát, hogy ennek mindenese lett s részletes számadást soha sem kért tőle. Nem régiben meghalt a ház feje s így több rendetlenségnek jöttek nyomára; a pénztárnok ígérte, hogy rövid idő alatt előterjeszti a mérleget, de nem tért vissza többet. A bankház új tulajdonosai másnap elfogatták. — A angol királynő karácsonyi ajándéka. Viktoria angol királynő leányának, a német trónörökös nejének, karácsonyi ajándékkul 180 font marhasültet küldött, azzal az óhajjal, hogy a sültet ünnepélyes lakomákon tálaltassa fel. — A tuniszi bej helyzetét nagyon szomorúnak festik. A bej minden tekintélyét elvesztette alattvalói felett; a kormányzat ziláltsága és tehetetlensége napról-napra nagyobb lesz; a tuniszi hadsereg megszűnt létezni és a múlt év végén befolyt adó még arra sem elég, hogy a legutóbb felvett kölcsön kamatait fedezze. Ehhez járul, hogy az ország belsejében éhség uralkodik, s ezt rendszeren a legborzasztóbb járványok szokták követni. Az arab törzsek tavaszra fokozottabb ellenállásra készülnek, úgy, hogy a francia csapatokat még szaporítani kell, hogy valamely katasztrófa ne történjék, mert, eltekintve az esős időjárás folytán lőrténő tömeges megbetegedésektől és elhalálásoktól, a csapatok sokkal gyengébbek, semhogy az arab törzsekkel megmérkőzhethének.

A „PROFESTANS KÜZLÖNY” FÁRCZÁJA.

REB HERSCHEL.

Jelenetek a lengyel-zsidó népéletből.

Írta:

Herzberg-Frankel.

Fordította: Julia.

(Folytatás.)

IV.

M

ost Freudele nagybátyja házánál munkálkodik s végzi teendőit. De nagyon megváltozva találjuk őt! A vidéken uralkodó járvány őt is beteg-ágyhoz szegez-

te volt, arca halvány, beesett, a kedves mesoly elhalt alakain; egyre sóhajtozik szülői, kis testvérei s tán egy jó barát után De e jó barát, ime, érkezik a lány megpillantja őt az ablakon át, arca felderül, s öröm sugára villan át rajta. Siet ajtót nyitni előtte, a ki Reb Herschel, a talmudista tudós; zavartalan áll meg a küszöbön . . . S pedig mily szemekkel tekint a leányra! Nem telik be nézésével . . . lelkét újjá születni érzi szép fekete szemei gyöngéd pillantása alatt.

— Mit mivel Reb Herschel itt a városban? — kérdi vidoran Freudele.

Reb Herschel elpirúl, mint szemérmes ifjú lányka.

— Nem birtam többé künn maradni a falun, szólt halkán oly szomorúnak, oly üresnek találtam ott mindent, teljesen üresnek és aztán, tette hozzá gyorsan, félve, hogy elárulja magát, szükséges-e, hogy egész életemet gyermek-neveléssel töltssem el? A világ halad előre, az eszmék tisztulnak, mialatt én ott egészen begyepesedem. E gondolat, mint villámcsapás ötlött elmémbe, azon vágyat keltvén bennem, hogy tegyek valamit, legyen belőlem valaki. Nem birtam ellentállani lemondtam eddigi szomorú keresetemről s elmegyek

— Ön egészen más modorban beszél most, mint eddig, vágott szavába Freudele meglepetve, mintha egészen új szellem szállt volna önbe.

— Tehát azt vélte, hogy kihalt belőlem minden erély?

— Nem tudom de hát végre is mihez akar most fogni?

— Más valamit tanulmányozni, mint a Talmudot.

— Ön? ily korban kezdeni ehhez?

— Semmi esetben sem kell az alphabeten kezdenem, felelt az ifjú mosolyogva.

— Oh, tudom, hogy a héber nyelvben nagyon otthonos ön, de a gyakorlati tudományokat értem

— E tudományokat elkezdtem már rég betűzni, Freudele; éjjelenként, mialatt kegyed csendesen pihent, én olvastam, sokat olvastam Freudele, adjon nekem hét évet, hogy orvosá legyek

A leány elképedve tekintett reá, álmodni vélt.

— Tehát más könyveket is vett már kezébe, mint a Talmudot és Thorát?

— A Talmud és a Thora jogot adtak nekem a kegyedék házánál lehetni, de nem csupán azok szentelt lapjaival foglalkoztam én. Ágyam alatt egész kis könyvtár rejtőzött, mely semmi esetre sem tartalmazta mindazt, mire vágyakoztam, de végre is arra segített, hogy türelemmel várjak, a mely napon türelmem elfogyott, útra keltem s itt vagyok.

— S miért fogyott el oly egyszerre türelme? — kérdezte ártatlanul a kis zsidó leány.

— Már kegyeddel együtt eltűnt a házból minden vigaszom, el mindaz, mi segített sorsomba belenyugódni, felelt Reb Herschel, szeméit lesütve remegő hangon.

A lányka is remegett kissé s a szeméin egyszerre átcikázó öröm fényét hosszú szempillái alá rejté.

— És most, szólalt meg ismét halk hangon, nagyon messze el fog menni bevégezni tanulmányait?

Az ifjú megnevezte azta nagy várost, hová e czélből utazni szándékozik.

— Az valóban nagyon messze van! sohajtott Freudele. S akkor aztán németesen kell öltözködnie, nemde? leborotválni szakállát, levágni hosszú hajfürteit?

— Kétségkívül.

— Mit szólnak ehhez az emberek?

— A miéink? Ki fognak átkozni, arról meg vagyok győződve, hittagadónak fognak nevezni, de mondja,

mit tegyek mást? Lassan-lassan gyűjtögetve filléreimet, félretettem mintegy háromszáz forintot, a kereskedéshez nem értek, szülőim szegények voltak, nyomorultúl tengeték életüket száraz kenyéren. Megvegyek valamely majorházat? A zsidónak nem adnak el fekvő birtokot, csak bérbe adják, hogy aztán elkergessék őt, ha verejtéke árám meggazdagodott. Mások földjét művelni hálátlan, kutya munka. Tanácsoljon, Freudele, fiatal, erőteljes vagyok, van bennem erély s jóakarát, és határozott czél van előttem, egy rögeszmém

— Ne gondolja ön, hogy azon mód által, melyről beszélt, közelebb jut kitűzött czéljához, válaszolt Freudele, fejét rázva. S mindenekfelett nem akarnám, hogy önt hitehagyottnak nevezze.

— De hisz tudni fogja, hogy ez kegyedért történik, Freudele? megtakarított pénzből és abból a dijból, mit pár tanóra adásával szerezhettek, szerényen éldegélek az alatt a hét év alatt, mely orvosi tanulmányaim bevégzésére szükséges. Hét év, Freudele, tudja épen annyi, mennyire Já-kobnak volt szüksége, hogy kiérdemelje Rakhelt.

A fiatal lány ajka mosolyra vonult, ezúttal a kérés tiszta és határozott volt.

— Oh! Reb Herschel, szólt bánat-sohajjal, miért nem kezdett előbb e hosszú időt kívánó feladathoz?

Az ifjú gyöngéden fogta meg kedvese kezét, a nélkül, hogy arra gondolna, hogy felhozza előtte mindazon mentségeket, melyeket oly könnyű volna e kérdésre találnia.

Egy hozzá hasonló szegény fiúban nem fogamzhatott meg még zsenge korában az az eszme, hogy orvostanhallgató legyen, és a zsidóknál akkor még nem volt szokásban idegen felekezeti iskolákba járnai, hol elhanyagolják a héber nyelv tanítását s a szent történetek buvárlatát. Megelégedtek a „cheder“-rel, melyből oly későre léptek ki, hogy nem volt idejük már újabb tanulmányokkal foglalkozni. Azonban a Reb Herschel esete nem ritka köztük; nem egy felnőttszakállas zsidót lehet már látni az iskola-padokon ülni s szentségtelen tanokkal foglalkozni; e részben különösen említésre méltó egy héber tudós, E tudor példája, ki nős és családátya létére, időnként odahagyta övéit, hogy rendszeresen hallgassa az egyetemi előadásokat.

— De, szólalt meg újból Freudele, tudja-e ön, ha vajjon atyám megengedi-e nekem, hogy hét évet várakozzam egy férjre és minő férjre? Tán meg sem ismerjük önt majd, ha visszatér, miután egyszerre szakítani akar egész múltjával, hogy egészen más emberré váljék.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1882 jan. 14-én.

— A helybeli Eötvös-egylet Szász Domokos elnöklété alatt f. hó 12-én tartott ülésében elhatározta, hogy márczius 19-én, József napján néhai br. Eötvös József emlékére a vigadó nagy termében ünnepélyt rendez, a pro-

gramm megállapításával az elnököt és titkárt bizván meg. Az ülés továbbá tudomásul vette, hogy az egyletnek a központba felküldött jelentékeny összegén kívül 145 frt. pénztárkészlete s 45 pártoló tagja van. Ez utóbbi szám, tekintve az egylet nemes czélját s a mérsékelt tagsági díjt (1 frt. évenként) felette csekély s annak szaporítására e helyen is fölhívjuk az ügy barátait, megjegyezve, hogy a múlt év folyamán is az erdélyi részekben jelentékeny segélyösszeget osztottak ki a központi egylet által segélyre szorult egyeseknek.

— **Zsinati hírek.** A zsinat által hozott törvények — mint értesülünk — közelebről legfelsőbb szentesítés alá fognak fölterjesztetni, kivéve az iskolaügyit, melynek egyes szakaszai ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak kifogásai vannak s nem is szándékszik azt ő felsége elé terjeszteni mindaddig, míg az állami törvényhozás be nem végzi a közélettanodai törvényjavaslat tárgyalását. Ha a megállapítandó országos törvény a miénktől lényeges pontokban eltérő lesz, valószínű, hogy a zsinat e nagyfonságú kérdés tárgyalására egy rövid ülészsakra egybe fog hivatni. — A zsinati napló legfölsőbb pár hó múlva kerülhet ki sajtó alól.

— **Nyilvános köszönet.** A Nagy-Teremi ev. ref. egyháznak szép karácsonyi ajándékot hozott az angyal! Igen, mert a karácsony első napján összesereglett hívek ünnepélyes hangulatát növelte ama diszes kathedra-takaró, melynek létezéséről senkinek sem volt addig tudomása, s a mely minden templomba lépőt méltán meglepett és e szavakat lehetett hallani: az angyal hozta! És mi közös ünnepi imánkba foglaltuk e jóltevé angyalunkat is. Ezen különben is értékes ajándékot azonban még becsesebbé tette adományozója, mert mintegy feltámadva látjuk általa dicső őseit, egyházunk alapítóit, kiknek emlékei alapítványainkban s urasztali készleteinkben, melyeket mind a kigyós Bethlen czimer és felirat díszít, örökké él. Ezen dicső ősök méltó utódai méltóságos gróf Bethlen Gábor és neje mélt. gr. Bethlen Leopoldina ő nagyságaik tettemes összeggel járultak templomunk százados romjaiból kiépítéséhez; a grófné ő nagysága amaz angyal is, ki ez értékes karácsonyi ajándékkal lepte meg egyházunkat. Fogadják gyakori megemlékezésükért s a közelebbi karácsonyi ajándékért egyházunk hálás köszönetét. N.-Teremi, 1882 január 8-án. Kaskasi Márton, ref. pap.

— **Izgatás a templomban.** Eszéken Csepelics, a Stroszmayer szertartásos püspöke, a szent ünnep alkalmával, a kathedráról dörgött a szerbek és zsidók ellen, kik elárastják Horvát- és Szlavonországot is, a szerbek elfoglalják a biróságokat, a zsidók kiszivják a népet s mind a ketten az ország ellenségei maradnak; óvakodni kell a velök való közlekedéstől. „Más nagyobb államokban — jegyzé meg a prédikáló pap — kezdik is már kiűzni az országból“. Egészen másképp prédikált közelébb Váczon az orthodox zsidók rab bija. Azt mondá: a Ringszinház leégése Jehova büntetése volt azért, mivel a zsidók nagyon benső viszonyban vannak a keresztyénekkal s karöltve járnak velök. Ezért sujtott le

az ég haragja, — kezdte Bécsben, folytatta Varsóban s végezni fogja máshol ostorozását.

— **A szerb patriarkha.** Cseh Ede, a karlóczi szerb kongresszus királyi biztosa, e hó 7-én Budapestre érkezett, hogy a patriarkha-választásra vonatkozó legfelsőbb leiratot személyesen átvegye. Ma már egész bizonyossággal emlegetik, hogy Angyelic Germán bácsi püspök kinevezetése a patriarkhai székre megtörtént. Angyelic, mint patriarkhai helyettes, eddig 24,000 frt évi fizetést élvezett. Most, mint patriarkha, élvezni fogja a metropolitai méltósággal egybekötött összes illetékeket (a dályai uradalom és alapok jövedelmét), mintegy évi 200,000 frtot.

— **Házassági elvadások a khinaiaknál.** Egy angol lap a khinai házassági elvadások módjairól a következőket mondja el: Az elvadásztásra két fontos ok szerepelhet. Mindenekelőtt az elválást kimondja a khinai törvény akkor, ha a feleség megsérti apósát, vagy anyósát, azután okot adnak az elvadásra: terméketlenség, hazugság, féltékenység és hűtlenség. A féltékenység megelőzi a hűtlenséget, mert khinai hitelvek értelmében a féltékenység örüllté teszi az asszonyt, s örülltettel nem lehet boldogulni. Vannak esetek, melyekben az elvadás már eleve ki van zárva, így pl. ha a nő már a házasság előtt is maga tartotta föl magát, vagy ha a férj előbb szegény volt, s csak a házasság folytán lett gazdaggá. Konfuczius következőleg elmélkedik: „A nő olyan, mint a hold, a férfi olyan mint a nap. Mind az a fény, a melylyel a nő bír, csak férjéről sugárzik reá.“ Továbbá így okoskodik: „A férfi szava hasonlít a kakas kukorékoláshoz, mely a virradatot jelzi, a tyuk egész nap kodácsol, azonban e kodácsolás semmit sem jelent.“ Olyan esetek is vannak, mikor a házas feleket elvadásztják a nélkül, hogy a legközelebről érdekeltek, t. i. a házasfelek erről valamit tudnának; különösen pedig előfordul ez abban az esetben, mikor a házasfelek folytonos czivakodása a szomszédok előtt már kiállhatatlanná válik.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

A nt. esperes és jegyző urakat tiszteletteljes bizalommal kérjük fel, hogy a folyamatba induló egyházi vizsgálatok alkalmával sziveskedjenek lapunk terjesztése érdekében hatályos befolyásukat érvényesíteni. A gyűjtendő előfizetések arányában az általuk kijelölendő szegényebb sorsú lelkeseknek s egyházközségeknek ingyen példányokkal szolgálunk.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom. Az isteni tiszteltet lényege és külső nyilatkozatai. — Az arab regevilág köréből. Várnai. (Folytatás.) — Lap-szemle. — Külföld. — A világ folyása. — Tárcza Reb Herschel. Irta Herzberg Frankel. Fordította Julia. (Vége.) — Különfélék. — Körözvények

Az istenitiztelet lényege s külső nyilatkozatai.

vallás, mint a szellemi élet egy ténye, szellemi jelenség. Önmagában tekintve egy praktikai szükségesség kifolyása, a vallásos szellem közvetlen tapasztalati bizonyítékán alapul és épül fel, a melynek joga ép úgy nem tagadható, mint egy természeti tünemény léte, melyről a külső érzéklet teszen tanúbizonyságot. Épen azért, mert az ember benső lényegéhez tartozik, mert nem esik a külső tapasztalat körébe, vizsgálásánál a benső szemlélet, lélektani nyomozódás az, a minek vezérelni kell minket, nem pedig a természettudományok által követett módszer, a mely a külső érzékletre támaszkodik. A lélektani nyomozódás pedig arról győz meg, hogy az ember egy benső ösztön által kényszerítve van a véges világ nyomasztó terheiből egy végetlenhez emelkedni fel, a kitől midőn önmagát s a világot teljesen függőnek tudja, ugyanakkor magát a végestől szabadnak érzi, kiben a szenvedések között vigaszt, a nyomasztó helyzetekben segílyt, a háborúságban békét, a kétségbeesés pillanataiban biztatást, bűnössége érzetében megbocsátást s így megnyugvást talál. „A vallás az a tér, a melyben a világ minden talánya megoldást nyer, a mélyen érző gondolatnak minden ellenmondása kiegyenli-

tődik, az érzelem minden fájdalma elnémul, az örök igazság, az örök nyugalom hazája. A vele való foglalkozásban megszabadul a szellem minden végestől, e foglalkozás ad megelégedést és szabadságot; a teljesen szabad öntudat, a teljes igazság tudata s így maga az igaz öntudat; mint érzelem határozva meg az a jóllétezet, melyet boldognak nevezünk, mint törekvőség nem tesz egyebet, mint Isten dicsőségéről tanuskodik, fenségét jelenti ki. A népek úgy tekintették e vallásos tudatot, mint igaz méltóságukat, mint az élet vasárnapját, minden baj, minden aggodalom, e fővénytörtéletei az időnek, elenyésznek ez aetherben, álljon bár az az áhitat közvetlen érzetében vagy a reményben. A szellem ezen a tájékán Letho habok ringanak, a melyből Psycho iszik, a melyben minden fájdalom elenyészik, az idő zordsága, homálya egy álmokképpé alakul s az örökkévalóság fényugarává lesz.“ (Hegel, Vallásbölc.) Vedd el tőle ez érzelmét s meg van fosztva azon szilárd, biztos alaptól, melyen az élet viharai nem képesek őt megingatni. Az ember a vallásban egy magasabb lényvel érzi magát összeköttetésben, és így az viszonyt tételez fel közte s egy hatalom között, ki a végessel szemben, mint végetlen, az idővel szemben, mint örökkévaló tesz magáról tanúbizonyságot, ki mint szellem kormányozza a mindenséget. És a vallás éppen ezen viszonyt bensővé lételeben áll. Ebből kifolyólag a vallás egyéni, mely a kedély mélyében lakik. Azonban, mint minden más szellemi, a bensőből származó jelenségnél azon tapasztalati tényvel állunk szemben, hogy az kifelé törekszik, tényleg is nyilatkozik: úgy itt is. A vallás nem marad önmagában elvontan, hanem átmegy a valóságba, nyilvánul. Lényegéhez hozzátartozik az értelmi s akarati működés, és bár valódisága önmagában is meg van, megvalósulását a valóságba átmenetele, nyilvánulása

folytán nyeri meg. Ezen sajátosságából következik az, hogy bár a legegységibb, mégis a legáltalánosabb. Ezen általános jellemvonása hozza létre a vallásos községet.

Az ember, midőn Istentől való teljes függésének s ebben a végeztől való szabadságának tudatára jut, átlátja, hogy nem egyedül őnmaga az, ki egy magasabb hatalommal viszonyban van; az, ki szeretettel kormányoz felette, szükségében segítőtje, ki a világ nyomasztó hatása alól őnmagához felemeli, nemcsak egyedül róla nézve ily hatalom, hanem másokra nézve is, kikben szintén e tudat él, kikben Isten hasonló módon nyilatkozik; az, ki a bűnöst nem taszítja el magától, sőt a megtértét kegyelmébe fogadja s mint atya gyermekét szeretetével kapcsolja magához, nemcsak neki atyja, hanem mindenkiné, a kikkel szemben ugyanazon szeretetet tanusítja. E tudat szolgál egyik hathatós ösztönül a vallásos község megalkotására. De nemcsak. Az ember társadalmi való, a társadalamtól elvonultán, azon kívül nem élhet; csak itt, ennek kebelében valósíthatja meg célját szellemi tehetségeinek minél teljesebb kifejtését, külső jóllétét, boldogságát. Így a vallásban is van rendeltetése. Célja a vallásos lénynek, s meg van adva a mód, a melynek alapján ama cél megvalósítható. Cél az istenfűségnek, a mint ez Isten által Jézusban kijelentetett, megvalósítása. Szelleme egész erejével, törekvése lankadatlanul kell e magasztos rendeltetése minél teljesebb betöltésére igyekeznie, hogy hasonló legyen Istenhez, a ki tökéletes. E cél elérése nincs elzárva előlünk, ez megvalósítható, ha a Jézus szellemét sajátunkká teszünk, a ki közvetíté az üdvöt számunkra, midőn ama magasztos törvényt írta nem külső táblákra a mózesi szabályokhoz hasonlóan, hanem az érületbe, a szívbe. Ez a királyi parancs, mely rendeltetésünkhez vezet, a melynek, míg szívünk oltárán a leghathatósabb lánggal kell Istenhez fellobognia, addig élénken kell égnie felebarátaink iránt, mert csak így szerethetjük Istent igazán. Így fognak kezét egymással a szeretetben vallás és örkölcsiség, így vezet el amaz e két-tőben üdvünknek elérésére. Mire ösztönöz hát a szeretet magasztos törvénye? Arra, hogy embertársainkat testvérekné tekintsük, s ha így van, akkor multhatatlan magával hozza az összeköttetést, a községet, a melyben együttesen törjön mindenki magasabbra, működjék egy szent és boldogító cél elérésére.

Így lesz az egyesek törekvése az egészé, így lesz az egyén rendeltetése a községe. A viszony Istennel, ki mint szellemi hatalom áll a világ felett; a vallásos világnézet, melyet az ember e viszonyban alkot magának, a szellemi hatalom, mely őt a vége fölébe emeli s uralmát a felett egy végetlenben biztosítja; a törekvés e szellemiséget természeti korlátok közül kiszabadítva evvel szemben érvényre juttatni: ellenállhatatlanul ösztönzik közös munkára, tevékenységre, s ennél fogva a szellemi község a legszilárdabb összeköttetést hozza létre, a mennyiben benne egy szellem uralkodik, a mely, mint az egyének felett álló hatalom, őket egymással egyesíti a végre, hogy közakarattal, a szellemi, vallásos-örköcsi erők összhangzatában

közeledjenek üdvökhöz: az istenfűséghez. Ebből kitűnik a vallásos község fontossága, mint a melyben életteljes alakot nyer a vallásos élet. Az alap mindenesetre a benső kedélyi élet, de ez a maga jogához a községben jut, abban nyer kifejezést.

(Folytatása következik.)

AZ ARAB REGEVILÁG KÖRÉBŐL.

(Vallástörténelmi tanulmány.)

(Folytatás.)

Moamed jobbára tényleg végett vetett a régi arabok közt divó kegyetlen és babonás szokásoknak, melyek közt a legbarbarabb volt a leánygyermeknek élve való eltemetése, mely részint neveltetési költségeiknek megtakarítása szempontjából, részint pedig azon felfogásból történt, hogy így őket az élet bajaitól és viszontagságaitól megkíméljék. Elég világot vetnek az arabok ez érületére a következő közmondások: „A sir a legjobb ronkon,” vagy: „Ki lányát eltemeti könnyörületes tényt hajt végre.” Még ma is ha egy beduintól gyermekei számát kérdik, csak fiait számlálja elő, mert szemeik előtt: „El Bonat battáleh,” a lány semmire sem való. Borzasztó történetet beszélnek Kais-ibn-Asimről, egy törzsfőnökről, ki megtudván azt, hogy leánya élve jött világra s egy ismeretlen családnál fölnevelve elragadta őt és élve eltemette. Mondják, hogy e férfiú csak akkor ejtett könyvet, mikor kis lányát élő sirjába való eltemetése előtt megcsókoltá.

Azonban a szeretet s hűség sem voltak azért ismeretlen tulajdonságok a régi arabok előtt. Muawiyeh, az első ommiada kalifa egy forró délben épen tanácstermében ült, midőn távolról egy arabot vesz észre, ki éppen a palotába igyekezett, s kinek poros rubája s kimerült járása elárulá, hogy messziről jött. A kalifa pillanatig figyelmesen nézte s aztán fölkiáltott: „Teremtett-e még a Mindenható nyomorultabb teremtményt ennél, kinek ily hűség közepette ez órában künn kell járnia?” Aztán megparancsolta kíséretének, hogy a szegény embert azonnal hozzábocsássák, mihelyt kihallgatást kér. Ez megtörténvén, az arab panaszt emelt Merwan, Muawiyeh medinai kormányzója ellen, ki mint mondta, őt sértőleg bántalmazta. A kalifa kéré, hogy adja elő az esetet, mire ez a következőleg kezdé:

„Oh hívők fejedelme, egy feleségem volt, a kit szerettem, s ki szívem öröme volt, meg egy tevé, melynek tápláltatásunkat köszönhattuk. Beült azonban a szerencsétlenség hozzánk, barátaim elhagytak, szomszédaim kerültek, feleségem apja magával vitte lányát s engem elűzött ajtajától. Ekkor a kormányzóhoz fordultam elégtételt végett, s ő nőmet és apját maga elé idézte. Midőn azonban a fejedelem meglátta feleségemet, szerelemre gyúlt iránta, engem börtönbe vetett, kínzások által válásra kényszerített, s aztán maga vette őt nőül. Ezért jövök most hozzád igazságot keresni.”

Muawiyeh e szavak hallattára határtalan haragra lobbant s rögtön parancsot adott Merwannak a nő visszaadására, fenyegetvén őt, hogy különben „a sasok étkéül“ dobja. Az alkirály a nőt azonnal Bagdába küldte, de vele együtt egy levelet is a kalifához, melyben bocsánatot kért tetteért s egyszersmind azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy ura is hasonló kísértésnek fog engedni, mi-helyt megpillantja a kórdéses nőt. Véleményében nem is csalatkozott, mert a mint a nőt Muawiyeh elé vezették, ez „külsőjét bájolónak, szépségét, kecsseit, arányosságát hasonlíthatlanoknak, szellemét s beszédét páratlanoknak“ találta. A helyett tehát, hogy jóvá tegye a Merwan által elkövetett igazságtalanságot, „három fölserdült, holdhoz hasonló hajadont s ezer darab arany dénárt“ ajánlott fel az arabnak, e kívül meg évi nyugdíjt, ha lemond e nőről. Ezt hallván az arab, így felelt: „Oltalomért jöttem hozzád Hakam fia ellen, de hihez forduljak oltalomért ellened?“ „Istenemre, tevé hozzá, a kalifaság sem kellene, ha nélküle ajánlanák fel nekem.“ Válaszolt Muawiyeh: „Bevallottad, hogy el vagy válva tőle, Merwan is elvállott már. Most tehát válaszszon ő; ha nem téged választ, úgy mi fogjuk őt eljegyezni, ha pedig téged választ, úgy vedd el őt, a tied.“ Az arab beleegyezését adván, Muawiyeh a nőhöz fordult s így szólt: „Nos, Saída, ki kedvesebb neked, a fejedelem-e hatalmával, rangjával, palotáival, birodalmával, gazdagságával, vagy Merwan, zsarnokságával s gonoszságával, avagy pedig e szegény arab, nyomorával és éhségével?“ „Allahra mondom, viszonzá ez, nem hagyom el őt, oh, hívők fejedelme, a mért az idők megváltoztak s napjai beborúltak. Nem feledhetem, hogy ő volt elejétől fogva élettársam s még most sem aludt ki szerelmünk. Ne tartanék-e vele viszontagságban is, ha egyszer boldogul óltünk szebb napokban?“

Muawiyeh nem volt mindig szerencsés saját házasele-tében. Nejei egyike Maysûn volt Baholal leánya, kit egy vándorló beduin törzsből vett föl. Mindazonáltal a damascusi palota fényűzése nem nagy vonzerővel bírt rá nézve. Puszta hazája után opedett, s császári férje egy nap a következő sorokat hallotta tőle dalolni

„Egy szellőfujta híves sátor
 „Jobb, mint egy fényes palota.
 „Kenyérhéj szobám padlatáról
 „Izesb, mint pompás lakoma.
 „A hasadékon átsűvő szél
 „Kedvesb fülemnek, mint a dob.
 „És minden csalfa hízégnél
 „Egy Isten áldjon bájolóbb.
 „Nyivákoló macskánál szebb
 „Sátram körül egy morgó eb,
 „A kényes öszvérnél pedig
 „Pusztám tevéje költőibb.
 „Egy pórfi, gyöngé bár legyen,
 „S érettem mitsem tehető,
 „Ezerszer kedvesebb nekem,
 „Mint ez ügyetlen birkafej.“

A kalifa hallván ez utóbbi, nem igen hízégné hasonlatot, az asszonyt újra visszaküldte pusztai barátaihoz.

A mi már most a tündérmeséket illeti, ezek kelten természetesen ép oly közönségesek, mint Európában. A természetfölötti elem azonban sokban különbözik. A persa peri és az európai tündér megfelelnek ugyan egymásnak, de a persa mese bukott angyala, a mint örökösen vesztett paradicsoma után sovárogo, egészen más, mint az északi néphit kis elfei. Az arab népies eszmekörben a titokzatos motívumot vagy egy dzsin, azaz egy tűzből támadt, máskö-lönben emberi arcú természetfeletti hatalmú szörny, vagy pedig az afreet, egy minden groteszket megtestesítő s néha az angol babonák Puckjához hasonló tréfaűző lény képviseli. Más babonás hiedelmek még a Hama h vagy Jadâ, azaz a meggyilkoltaknak nyugtalan szelleme, mely a törzs fejéből jön ki s bosszuért kiált; a ghoul, a vampyr és kannibal keveréke, jó ismerős az Ezeregy éjszaka olvasói előtt; továbbá egy, az emberi testnek hossz-metszetét előtűntető lény, melyben annyira hisznek, hogy sok író említése szerint a yemeni nép vadászik rá táplálékul használja. Boszorkányok és varázslók sem hiányoznak az arab mesékből, de minden varázslat nagy forrása egy bizonyos verem Babylonban, a hol két bukott angyal, Harut és Marut lábtól felakasztva csüng az itéletnapig, mind-azáltal bajlandók oktatást adni a varázslásban bárkinnek is, ki tanácsért megy hozzájuk. Ilyenmő arab mythoszok magyarázatára álljon itt egy példa a tündér — vagy afreet — mesék köréből. Volt egyszer két púpos, egyik jókedvű, tré-fás fiú, a másik zsimbes és mogorva. Egyszer az első egy üveg bort s néhány gyümölcsöt vásárolt s egy csendes, félreeső szobába meghúzódván, leült lassan iddegált, közbe-közbe gyümölcsöt éve s vig nótákat dudorászva. Egyszerre megnyílt a fal, egy szörnyű afreet jelent meg kérdezve, mit kíván. Emez, mitsem sejtve, tréfásan felelt s udvariasan föl hívá a szellemet, hogy üljön le mel-léje s ossza meg ebédjét. Midőn amaz elfogadta az ajánlatot, oly kellemes egy órát töltöttek együtt, hogy az afreet, mielőtt elhagyta volna társát, csoda módra vissza-adta neki egyenes természetét s kérte, hogy menjon el vele máskor is mulatni. Nemsokára rá találkozik a másik púpos-sal, ki meglepetve kérdezi, mikép menekült meg pupjától. Meghallván ennek történetét, föltette magában, hogy hason-lókép fog eljárni s bort és gyümölcsöt vevén magához, le-ült a másik által kijelölt helyre s várta a bekövetkezen-dőket. A fal ez alkalommal is megnyílt, a titokteljes lá-togató is megjelent, de a púpos annyira megijedt szörnyű arcától, oly alkalmatlanul viselte magát s olyan lármát esa-pott, hogy az afreet levette mergében a másik púpot a polczról, a hová tette volt s a púpos mellére alkalmazta, elől-hátul ellátván így őt a félszeg kinövéssel.

A Rawis-okon vagy ex professo mesemondókon kívül, kikről már szólottunk, volt még egy más osztály, mely em-lékezte gyakorlásával foglalkozott s az élő encyclopaedia egy neméül szolgált. Ezeket Mohad-dethineknek hívták, s tudósok voltak, kik a Hadith-nak, azaz Mohamed mondásai

gyűjteményének, mely ép úgy függelékét tette a Korannak, mint a Talmud a Pentateuch-nak s az élet minden vonatkozásaira szabályokat tartalmazott, egész rendszerét bírták. Egy hadíth azonban csak úgy authenticus, ha különböző megbízható egyéneknek át egyenesen Mahomedre vezethető vissza, s hitelesség czéljából szükséges, hogy minden egyes elbeszélő neve föl legyen említve. Így ha egy kételkedő mozlim megkérdezi valamely mohaddeth-et, vajjon szabad-e megölni egy darázst, míg zarándok úton van, s mely időben van tiltva bármely élő lény megölése, kivévén a Mekkában fölláldozandó állatokat, a felelet ilyenforma lesz: „Hallottam Z-től, hogy Y mondotta, mikép X-től halotta, ki viszont V-től tudja“ s így tovább az egész abéczen át, míg végre Alihoz, Mahomed unokaöccséhez érünk, ki egyenesen a próféta szájából hallotta, hogy ha ez állat megszúrja őt, ő miswakjával vagy fogpiszkálójával szétrnyomja, melynek használatát a próféta igen szerette, s így mindenestre szabadnak kell lennie a darázs megölésének. Egy monda kering a nép között arról, hogy egyszer egy mohaddeth és egy keresztyén egy hajóban evezett s a keresztyén nem jól érezvén magát, egy palaczk bort vett elő, s egy pohárral kitöltvén, mielőtt maga ivott volna, átnyújtá előbb mahomedán társának. Amaz habozás nélkül kiüríté, s nyelvét csettentve kérdezgeté, mi volt az. „Egy pohár bor“, válaszolt ártatlanul a keresztyén, mire a moslem csak arczát futoritá, tudva lévén, hogy nekik meg van tiltva a borivás. „Honnan kaptad?“ kérdező végre. „Egy zsidó kereskedőtől“, válaszolt amaz, „szolgám vásárolta számomra.“ „Ej, minő hiszékony egy nép vagytok“, jegyzé meg újra a másik, „mi mohaddethinok nagy vitában vagyunk oly személyek hitelessége fölől is, mint Sufyan-ibn-Uyaineh vagy Yezid-ibn-Harun, és higgyek én egy keresztyénnek, ki valamit szolgája által kapott egy zsidótól? Tölts még egygyel!“

(Folytatása következik.)

Várnai.

LAPSZEMLE.

„Prot. egyh és isk. Lap“ idoi 3-ik számának vezércikkében Ballagi Mór lapja pályafutásának vázolatát következőleg folytatja végzi be:

A 70-es évek elején a prot. egylet mozgalmi léptek előtérbe. A prot. egylet főleg azért keletkezett, hogy a nagy mérvben növekvő hitközönynek és egyháziatlanságnak véget vessen az által, hogy a hitigazságokat az emberiség mai tudásával egyező alakban tüntetvén föl, az előhaladott műveltséget vallással kibékítse. Ezen egyleti mozgalmat nem a szerkesztő indította meg, sőt elsínte tartozkodó állást foglalt e kérdéssel szemben, de a végén nemcsak hozzájárult az üggyhöz, hanem a körülmények kényszerítése folytán az egylet ünnepeles megnyitásán neki kellett megnyitó beszédet tartania. Az ellenfelek e beszédet úgy tűn-

tették fel, mint a fenálló egyháztól való elszakadni akarás nyílt programját. Úgy látszott tehát, hogy az egylet a magyar prot. egyház szakadozottságának megszüntetése helyett a visszavonás előmozdítása, közönségesebbé tétele végett alakult. A keserű tapasztalatok és a heves támadások végre meggyőzték a szerkesztőt arról, hogy hiba volt egyletet alakítani oly ügy érdekében, melynek egyházunkban egylet nélkül sokkal sikeresebb előmenetele volt. A szerkesztő 1877-ben, midőn tanári állásáról lemondott, e vallomást megtette, s a következmény megmutatta, hogy e lépés helyén és üdvös volt. 1874-ben a közoktatási miniszternek a jogakadémiák reformja ügyében kiadott rendelete folytán a prot. jogakadémiák kérdése került szőnyegre, s a szerkesztő sietett újból kifejezést adni annak a nézetének, hogy az egyházi ügyeket a kor fokozottabb követelményeihez idomítani s az ebből folyó költségeket fedezni a felekezeti első, elútasíthatlan kötelessége; hogy míg egyházaink egyharmada úgy fizeti papját, hogy egy mivelt ember legszerényebb igényeit sem képes kielégíteni, addig a hívőkön könnyelműen olkóvetett fosztogatás az oly intézetek fentartására költött ezrek, melyek nem tisztán egyházi czélúak. De fájdalom, nem történik mindig az, a mi a közérdek szempontjából észszerű. Ez az eset volt itt is. Hanem közeleg a nap, ha nem is érkezett el, mikor utak-módok után látnak, miképpen lehetne legkönnyebben megszabadulni attól a nagy teherből, a melyet a jogakadémiák újjászervezésével magunkra vállaltunk.

1875-ben fel kellett venni a lapnak a keztyűt, új versenytársa, az „Evangeliumi Protestáns Lap“ ellen, a mely a szerkesztő ellen még a hivatalos tekintély segítségül hívását is illőnek tartotta. Így kellett Ballaginak egyszerre vélemények és tekintélyek ellen küzdeni.

A lap e harcok mellett sem tévesztette szem elől az egyházkerületek közös cselekvésre irányzott szövetkezésének kérdését; ezt különféle változatokban újra meg újra hangoztatta, 1875-ben a már korábban határozatképes convent mellett nyilatkozott három egyházkerülethez csatlakozott a dunántúli egyházkerület is. Csak a tiszántúli egyházkerületet fészélyezte tiltakozása a határozatképes convent ellen, mint a mely az egyházalkotmányt törvényhozó zsinaton kívül tetemesen megváltoztatná. Végre 1877-ben fölhangzott Debreczenből a közvetítő jelszó, hogy tartsunk alkotmányozó nemzeti zsinatot és ennek előkészítésére legyen ad hoc határozatképes convent. Némi vita után az ad hoc conventek felváltva Budapesten és Debreczenben megtartattak, az előmunkálatokra kiküldött bizottságok derekasan dolgozva lehetővé tették, hogy a zsinat múlt évi novemberben ülését megtartotta és oly munkát végzett, a melytől egyházi életünk megújulása és felvirágzása várható. A lefolyt zsinat jelentőségét nem kevésbé abban kell keresni, mit tudatosan mellőzött, mint abban, a mit tényleg alkotott.

Végül kijelenti a szerkesztő, hogy nehéz idők és körülmények között, de szebb jövő hitével lépett pályára, s hála Istennek ma, midőn pályája felé közeledik, elmondhatja: hogy hitében nem csalatkozott.

KÜLFÖLD.

Németország. Új egyesület. Berlinben egy „Általános német tanítóegylet“ ez. testület alakult, mely nem csupán azt tűzi célul, mit a bécsi „Német tanító-egylet“, hogy t. i. a német községeket megmentse az elszlávosodástól Ausztriában, hanem ezen oltalmat kiterjeszti mindenüvé, hol a németség fenyegetve van valamely ellenséges népfaj által s így ezen oltalmat leginkább Magyar- és Erdélyországban fogja gyakorolni. (?) Hogy ki, vagy mi ellen fogja oltalmazni hazánkban élő néprokonait, azt mi el nem képzelhetjük. Ino, ez a következése azon sötét szemüveg használásának, melyen keresztül a magyarhoni németek minden a közművelődést körükben terjeszteni akaró embert olyannak néznek, mint a ki nemzetiségük s nem is létező önállóságuk ellen izgat.

Olaszország. Vallásos iparlovag. Nehány év előtt az aostai (Sardinia) püspök kénytelen volt Perrier abbét az egyházi rendből kizárni, mivel ennek élete nem volt valami mintaszerű. Nehány hónappal később az ex abbé bünbánólag visszatért a püspökhöz, a ki őt újra felvette a rendbe. Az abbé most arról értesítette a püspököt, hogy az Aosta város közelében fekvő hegyet meg fogja venni és azt IX. Pius emlékére „Monte Pio Nono“-nak fogja nevezni. A hegyre aztán templomot is épített. A püspök megdicsérte a nagyszerű tervet, megáldotta az abbét, pénzt is adott neki, sőt több bibornoktól szerzett részére ajánló leveleket a keresztyénséghez, a melyben minden keresztyén ember felszólítatik, hogy az abbét lehetőleg támogassa. Ez meg is kezdte a gyűjtést s e célra több ügynökséget is állított fel, majd alkudozásba lépett egy a város közelében fekvő hegy megvétele végett és végül a gyűjtött pénzzel megszökött.

Anglia. A vasárnapok megtartása Angliában még ma is a legnagyobb szigorral tartatik szem előtt. Csattanós példa erre, hogy a londoni Alhambra színházban nem rég egy szombat este egy operát adtak elő első ízben. Mivel pedig több zenodarabot ismételni kellett, az előadás nagyon hosszúra nyúlt. Pontban 12 órakor félbe kellett szakítani a darabot, noha a harmadik felvonás még nem ért véget s a negyedik egészen hátra volt. És ezt minden zúgolódás nélkül tűrte a közönség.

Kína. A khinaiaknál szentnek tartott szokás, a melyhez a legszigorúbban ragaszkodnak, hogy a külföldön elhalt honfitársaik holttesteit minden körülmények közt hazaszállítják a mennyei birodalomba. Az Amerikából Kínába járó hajók mindig visznek magukkal néhány ilyen halottat. Segélyegyletek alakultak a különböző országokban, melyek lehetővé teszik, hogy a legszegényebb khinai holtteste is a sárga folyó partjaira jusson. E szent szokásnak hódolva, szállították a napokban hajóra a párisi khinai követség első tanácsosa nejeinek, Teben asszonynak hulláját is. A koporsót pompás díszmenet kísérte követségi palo-

tából a temetkezési intézet helységeibe, hol egy földalatti terem halotti kápolnává lőn átalakítva. A koporsót virágok s pompás fehér szalagok borították, a kápolna szintén fehérrel, a khinaiak gyászszínével volt bevonva.

Görögország. A tanügy. Görögország tanügye javul. A legújabb statisztikai adatok szerint míg 1821-ben a férfiak 95%-a s a nők 99%-a sem írni sem olvasni nem tudott, ma 55 és 75%-ra olvadt le azok száma. Továbbá 1880-ban csak 91 elemi iskolája volt 6721 tanulóval, míg ma 1215 fiúiskola áll fenn 74880 növendék látogatja, 75 leányiskolájába pedig 16932 tanuló jár. A lakosok száma 1.437,000-re rúg.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

hó 11-én kezdte meg üléseit a képviselőház az ünnepek után. A miniszterek azonnal két fontos törvényjavaslatot nyújtottak be. Az igazságügyminiszter beterjesztette a sokat sürgetett uszera-törvényről szóló javaslatát, mely a társadalmat és a vagyont oly mélyen megtámadó uszora, káros hitelek és korcsmai adósságok ellen tartalmaz intézkedéseket. A másik törvényjavaslatot a pénzügyminiszter adta be, s a petroloum vámjának és az ásványolaj adójának fölemeléséről szól s általában közel két millió frttal emelné a bevételeket. A január 12-iki ülésben kezdte meg a ház a költségvetés tárgyalását. Minden arra mutat, hogy az általános tárgyalás nem ér véget egyhamar. Somsich Pál, a képviselőház egyik veteránja, volt az, ki a mérsékelt ellenzék határozati javaslatát nagyhatású beszéd kíséretében a ház elé terjesztette. Beszéde részletesen foglalkozik a költségvetéssel és sötétnek festi az ország pénzügyi helyzetét, mely előbb-utóbb katasztrófát fog előidézni. A függetlenségi párt, mint minden évben, most is visszautasítja a költségvetést. A párt határozati javaslatát Eötvös Károly nyújtotta be. Az ő és a Somsich beszéde már elég anyagot nyújtottak arra, hogy a következő ülésben gr. Szapáry pénzügyminiszter egy nagy terjedelmű beszédben foglalkozzék velök s bő magyarázatokkal lássa el a deficit eredetét, s bizonyítsa, hogy a jelenlegi — 1875 tavasza óta — tartó kormány nem rontotta a pénzügyi helyzetet, sőt tíz millióval javította évenként költségvetést. Ezután a kormánypárt sorából történt egy szokatlan támadás. Rohonczy Gedeon a korrupció és atyafiságos protekció vádjával állt elő. Az erkölcsi érzetet erősen emlegette, s azt mondta, hogy annak sok követelni valója van a kormánypárttól és a parlamenttől. Vádjainak éle a közlekedésügyi miniszterium ellen irányult s a vádakat az alsó Tisza szabályozásánál elkövetett visszaélésekre alapította. A beszédre Hieronymi közlekedésügyi államtitkár, Ordódy miniszter és Tisza miniszterelnök azonnal válaszoltak. A következő ülésben folytatása volt a felszólalásoknak a ház figyelme egészen erre irányult. A volt közlekedési miniszterek: Péchy Tamás és Tisza Lajos is felszólaltak.

Az ügy még nincs befejezve. — E hó 12-én Oroszá-
zán és Hódmező-Vásárhelyen a távirda nívatalban társal-
gási estély volt telefonnal. A beszélgetés teljesen sikerült.
A hangokat jól meglehetett érteni, úgy hallatszottak,
mintha csak a mellékszobában beszéltek volna. Az iparos
dalkör beleénekelte a telefonba, a hódmező-vásárhelyiek vá-
laszoltak. Közben párbeszéd volt, majd pedig tiszta fuvola-
hang rezgett át. Később a bemutatások következtek. —
Az orosz trák-magyar monarchia déli végtartományában
a monarchia fenntartása ellen lázadás ütött ki, mely fölke-
lés Dalmácia déli részeiben és Hercegovinában teljesen
szervezett. A mozgósítás e hó 15-ike óta egészen háborús.
A delegációk sürgősen egybehivattak, hogy a délszlávok
elleni háborúra a szükséges költségeket megszavazzák. Leg-
alább 20,000 embert kell küldeni a föllázadt vidékekre. A
lázas Hercegovinában egészen rendezve van. Összeütkö-
zésekről, csapatok megtámadásáról érkeznek hírek. A fiatal-
ság a hegyekbe vonul és ott fegyveresen szervezkedik — K ü l-
föld. A német birodalmi gyűlésben Windthorst
képviselő e hó 10-ikén indítványt tett az úgynevezett „má-
jusi törvények“ módosítására. Ez az a törvény, mely a kath.
egyházi ügyekre vonatkozik, s mely a mély meghasonlást
előidézte a pápa és Bismarck közt. Windthorst kifejtette,
hogy a Németországban uralkodó szerencsétlen testvérhar-
cot meg kell szüntetni. Épen Németország érdekében ter-
jeszti elő ezt az indítványt, mely eszközöket nyújt arra
nézve, hogy a fölmerült ellentéteket kiegyenlítsék. Az in-
dítvány nem akar szabadalmakat alkotni a katolikusok
számára, csak abban a jogokban kívánja őket részesíteni, me-
lyekkel a szabad gondolkodás jogát élvező államokban min-
den vallásfelekezetet bír. Az indítvány fölött két napig tar-
tott a vita, s e hó 12-én 233 szavazattal 115 ellenében
el is fogadták. — Franciaország kormányelnöke, Gam-
betta, egy alkotmány módosításra törekszik, a mint ennek
szükségességét a választások alatt tartott beszédeiben mindenütt
kiemelte s azt, hogy szükségesnek tartja az alkotmány re-
vizióját erősebb köztársasági szellemben. A választások he-
lyesítették e programot, a nagyszámú köztársasági képviselőt
e program alapján választották meg, s ez eredmény kö-
vetkezménye lett Gambetta miniszterelnöksége. Most tehát
előterjesztette az alkotmány módosítására vonatkozó javasla-
tot, de ezek nem terjednek ki mindarra, a mit ígér. Ben-
ne van abban a megyék szerinti lajstromok által történő
szavazás is, mely Gambettának kedvenc eszméje, a válas-
ztások előtt meg is fordult már a törvényhozás előtt. A kép-
viselőházban sokan elleneztek, de azért megszavazták, a sze-
nátus ellenben elvetette, s ekkép nem válhatott törvénytől
a választásokra. A szenátusra vonatkozó reformok is benne

vannak Gambetta módosítási programjában. Ez ellen rö-
gön emelkedtek kifogások a szenátusban. Általában az elő-
terjesztések ellen nagy lesz az oppozíció. A lajstromok
szerinti szavazást (valamennyi választó az egész megye kép-
viselőjére szavaz) Gambetta makacsul sürgeti. E kérdésben
semmit sem akar engedni, s mint a hozzá közel álló la-
pok kijelentették, tárczáját köti hozzá. — Garibáldi
betegsége. Olasz lapok aggasztó híreket hoznak Gari-
báldi, az ősz szabadsághős, állapotáról. Három hét előtt
ugyanis az ősz tábornok, midőn kikocsizott, a rosz karban
tartott úton feldől kocsiból oly szerencsétlenül talált kies-
ni, hogy eszméletét veszítette. Családja a legrosszabbtól tar-
tott, mert épen fejjel esett egy körre, s attól féltek, hogy
agyrázkódást kap. A külső sérülés bár csekély volt, feje és
keze erősen vérzett. Az ősz tábornok, midőn legkisebb fiát
sirni látta, rákiáltott: „Hogyan? Te jó katona akarsz len-
ni és sírsz egy csöpp vértől?“ A betegség, mint írják, nem
életveszélyes. — A walesi herceg n ő, Anglia trónörö-
kösnének neje, neurégiben komoly veszélyben forgott. A
sandriaghami kastélyban u. i. egy társasjátékot rendeztek.
Egy tálba mazsolaszőlőt és egyéb aszalt gyümölcsöt tettek,
ezt leöntötték pálinkával és meggyújtották. A játék abból
ál, hogy a gyümölcsöt kivesszik az égő tálból és megeszik.
Egyszerre a tál feldől és a walesi hercegnő ruhája tüzet
fogott. Az egyik ujj egy pillanat alatt lángba borult. A
jelenlevők rögtön segélyére siettek a hercegnőnek és si-
került is a tüzet eloltani, de a hercegnő karján mégis na-
gyobb égési sebeket kapott és a láng a szemöldökét is meg-
perzselte. — Oroszországból egy újabban a csár el-
len elkövetett merénylet híre érkezett. Az újabb merény-
leti történet így hangzik: A csár mihelyt fölkel, könyvtá-
rába vonul, a hol belül fűthető vaskályha van. Mindig a
csár maga szokott fűt tenni a tüzre. Nem régiben, egy
reggel, a gacsina palota felügyelője rémült arczaal rohan
a csár adjutánsához s elbeszélte neki, hogy hallotta, mi-
kor a kályhafűtő igen gyorsan beszélt a kályháról egy
tiszttel. Azonnal megvizsgálták a kályhát és a fadarabokat
dinamittal megtöltve találták. A kályhafűtő és a tiszt el-
tűnt. — Sz t. P é t e r v á r r ó l tudatják, hogy a csár koronázására
való előkészületek buzgón folynak. A koronázás
ideje májusról július órára halasztatott. Ezalatt bizalmas
megkereséseket fognak intézni a külföldi udvarokhoz a ko-
ronázáson való részvételt illetőleg. — Vasút a fa te-
tején. Ilyen is van Amerikában, Californiában. A cali-
forniai vasút egy helyen egy keskeny, de meglehetősen mély
völgyecskén vezet keresztül. A mélységet át kellett volna
hidalni, de mivel ott óriási vörösfenyők tenyésznek, osz-
lopokat sem kellett lerakni, hanem a fenyőket 70 láb ma-
gasságban elvágták, s a sineket azok tetejébe rakták.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

REB HERSCHEL.

Jelenetek a lengyel-zsidó népelethől.

Irtá:

Herzberg-Frankel.

Fordította: Julia.

(Vége.)

V.

Mialatt a fiatalok így beszélgettek, s a lány kéte-lyeket támasztott a „rendar” beleegyezése iránt házasságukba, ez utóbbi kétségbeesve érkezett meg közéjük.

— Az ügyek, mondá, szomorúan állnak a korcsmában; Freudelevel a szerencse is hátat fordított házuknak, vendég ritkán mutatkozik, a cselédek lelketlenek, csalók, mi a földesurat illeti, az kiapadhatatlan követelésekkel bosszulta meg magát, aztán a mezőkön és erdőkben alkalmazott sok munkás, rendkívüli kegyképen, kétszer kap napjában pálinkát s ezért a csapszék felé sem jön. A szegény korcsmáros sokkal volt adósa az uraságnak, ki bizonynyal nem lesz iránta irgalommal, ha eljön a fizetés ideje.

Hasztalan küzdött Jochenes egy darab ideig a nehézségek ellen, azon kitartással s Istoben vetett mély hittal, mely a becsületes érzésű zsidót jellemzi. Szomszédai mély sajnálkozással nézték bajait, de maguk is igen szegények voltak arra, hogy segíteni tudjanak rajta. Nincs más mód, mint lemondani a korcsma bérletéről s odaadni adósságba mind, a mivel bír.

A „rendar” sógora nagyon meg volt hatva e szomorú elbeszélés által, lakása egy részét felajánlotta Jochenes és családja számára, de ő maga is nagy családdal birt és szűk körülmények közt élt.

Egyedül Reb Herschel látszék inkább örülni, mint szomorkodni e balsors felett, melynek meg kell törnie Freudele atyja büszkeségét

Ime, szólta, kivonva zsebéből háromszáz forintot, ezek megtakarított filléroim, vegye, használja föl; más valamire szántam volt, de önnek most nagyobb szüksége van reá, mint nekem.

Hogyan ecseteljük a „rendar” meglepetését s háláját? Moleg szavakkal kérte az ég áldását e derék, nemes szívű ifjú számára s ígérte, hogy rövid időn igyekezni fog lefizetni neki tartozását. Szerencsére váratlan körülmények kedveztek e jó szándék kivitelének. A földesur, Freudele üldözője, pazar életmódja folytán adósságokba keveredett, és kénytelen volt eladni jószágait, s az új birtokos, a mint kitűnt, egészen más ember volt. Ez derék, nemes szívű lengyel főnemes volt, ki jóindulatúlag hallgatta ki a korcsmáros panaszait. A bérletnél engedményekben részesítette őt a szenvedett sok igazságtalanságért, s az üldözött

család nyugodt életet folytathatott ismét szorgalma által gyarapodva. Még egy év sem telt el, és Jochenes megadhatta a kölcsönzött háromszáz forintot Reb Herschelnek, ki eljött részt venni a család örömében, miként megosztotta volt vele a szomorúságot.

— Most azon helyzetben vagyok, hogy megadhatom önnek háromszáz forintját, szólta a „rendar”, de mondja csak, mit szándékszik vele tenni?

— Azt, mit szándékom volt tenni, mielőtt önnek szüksége lett volna reá, felelt az ifjú. Nem dicsekedett nemes tettevel, egyetlen szóval sem említette, hogy e pénzt, melyet önként áldozott fel a szükségben lévőnek egy nagy-ratörő cél eléréséért gyűjtögette volt össze fillérenként, mely ha sikerül, lehetővé teszi oly hű szerelem tárgyát bírhatni egykor.

— Elmegyek messze — s e szavakat kiejtve mélyen sobajtott — hogy tanuljak s lássam a világot.

— Azt itt is eléggé láthatja, felelt Freudele atyja. Azt mondja tanulni akar? miért nem szenteli magát inkább a földmivelésnek.

Reb Herschel habozott, szeretett volna birtokosa lehetni egy darabka földnek, ha még oly kicsiny lenne is az, a mi lehetetlen volt, de az új földesúr meghallván ez óhaját, mindenképpen biztosítani akarta e derék ifjú jövőjét, kinek fő vágya volt állandó otthont alkotni magának. Azon ajánlatot tette neki, hogy van a szeszgyár háta mögött, az erdő aljában, egy darab felszántatlan hely, vegye azt művelés alá.

Régebben a földesúr által tervbe vétetett volt e helyre házat építeni, a bemohosodott kövek még most is ott heverték halomban.

— Akarja-e, szólta a jószívű nemes, hogy e darab földet bérbeadjam önnek tizenkét évre, pár szarvasmarhával s gazdasági eszközökkel együtt? A két első évben, míg a föld nem hajt be valamit, nem kívánok semmi üzletést érte.

És Reb Herschel elfogadta ez ajánlatot, bár a könyvek még mindig nagy csáberőt gyakoroltak reá; a szerelem győzött. Nehány év múlva terebélyes hársfák zöld lombjai árnyaltak el egy csinos házikót az erdőszélben, félig elrejtözve rengő kalászu búzaföldek közé. Senki reá nem ismert volna az izmos, barnult arcú földművesben, ki a ház körül éppen oly erőteljesen kezelte az ásót, kapát, mint a csépet és kaszát, az egykori halvány és tudós Reb Herschelre, de ifjú neje, finom arcvonásaival s ragyogó szemével, még mindig a szép Freudele volt.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1882 jan. 21-én.

— Lapunk mai számának főczikke, tőlünk nem függő körülmények folytán, csak a lap zárta után jutott kezeinkbe, s így annak közlését jövő számunkra vagyunk kénytelenek halasztani, a miért t. olvasóink szíves elnézését kérjük.

— Az esperes szó eredetére nézve, baráti kézből a következő sorokat vettük: A mint a debreczeni zsinat az „esperest“ utolsó betűjét töröltetni kívánta, többen kezdetek ethymologizálni az „esperes“ szó eredete felett. Dobos a tiszta magyar „öspörös“ szóból származtatja, más persza, szanszkrit, más német, franczia, görög eredetűnek mondja. Mindezeknél inkább s legeslegjobban tetszik nekem a latin „expertus“ szótól való származtatás, a mint ezt kifejtendő is vagyok. De mielőtt elmondanám, egy kis támaszkodó alapot vctek melléje. Bod Péter „Smirnai polikárpus“-ában a 9-ik lapon, ezt mondja: „A reformáció után mindjárt nem állíthatott minden olyan rendbe, mint kellett volna. Az ekkleziákat igazgatják vala az Esperestek, a kik Dekánoknak hivatattak.“ Ime, itt az „Esperest“ szó a qualificatiót jelöli, a „Dékán“ a hivatal neve. Ugyancsak Bod a 19-ik lapon ezt mondja: „Az unitáriusok sok mocskos írásokat nyomtattatának ki az élő Isten mocskolására, nevezetesen az 1576-ik esztendőben Dávid és Blandrata esperestek nevek alatt. Hogy Blandrata esperest dékán lett volna, az nem áll, hanem hogy expertus=espertus=espertes ember volt, az áll, mert hát dr. medicinae volt. Maga mondja az 1568-iki fehérvári disputation, Czeglédi által meggyőzve: „nem vagyok én szentírást is magyarázó, hanem medicinae doctor.“ (Bod szerint.) Tehát itt is az esperest a tudományos qualificatiót jelöli, nem pedig a dékánt. Mit jelent tehát ez a szó „esperes“? Annyit jelent vagyis jelentett, mint expertus=espertus=espertes vagyis olyan embert, a ki experiált, ország-világlátott ember, a ki a németországi, helvétiai akadémiákon járván és experiálván, ismereteket szerzett magának azon dolgokban, melyek az ekkleziák külső állapotára tartoznak, s mint ilyen expertus — nép nyelvén espertes — ember qualificatiót bírt arra, hogy 10 vagy több ekkleziát (dekast; a *deka* inkább, mint a diakonusz), mint dékán szervezni és adminisztrálni tudjon, s czime lett: Esperes Dékán, azaz Expertus Dekán=T. Tudós Dekán. — Ethymologizálta Bod Sándor, v.-szt.-iváni lelkész.

— A görgényi egyházmegyéből rendes levelezőnk a következőket írja: A csak most múlt év deczember 13-án örömmel tudattam, hogy Komlódon és Oroszfáján a vallásos sziv és buzgalom mily szép tettekre vezérli az egyeseket úgy, mint az egész gyülekezetet, s már újra ily jótettek megköszönésére veszem kezembe tollam. Gróf Lázár Imréné, szül. Zombori Irma ő nagysága u. i. egy szép és kitünő metszetű üveg poharat ajándékozott a sz.-erkei ev. ref. egyháznak. — Komlódon a jótettekben gazdag id. gr.

Teleki Demokos, ki tényekkel mutatja ki, hogy ő valóságos patronus, látván azt, hogy a nemzetiséggel a vallás is vész iskola nélkül, saját kastélyában felajánlott egy szobát, fűtéssel, a tanköteles gyermekek számára, hol aztán 16-án a tanulást meg is kezdtették. Fogadja a mélyen tisztelt grófné a sz.-erkei, a kegyes pártfogó gróf a komlódi egyházak háláját s az én forró köszönetemet. Gáll Gábor, komlódoroszfái és sz.-erkei ref. lelkész.

— A „Család és Iskola“ cz. tanügyi közlöny legutóbbi száma egy közleményt hoz, melyet, minthogy az kolozsvári egyházmegyénket is érdeklí, nem tartunk szükségtelennek mi is közölni, a legkisebb hozzáadás nélkül. „A győrő-vásárhelyi (Kolozsmegye) ref. népiskola javára b. e. Takács János volt kolozsvári tanár a 60-as években bizonyos összeget tett le azon kikötéssel, hogy egy ideig a kamat is tőkésítették és az így megnevelt összeg kamatjából szegény sorsu tanulók segélyeztessenek. Az összeg pár száz frtra emelkedett, de a tanulók még nem részesültek segélyben. A takarékpénztárilag kezelt tőke egy része kivétellett és elkötetett az újból épített papi lakra. Ez eljárás megegyezik-e az alapító intentiójával? Aligha. Miután a nemes lelkű alapító nincs életben, az ő szelleme kényszerít felszólalnunk az alapítvány tiszteletben tartására és szeretnők, ha „Takács János iskolai alapítvány“ czimen az alapító akarata szerint évről-évre pontosan kezeltenék, mire annyival is inkább felhívjuk az illető egyházi hatóságokat, mivel a b. e. alapító, midőn utolszor fordult meg Kolozsvárt, érdeklődve tudakozódott a gy.-vásárhelyi népiskoláról. A kolozsvári ref. főiskola is, mint gy.-vásárhelyi birtokos, e népiskola érdekében egy kis felügyeletet gyakorolhatna, mint gyakorolt Takács János tanár idejében, mikor a vizsgákra elküldte egyik-másik tanár vagy tanító urat (nehány frttal vagy könyvvel), hisz a főiskolai előjáróság nagy érdeke, hogy a gy.-vásárhelyi magyarak mivelődjenek és értelmes gazdákká legyenek.“ —i.

— Esküvő. Varga Gyula fiatal költő és fővárosi statisztikai hivatali fogalmazó f. hó 16-án délután tartotta esküvőjét budapesten Szász Póllival, Szász Károly leányával. Az esketést Szász Demokos, lapunk szerkesztője s a menyasszony nagybátyja végezte. Az örömnapon, az örömapa a következő szép verset írta a nap alkalmára:

Jó leányunk voltál — légy jó felesége!
Örömtink viszed el — vigy örömet hozzá.
Kinek mindene vagy, élte üdvössége.
Ki szívesen érted életét áldozná!

De az áldozatra vajh' ne legyen szükség.
Töletek az élet azt oh ne kívánja!
Az a ház boldog, hol csöndes tűz, kis mécs
Melynek dala van csak, nincs tragédiája.

— Az „Eötvös-alap“-nak — mint halljuk — Péterffy Sándor, az alap megteremtője, új alapszabályokat akar kidolgozni, s azt a „Néptanítók Lapja“-ban közzétenni.

— A ponyva-irodalomnak jó művekkel való kiszorítása ügyében Trefort miniszter megbízásából Gönczy Pál miniszteri tanácsos elnökléte alatt egy értekezlet tartottat,

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 4 számához.

hol azonban egyelőre csak a főelvekre nézve történt meg-állapodás. A terv igen fontos a nép erkölcsi javítására. Bár minél hathatósabban indulna meg a munka ez irányban.

— **Baptisták a vidéken.** Egy idő óta ref. egyházi körökben foglalkozni kezdenek egy új hitfelekezettel, melyről voltaképen még nem tudják: mi? és mit akar? Azt tudják, hogy e felekezetnek már Bihar megyében, Szalontán, B.-Újfaluban, B.-Szt.-Mártonban vannak hívei. Némelyek nazarénusoknak mondják őket, míg mások baptistáknak nevezik. Szalontán, Újfaluban, Szt. Mártonban egy szalontai ember, Kornya András terjeszti az új hitet. Úgy látszik, hogy ez az ember működési terét tágitja lassan-lassan. Közölebb már a B.-Újfaluvál szomszédos Földes községében is tün-tek fel egyének, kik az új hitet magukévá tették. Legalább a „Biharm. Lapok“-ban földesi levelet olvastunk, mely ér-dekes részleteket közöl e tárgyban. A földesi levelező eze-ket mondja: Földesre mintegy félévvel ezelőtt egy tisztes-ségesen öltözött, jó módú földmivesnek látszó ember szál-lott egy vallásos, naponta templomba járó özvegy asszony házába, kit a baptisták hitelveinek bibliából merített be-szédével annyira megnyert, hogy az nemsokára, megtagadva apáinak hitét, baptistává lett. Azon időtől fogva nem mu-lasztja el e vándor-apostol koronként felkeresni községün-ket, hol eddigi sikerei után fogékony talajra számít. Ugyan-is már ez ideig hat család, közel 25 taggal cserélt hitet! Igaz ugyan, hogy még csak hárman vagy négyen vannak bemerítve, de az a vallásos buzgóság, melyet esti összejö-veteleik alkalmával tapasztaltam, az az önmegtagadás, mely-lyel szakítottak eddigi testi élveikkel, az a türelem, mely-lyel nyugodtan szenvedik lakostársaik gúnyait, azt látszik bizonyítani, hogy tavasz nyitával „Szent Lélektől újjászü-letésőknek“ viz alá bemerítéssel is kifejezést fognak adni. Sokat gondolkoztam, mi lehet oka ezen emberek áttérésé-nek? Talán az a vándor-apostol, ki mint nazarénus, emez a 40-es évek óta az alföld nehány népesebb községében a református gyülekezetek rovására terjeszkedő hitfelekezet el-veivel hódít, hogy t. i. a szentírás tiltja s fogyver viselél-sét, tehát nem kell katonáskodni; az apostolok egyszerű emberek, halászok vagy vámszedők voltak, tehát nincs szük-ség magasabb iskolákban képzett lelkészre; Jézus és az apostolok szerint a világi tudományok elvetendők, tehát nem kellene iskolák, elég a bibliát tudni olvasni? Avagy ezen ember valami communisticus vagy socialisticus eszmé-ket terjeszt a vallás leple alatt, hirdetvén vagyonközössé- get, izgatván az urak s az állami rend ellen? A karácso-nyi ünnepek alatt többször megfordultam közöttük, min-denről kikérdezvén őket, puhaltván czéljaikat, elolvastván egy őket ismertető füzetet (nem confessio ugyan) s arra a meggyőződésre jutottam, hogy az a terjedés, melyet ezen vándor-apostol a baptismus részére Szalonta és B.-Újfalú környékén eszközölt, egészen más okra vezethető vissza, mint a mit a legtöbbben gondolnak. Ezek nem nazarénusok, nem kommunisták vagy socialisták; magában véve az egész

mozgalom veszélytelen, ártatlan. Ez emberek egyedül a ré- gi keresztyéni életet óhajtják feleleveníteni, mely szép törekvésökben némi túlzás és vallásos rajongás jellemzi őket.

— **Egy főispán az egyházi autonomiáról.** Liptó- Szt.-Miklósról a következőket írják: Azon számos tisztel- kedések közt, melyekben Szentiváni főispán legközelebbi ki- tüntetése alkalmából részesült, kiváló fontossággal birt a liptói evang. esperességé, egyrészt a megszólító esperesnek gyönyörű magyar beszéde, másrészt pedig a főispáni vá- lasznak egy passusa folytán. A válasz végén elmondta a főispán, hogy az egyházi autonomia azon erős vár, melyet nemcsak a lehető megtámadások előtt megvédeni, de ezek keletkezését is megakadályozni kötelesség. Utalt arra, hogy a külmeztámadásoktól a hatvanas években tett kísérletek meghiusulta után nincs mit tartani, de hogy azt az egyház kobelében támadó veszélyek fenyegethetnék, a mennyiben az egyházi autonomia czégére alatt oly czélok bajhásztatnának, melyek az állami érdekbe ütköznének. Hivatkozván az egy- ház százados multjára, állíthatja, hogy a helyesen felfogott egyházi autonomia és az államérdek megférnek egymás mel- lett, de azon perczen, midőn az egyházi önkormányzat el- lenséges állást foglalna az állammal szemben, ez utolsó ellenségévé válna az autonomiának. Utalt a főispán ezen egyenlőtlen harc kimenetelére is, hogy t. i. ez esetben el- fordulna az egyháztól az ország közvéleménye, mely pedig a hatvanas években az egyház mellett nyilatkozott, s hogy ekkor az egyház saját fiainak támogatására sem számíthat- na, a mennyiben még azok is, kik a patens idejében sza- badságukat is kockáztatták — s a kik közé magamagát is számítja — az autonomiától elfordulnának, s az állam érdeke körül sorakoznának. A főispán ez erőlyes szavai mély benyomást gyakoroltak a megjelentekre.

— **A felvidéki prot. lelkészek és a panszlaviz- mus.** A protestáns lelkészi karnak a panszlavizmustól való megtisztításáról irván, a Besztercebányán megjelenő „Szvor- nosty“ egyik lelkész-levelezője a következőket mondja: Nagy feladat várakozik a superintendensekre. Ezeknek komolyan kellene a dologhoz fogni és senkit, a ki a panszlávok közé tartozik, nem kellene nekik fölszentelni. Hasonlóan intéz- kedni kellene, hogy egy panszlávérzelmű tanárjelölt se kap- hasson oklevelet. Azon lelkészekre és tanítókra nézve, a kik már hivataloskodnak, a generális konventen oly egyházi törvényt kellene hozni, hogy mindenik, panszláv üzelmeken kaptva, égszer mindenkorra megintessék és azontúl hi- vatalától elmozdittassék. A czikk másik helyén felhívja a kormány figyelmét a panszláv irodalom terjedésének meg- gátlására.

— **Macskazene egy papnak.** A „Pozsonyvidéki Lap“ beszéli a következő esetet: Szenicz város értelmisége Be- rencsy Lajos kezdeményezésére kieszközölte a hercegpri- másnál, hogy az oltani római katolikus templomban éven- ként 5-ször, s minden sátoros ünnep alkalmával magyar

hítszónoklatok tartassanak. Így történt aztán, hogy a karácsonyi ünnepek alkalmából a magyar prédikáció sora eljött. Szenicz város és vidék magyarsága színültig megtöltte a templomot, és vallásos áhitattal várta az igét, mely a szószékről fog lehangzani. Azonban mi történik? A szószékkel megbízott káplán oly vad, az illetet sértő a lelket megháborító, a szeniczi magyar értelmiséget estorozó, legyalázó beszédet tartott, mely épen nem papnak szájába illik. — A templomba gyűlt magyarság azonban elkerülődött a templomi botrányt, nyugodtan végig hallgatta a beszédet, és csak annak végeztével távozott el. E magatartás oka abban sarkallik, hogy a káplán, a szláv ajkú nép szeniczi vezéréivel szövetségben, a prédikációt előzőleg ígéretet tett, hogy mivel épen kell, fog ő tartani magyar prédikációt is, de lesz gondja reá, hogy az olyan legyen, a mitől kiszaladnak a templomból, és nem kérnek többé magyar szószékletet. A káplán, mint láttuk, beváltotta szavát. Ám a magyar fiatalok is fölháborodva, este a parochia ablakai alá gyűlt s a káplánnak macskazenét adott. A komolyabb értelmiség pedig másnap a járáshíró vezetése alatt testületileg megjelent a parochián s az esperes plébánostól elégtételt, s a káplán azonnal való eltávolítását kérte. A dologban büntetlen esperes tőle telhetőleg elégtételt ígért és újév napján mondott is emelkedett szép magyar beszédet. Az értelmiség azonban ezzel nem érte be és most a hercegprimáshoz fordult, tőle a legerélyesebb föllépést, s a káplán ellenében a legszigorúbb egyházi fenyítéket kérve.

A helybeli ev. ref. főtanodában az 1881—82-dik tanév első felében tartandó nyilvános vizsgálatok sora. Január 25-én d. e. 8—11-ig I. éves bölcsészek, a menyiségtanból; d. u. 2—5-ig: II. éves bölcsészek a természettanból; d. e. 8—11-ig: 4. elemi osztály, minden tantárgyból. 26-án d. e. 8—11-ig: II. éves bölcsészek az állattanból; d. e. 8—11-ig: VI. közép oszt. minden tantárgyból; d. u. 2—5-ig: I. éves bölcsészek a latin irodalomból. 27-én d. e. 8—11-ig: II. éves bölcsészek a latin irodalomból; d. e. 8—11-ig: V. közép oszt. minden tantárgyból; d. u. 2—5-ig: II. éves bölcsészek a magyar történelemből és magyar alkotmánytanból. 28-án d. e. 8—11-ig: II. éves bölcsészek, a lélektanból; d. e. 8—11-ig IV. közép oszt. minden tantárgyból; d. u. 2—4-ig I. elemi oszt. minden tantárgyból. 30-án d. e. 8—11-ig: I. éves bölcs. a vegytanból; d. e. 8—11-ig: III. közép oszt. minden tant.; d. u. 3—5-ig: 2. elemi oszt. minden tant. 31-én délelőtt 8—11-ig másod éves bölcsészek, a hellén irodalomból; d. e. 8—11-ig: II. középosztály minden tantárgyból; d. u. 2—5-ig: 3. elemi osztály, minden tantárgyból. Febr. 1-én d. e. 8—11-ig: I. éves bölcsészek, a hellén irodalomból; d. e. 8—11-ig: I. középoszt. minden tantárgyból; d. u. 2—5-ig: I. éves bölcsészek, egyetemes történelemből. A beiratások febr. 9-én kezdődnek s febr. 10-én d. u. 6 órakor végződnek. Kolozsvárt, 1882. január 12. — Az igazgatóság.

A FŐTISZT. PÜSPÖK UR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI

Köröztetnek.

52—1882. A marosi egyházmegyében a m. k. ölpényi papi állomás. Fizetése 470 o. é. frt. 70 kr. A megválasztott köteles első évi jövedelmének $\frac{1}{6}$ -od részét a papi özvegy és árva gyámintézet pénztárába befizetni. Özvegygyel nem osztozván, osztozik azon arányban az intézettel. Pályázati határidő: febr. 20-ika. Folyamodványok t. Vályi Pál esperes afiához (u. p. Ákosfalva) Ny.-Szt.-Benedekre küldendők.

31—1882. A küküllői egyházmegyében a k-szt.-mártoni IV. osztályú papi állomás. Javadalma: 379 frt. 86 kr., tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és veteményes kerttel;

b) a m.-sülyei kántor-tanítói állomás. Fizetése: 114 frt. 41 kr

c) a mező-bodoni III. osztályú papi állomás. Javadalma: 530 frt. 33 kr., tisztességes lakás, gazdasági épületekkel. Egy évi illeték az özvegyet illeti.

Mindhárom állomásnál a megválasztottak köteleztetnek első évi fizetésük $\frac{1}{6}$ -od részét az egyházmegyei gyámintézet pénztárába befizetni s ezen kívül az állomás elfoglalása előtt lelkészek 2 frt., tanító 1 frt. bekebelezési díjt Kakasi Márton, teremi lelkész afiához beküldeni. Pályázati határnap mindhárom állomásra nézve: febr. 20. Folyamodványok t. Benedek Ferencz afiához (u. p. D.-Szt.-Márton) Haranglábba küldendők.

1386—1882. A kolozs-kalotai egyházmegyében a zsoboki kántor-tanítói állomás. Fizetése: minden örökségtől (78) egy nagy véka rozs, a magtárból 41 véka rozs vagy törökbúza; 8 véka férfő őszi gabona termő szántó, 10 véka férfő tavasz gabona termő szántó. Ezeket az egyhk. szántja, veti be, a tanító gabonájából stakarítja be. Egy szekér szénát termő rét, behordja az egyházközség; egy véka férfő kenderföld, szántja az egyházk., 2 öl (hosszú) tűzifa, házhoz szállitva; tandíj: a rendes iskolakötelesektől 80 kr., az ismétlőktől 40 kr.; temetésért 20 kr. Pályázati határidő: febr. 20. Folyamodványok t. Szakács István esperes afiához (u. p. Gyalu) Sz.-Lónára küldendők.

34—1882. A sepsii egyházmegyében a brassói kántor-tanítói állomás. Fizetése: készpénz 160 frt., ünnepi legatusi díj 40 frt., az urvacsora osztáskor gyűlni szokott perselypénz $\frac{1}{3}$ -da, mely körülbelül 110 frtra tehető; temetés beszéddel 1 frt. 5 kr., könyörgéssel 52 $\frac{1}{2}$ kr., esketési éneklésért 52 $\frac{1}{2}$ kr. Megjegyzés: a legatusi díj azon esetre is biztosittatik, ha később talán ezen szolgálattétel a törvény által eltiltatik. Pályázati határidő: febr. 15. Folyamodványok t. Csizsór Gábor esperes afiához (u. p. N.-Borosnyó) Egerpatakra küldendők.

Kolozsvárt, 1882, január 12.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit
illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Isten hozza! — Gyárfás-ünnepély. c—r. — Az istenisztelet lényege és külső nyilatkozatai. (Folytatás.) — Az arab regevilág köréből. Várnai. (Folytatás.) — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — A világ folyása. — Tárcza: Királyzsoltárok. Váró Ferencz. — Az apa. (Rajz.) Gyarmathy Zsigánétól. — Különfélék.

ISTEN HOZZA!

Kolozsvár, 1882 jan. 27.

Az országos középiskolai tanár-egyesület az 1882-ik évi közgyűlést Kolozsvártt fogja megtartani. Az elnökség már fölszólította az ide való tagokat az előkészületek megindítása végett s tegnap Kolozsvártt meg is alakult a helyi bizottság.

Mikor az egyesület tavaly az illető határozatot meghozta, nem az „érdekes vidéki kirándulás” eszméje lebegett szemei előtt.

Magasabb indító okai voltak.

Erdély nagy értelmisége, tekintélyes tanári kara eddigelő az egyesületben és közgyűlésein aránylag igen csekély számmal szerepelt. A térbeli távolság természetes oka lön a szivbeli távolságnak is, s az unio szent frigyében egygyé lett két testvér-haza középiskolai oktatásának munkásai alig jöttek közelebb egymáshoz, mint a hogy előbb állottak. A mi csatlakozás történt, leginkább az újabb nemzedék érdeme.

Az egyesület tehát eltökélte, hogy maga kezdi meg az ismerkedést, hogy maga ad alkalmat

a közeledésre, hogy maga keresi föl az erdélyi tanárságot — Kolozsvárott.

Isten hozza!

A mi a szivesen látást, meleg vendégszeretetet illeti, bizonyára széles Magyarországon nincsen város, a mely mögött Kolozsvár elmaradna.

Az országos középiskolai tanáregyesület minden egyes tagja tapasztalni fogja ezt, de egyszersmind tapasztalni fogja azt is, hogy egymás megértésére, egymás megbecsülésére s a kölcsönös oktatásra a legalkalmasabb helyet Kolozsvár szolgáltatja.

E város az unio szerencsés megtestesülése óta sem vesztette el bizonyos fővárosi jellemét. A fejedelmi fény benne régen kialudt ugyan, raggogása még legfőlebb csak az emlékezetben él, de annál világítóbban lobog itt a művelődés és tudományos haladás fáklyája. Budapest után egész nagy Magyarországon leggazdagabb tanintézetekben. Oly város, melynek egyeteme, három középiskolája, felsőbb leányiskolája, gazdasági és kereskedelmi akadémiaja, férfi- és nő-tanítóképzőintézete s elemi iskoláinak egész hosszú sora működik közre a nemzet szellemi fölvirágoztatásán; oly város, melyben 1867 óta több mint 20 új temploma épült a kulturának, bizonyosan elég anyagot nyujt a megfigyelésre és tanulásra s elég közönséget az egyesület nemes törekvéseinek méltánylására.

Isten hozza az egyesületet körünkbe!

Mi örülünk jöttének, mert Kolozsvár nemcsak az erdélyi részeknek központja, de az erdélyi protestantizmusnak is. S az országos középiskolai tanáregyesület látni fogja s meg fog róla győződni, hogy ha olykor-olykor vádak hangoznak is föl „Közlöny“-ének hasábjain a protestantizmus vaskalapossága és maradosága ellen, azok semmiesetre sem illethetnek minket; hogy az erdélyi protestantizmus, mint általában a magyarországinak is nagy része, a míg egyfelől lelkiismereti hűséggel ragaszkodik történeti tradícióhoz, addig másfelől elég fogékonysága van a kor-szellem megértésére, nem úszik elhamarkodva minden tetszetős áramlattal, de a szabad, felvilágosodott gondolkodás fuvalma elől, a mint soha sem zárkozott, úgy ma sem zárkozik el; a megért vívmányokat nemcsak elfogadja, de az igazságért buzgó meggyőződés lelkesedésével terjeszti is. S az országos tanár-egyesület meg fog majd róla győződni, hogy protestáns felekezeti tanáraink a mily élénk óhajással rajta vannak, hogy „országos protestáns tanár-egyesületet“ alkossanak, ép oly élénk buzgalommal vesznek részt az ő közgyűlése sikerének biztosításában, céljai diadalra segítésében, mert céljai azonosak; mert protestáns egyesületükkel nem arra törekednek, hogy felekezetiességük várába elsánczolják magukat s a modern szellem követeléseitől elbujjanak, hanem törekvésük az, hogy a vallásosság meggyőződéséből és ihletéből is merítve, mely a protestantizmusnak mindenha eleven forrása volt, az országos középiskolai tanáregyesülettel versenyre kelve, Magyarország közoktatásügyét felemelni segéljék, hogy egymást tanítva, egymástól tanulva haladjanak. Mert mindenki hiszi és vallja az Aranyigazságot

„Nem gondolom azzal fénynek apadását:
Egy fátyla tűzéről ha gyujtani mását;
Atyafi osztályban láng nem fogy a lánggal,
Sőt ragyog a kettő még teljeseb világgal.“

S éppen azért, mert mindenki hiszi és vallja, az a közgyűlést előkészítő helyi bizottság, mely a tegnapi megalakult, nemcsak az egyesület kolozsvári tagjaiból, hanem Kolozsvár összes állami és felekezeti tanáraiból meg lelkészeiből és tanúgybárataiból áll; s mindnyájan szívvel-lelélekkel iparkodnak, hogy az egyesület tagjainálunk sikerrel munkálkodjanak s tőlünk kedves emlékekkel távozzanak.

Hozza Isten őket!

GYÁRFÁS-ÜNNEPÉLY.

Sz.-Udvarhely, 1882. jan. 22.

Olyó hó 20-án a megyeházánál d. u. 3 órakor, a megyei és városi honoratiorok, a ref. kollegium előljárósága és tanítószemélyzete jelenlétében történt meg Dániel Gábor, főispán által Gyárfás Domokos, udvarhelymegyei birtokos, egyházmegyei és kollegiumi főgondnoknak „a közügyek terén szerzett érdemei elismeréséül“ ő Felsége koronás királyunktól legkegyelmesebben adományozott vaskoronarend harmadik osztályával való feldiszittetése. A dekorált a valódi meghatottság hangján megköszönvén a legmagasabb királyi kitüntetést, kérte a főispánt, hogy hálás köszönetét a trón zsámolyához juttatni sziveskedjék. Élete hátra lévő napjait — úgy mondá — arra fogja szentelni, hogy a királyi elismerésre magát méltóvá tegye. A sűrű éljenzések elhangzása után fogadta a minden oldalról jött szives gratulációkat. Este 6 órakor a kollegium fáklyászenével tisztelte meg szeretett főgondnokát, hol Gönczi Lajos, tanvezető tanár következőleg szólott:

Méltóságos főgondnok úr! Eljöttünk mi is, a sz.-udvarhelyi kollegium előljárói, tanárai, tanítói, ide sereglett iskolánk apraja-nagyja, hogy a méltóságos főgondnok úr előtt ez ünnepies alkalommal szívünket kitarva, őszinte tiszteletünket, nagyrabecsülésünket és ragaszkodásunkat ily külső jelekkel is kifejezzük. Eljöttünk, hogy a méltóságod mellét ékesítő vaskoronarend diszes jelvényének szalagjához, mely hazafiúi és társadalmi érdemeiből fonódott, füzünk egy-két szálát a főgondnok érdemeiből is. Eljöttünk nyíltan kimondani, hogy mi e legkegyelmesebb királyi kitüntető jelvénynyel iskolánk egyik oszlopférfiát látjuk dekorálva, kinek nevét Clio maradandó betűkkel fogja kollegiumunk történetében megörökíteni. Eljöttünk, hogy a méltóságod legfelsőbb helyről nyert kitüntetésének örömben részt vegyünk, mert tudjuk, hogy az igaz résztvevők serege a bánatot könnyebbé, az örömet nagyobbá és dicsőbbé teszi. Eljöttünk, mert meggyőződésünk, hogy e pillanatot egy oly férfúnak szenteljük, a ki tettekben gazdag életének java részét, önzés nélkül, az anyagi jutalmakat ígérő tisztviselői állások elől szerényen kitérve, pusztán hazafiúi keble benső inspiratiojától vezéreltetve, a közügyeknek, egybázának, az iskoláknak s így mindenestre nemzetének szolgálatában tölté el; egy oly férfúnak, a ki erdélyi reformált anyaszentegyházunk legmagasztosabb ügyei felett, olykor-olykor a beteg gyermekek ágyánál virrasztó édes anya reményeivel és aggodalmaival, évtizedek óta örködik; egy oly férfúnak, a ki sz.-udvarhelyi tanodánkat, mint a nemzeti cultura megtörhetlen phalanxának e kétszázados — bárba jelentéktelen — tagját, böles tapintatáival, nemes szive egész hevével mindjárt negyedszázad óta vezérli közművelődésünk ama nemzeti aspiratioinak megvalósítása felé, melyek hivatvák egy szebb és boldogabb jövőt ígérni. Eljöttünk, hogy e magasztos pillanatban tanítványainkuak szívükbe

csepegtessük a szépért, jóért és igazért való lelkesedés, szakadatlan törekvés égi szikráit; hogy példát mutassunk nekik is az életre: hadd lássák és érezzék itt azt az igaz örömet, a melyre a valódi érdem elismerése önkénytelenül disponálja a kebleket.

Eljöttünk szent hitüinktől lelkesülve kifejezni, hogy a protestantizmus törekvése, a százados viharokkal, a legnagyobb megpróbáltatásokkal dicsőségesen megküzdve, alapját megvetette, s nemsokára a rég óhajtott béke áldásos partjain fog kikötni. Őseink megteremtették a súlyos áldozatokkal szerzett autonomia alapján hazafias irányban kifejlesztett iskoláikat, a tudománynak és nemzeti szabadság eszméinek e hű apóit, terjesztőit s a protestantizmus geniusa a legválságosabb pillanatokban is megőrzé a későbbi generáció számára. Az epigonok nem lennének méltók dicső elődeikhez, ha az egész civilizált világ által adorált egyik legszentebb, legfőbb jogukat, az autonómiát valaha feladnák. A protestánsok mindig tiszta tudatával bírtak és bírnak annak, hogy a jogokat csak a velük járó köteleességek teljesítése biztosíthatja; hitbuzgalmuk nem rettent vissza pénzáldozatoktól sem és oly iskolákat létesítettek, melyek a nemzetnek, a múltban tett kitűnő szolgálataik által jövőre is teljes reményt és megnyugvást nyújtanak. Ezen iskolák hosszú, küzdelmes múltjukból, oly szellemnek és eszméknek lettek örökösei, melyeknek megőrzésétől és megvalósításától függ továbbfejlődésük, virágzásuk: elfogulatlanul munkálni közmiveltésünk javára, önzéstelenül szolgálni a tiszta, meg nem vesztegetett emberiségi érdekeket. Ily hagyományok kegyeletes ápolása s fejlesztése mellett el nem zárkozhatnak a modern világnézet követelményei elől, azonban productív működésük terét nem annyira az irodalomban, mint inkább az embernek — a szó legigazibb értelmében — emberré formálásában, a nevelésben keresik stálálják meg.

Távol van tőlünk, hogy túlzó önszeretetből, elfogultságból vagy éppen felekezeti particularismusból mentegezni, takargatni akarnók hibáinkat, fogyatkozásainkat; hogy ne iparkodnánk mindazt, a mi culturalis intézményeinkben egy vagy más tekintetből javítani, változtatni való, erőnk s tehetségünk szerint megtenni. Iskoláink most üdvös átalakulás előtt állanak. Most, a krízis idejében van kiváló szükségünk vezérférjaink bölcs tapintatára, férfias erélyére s az egész nemzet rokonszenves jóindulatára. Az 1881 és 1882 évek eseményei örvendetes fordulópontot jeleznek egyházi és iskolai életünkben; a választott s hivatott férfaink bölcsesége által részben már eddig is elért fényes eredmények új lapokat nyitnak prot. egyházunk történetében. A múlt évben a magyarországi és erdélyi öt ref. egyházkerületnek, melyek szellemben eddig is együtt voltak, alkotmányozó zsinatunk törvénnyel sanctionálta együvértartozásukat. A jelen évben pedig az összes reform. tanodáink tanárai készülnek egymással szorosabb szellemi kapcsolatba lépni, a nevelés-oktatás ügyének közös munkálására egyesülni.

A tevékenység, a mozgás, az élet jelo, minden irányban megindult. Ily mozgalmakban tekintélyes részük volt

s lesz is mindig gondnokainknak, kiknek munkálkodásukhoz Istentől erőt és segédelmet kérve, úgy hiszem, a közóhajnak leszek kifejezője, midőn azt kívánom, hogy az egek ura Gyárfás Domokos veterán főgondnokunkat a közügynek, egyházunknak javára, mindnyájunknak örömére még soká, soká éltesse. Éljen!

Az érdemekben megőszült főgondnok könyvekbe lábadozó szemekkel köszöntö meg e nem várt, de annál kellemesebb meglepetést, ezen személye iránt nyilvánult gyöngéd figyelmet. Szívének, lelkének legfőbb vágya, hogy e tanodát virágozni lássa, mire a tanári karban helyreállított békés egyetértés és harmonikus működés elég garantíát is nyújt. A tanuló ifjúságot, emlékeztetve Széchenyi e mondására: „Magyarország nem volt, hanem lesz“, kérte, buzdította, hogy a jelen helyes felhasználása által jövőjüket biztosítsák, s a jóslat teljesülni fog. Az ünnepély befejezéséül számos tisztelői a Hungária-szállóban kedélyes vacsorára gyűltek össze, melynek csak az éjfél órák vetettek véget.

c—r.

Az istenitisztelek lényege s külső nyilatkozatai.

(Folytatás.)

risztus által új elv, új szellem lépett az emberiség történetébe. Új elv, mely a régi nyomasztó köteleket az embernek Istenhez való viszonyában feloldotta, a szellemet a nyűgből kiszabadította. A keresztyénység, alapítója szelleméből kifolyólag, oly gazdag vallásos-erkölcsi tartalomban, mely soha ki nem merithető, mely éppen ezen sajátjánál fogva nem szorítható be, a régi vallásalakok módjára, egy szűk, részrehajló nemzeti korlát határai közé, hanem azon kívül terjeszkedik s minden olyan törekvés ellen, mely megkötni akarja, tiltakozik és annál nagyobb erővel tör szabadságra, elveinek az egész emberiségre való kiterjesztésére. Nemcsak az egyesre vagy egy népre vonatkoznak szellemi áldásai, hanem mindenkire; nemcsak egyes boldogítanak magasztos elvei, hanem mindenkit. Szellemi ereje, mint kovász a tésztát, úgy hatja át a sziveket, melyek hatalmának nem tudnak ellenállani, s semmi világi külső akadály nem képes terjedése elébe gátot vetni. S bármennyire törjön ellene a hitetlenség, kishitűség, dacz, nem képes azt lerombolni; bármennyire hirdesse is ma az anyaghoz ragaszkodó ember, hogy csak az bir valódisággal, a mit külsőleg tapasztalunk, a miről kézzel fogható tények, az érzéklet tesznek tanúbizonyságot: e romboló vihar ártalmatlanul fog a keresztyénység felett elvonulni, s ha mégis megtámadja ezt, hatalma megtörik ennek érzerején. Igen, mert a keresztyénységnek nem belséjét támadja meg, nem a szellemet, hanem a külső alakot, nyilatkozatot, a melyen ojheth rombolást, de mihelyt a mély tartalomhoz jutott, kitűnik gyengesége, nyilvánvalóvá lesz az, hogy itt oly hatalommal áll szemben, a melyen soha nem diadalmaskodhatik, mert a szellemet megölni, elfoj-

tani nem lehet. S bár higgye a materialismus, hogy az anyag legkisebb részecskéjéig behatolhat, annak sajátosságait, tulajdonait képes kimagyarázni, helyét a mindenségben ki tudja jelölni: van egy határ, a melyen túl nem mehet, a melynél meg kell állapodnia s elismernie azt, hogy itt nem nagyító-üvegre, mechanikai segédeszközökre van szükség a megismerés, a kimagyarázás végett, hanem szellemi, lélektani nyomozódásckra, mert itt szellemi tényekkel, szellemi jelenségekkel áll szemben. Bár képes legyen a végtelen analysis által a mindenséget részekre bontani fel, de egy öntudatos való előállítására soha sem fog ereje lenni, nemcsak, annak kimagyarázására is képtelen, ha a természettudományok módszerét akarja alkalmazni: a szellemi tünevényeknél. Itt az öntudattal áll szemben, a melybe csak a szellem hatolhat be, csak a lélektani vizsgálódás fejtheti meg e tapasztalati benső jelenségeket. Éppen ezért támadásai a keresztyénség tartalmát, mély elveit nem képesek megingatni. A keresztyénség csaknem két ezredéves fája, a mely oly mély gyökeret vert az emberi szív talajában, annyira vihart kiállott, nem döntetőd ki oly könnyen, a mint azt gondolni lehet, mert bár vonassék is meg a tápszer tőle, tápláló erejét önmagában bírja, az pedig éltető, örökké tartó.

Ha a keresztyénség ily magasztos elv, az emberi szívbe oly mélyen van beültetve, annyira életerős, hogy azon még a pokol kapui sem diadalmaskodnak: mi természetesebb, mint az, hogy azon lény, ki szellemétől át van hatva, oly erővel ragaszkodik hozzá, hogy később mindenét, életét feláldozni, mintsem engedni azt, hogy tőle ez elvétessék. A keresztyénségben pedig Isten országának alapja van látva, ehhez van kötve az üdvigéret, az ember csakis ebben éri el legfőbb javát: a fiú viszony tökéletes megvalósítását, alapítója, a Jézus Krisztus által. Általa jelentette ki Isten a maga szellemét, általa biztosította azt azok számára, kik Isten országába belépnek, annak tagjai akarnak lenni. Ő benne lett teljessé az emberi élet rendeltetése. A Krisztus személyiségéhez pedig hozzá van kapcsolva a község, mert „élő s életerős község csak élő személyiség által alapítható, csak egy élő személyből áradhat ki a vallásos életerő, mely mint a község szelleme, mindig újra meg újra munkásnak bizonyul.“ „A hitélet benső tényei, elválasztva történeti alapjaiktól, a levegőben lebegnek; a keresztyénség Krisztus nélkül teljesen üres abstractio volna.“ (Lipsius.) Krisztus pedig az általa megvalósított emberi rendeltetést átvitte a községre. Ennélfogva az isteni üdvigéret nemcsak egyeseknek hanem a község polgárainak van megadva különbség nélkül. Nemcsak az egyén, mint olyan, van az isteni örök üdvrendbe felvéve, hanem az kiterjed az egész emberiségre, mely Isten által az üdvre van határozva. E tudat az embert a községbe lépésre ösztönzi, miután a község van a legfőbb jónak birtokában, ebben s ennek határain belül érhető el az csak. Itt érzi magát az ember kibékülve Istennel a Krisztus által, az ő szeretetében, kegyelmében. Itt érzi az ember azt, hogy nem Isten volt az, ki ránk nehezelt, ki a bűnöst hatalmánál fog-

va kárhozatra rendelte, hanem maga az ember szegte meg Isten törvényét; de egyszersmind meggyőződik a felől Krisztus által, hogy Isten szerető atya, ki a bűnösselel kegyelmét érezteti, szeretetével halmozza el őt, ezért alázattal hódol meg előtte, bűnbánattal közeledik hozzá, hittel, bizalommal nyugszik meg örök szeretetében, végtelen kegyelmében.

(Folytatása következik.)

AZ ARAB REGEVILÁG KÖRÉBŐL.

(Vallástörténelmi tanulmány.)

(Folytatás.)

Egy más mese e tudós theologusok nagy emlékeztet és éles elméjét tünteti föl és azt, hogy minő ügyességgel tudtak védelmezni bármely állítást, megfelelő érvekkel. Hamid-ibn-Abbas egyszer tanács közben kérte vezérjét, hogy mi a legjobb orvosság a mértéktelen borivás ellen. A miniszter megbotráncozva fordult el: „Mi közöm, mondá, hasonló kérdésekhez?“ A szegény uralkodó, ki éppen a mértéktelen ivás következményeiben szenvedett, elpirult s kényelmetlenül érezte magát. Szerencsére éppen jelen volt Abu-Omar, a cadí-ul-cudhát, a birodalom legfőbb törvényszéki hivatalnok, néhányat köhécselve s karjait méltóságosan összefonva egy ünnepélyes fatwá-t vagy ítéletet mondott ő felsége kérdéseire a következő szavakban:

„Istenhez folyamodom a sátán ellen, ki kövekkel van meghajgálva. Allah azt mondta a Koránban „Mindazt, mit a próféta rendelt, tedd meg s attól, mit eltiltott, tartózkod meg magad. Ismét a próféta (kire béke és Isten áldása) azt mondja „Kövesd minden mesterségben annak legjobb mestereit. Igen, de az ő felsége által kért mesterség főmestere, a Mahomed előtti időben a költő, El-Asha volt, ki így énekel:

„Egy hajtás a mulatságra,

„Másik annak orvossága.“

Majnun arab költő is így ír:

„A bor okozta bajnak csak bor az orvossá,

„Mint Leilám szerelmének csak Leila ő maga.“

És ugyane tárgyban Abu Nawwas így nyilatkozott:

„Mért pirongatsz? Nem hibám.

„Azzal gyógyíts, a mi bánt.“

Hallván ezt Hamid, arcza földerült vezéréhez fordulva szóla: „Mért nem csáfóled meg a kadi érveit? Ő magát a Koránt, a próféta szavait (kire béke és áldás), meg a régi arab bárdok s az újabb költők verseit idézte.“ Megemlítjük itt, hogy a cadí-ul-cudhát fentebbi ünnepélyes invocatioja a mahomedánoknál akkor volt szokásban, mikor valami vétkes vagy profán tárgyról akartak beszélni. A „kövekkel meghajgált“ kifejezés arra a babonás véleményre van vonatkozással, hogy az ördögök mindig a pokol kapuinál leszködnek a jövő események kifürkészése céljából, s ha az angyalok őket észreveszik, fáklyákkal hajgálják. Innen a csillaghullás.

Nem kevés anyagot szolgáltatnak a meseirodalomhoz még főképp a felekezeti viszálykodások, példának okáért a Siiták és Sunniták között. Így regélik, a többek közt, hogy egy Sunnita szultán igen megbotránkozott volt egy magas egyházi hivatalt viselő pap siita érzelmei felett. Kényszerítendő tehát őt, hogy vagy lemondjon, vagy visszavonja elveit, megparancsolá, hogy legközelebbi pénteki imádságában nyilvánosan káromolja Alit, a Siiták nagy szentjét. A sejk tehát föllépett a szószékre s végigtekintve hallgatósága ezreire, kiket a hittagadás híre csodított össze, így kezdé „Urunk, a szultán megrendelé nekem, hogy káromoljam Ali szentségét.“ Egyébiránt a szólás-szabadság az arábnak élet-szükséglete s a legválságosabb körülmények sem képesek elfojtani humorát. A hirhedt El-Hejjaj, egyike a legzsarnokibb s legvérszomjasabb uralkodóknak, Kufai kormányzósága idejében egyszer éppen ebédnél ült, keleti szokás szerint, az útfelé fordúlva, midőn egy éhes tekintetű beduin jött oda s a tál mögé ült. Az emir dühbe jövén, fölkiáltott: „A ki kivüllem érinteni meri a tálát, rögtön fejét veszítse.“ A beduin habozott egy pillanatig, aztán belemártván kezét a tálba: „Jól van uram, mondá, neked hagyom gyermekeimet örökségül.“

Ugyancsak El-Hejjaj megparancsolá egyszer, testőrkapitányának, hogy mindenkit fejezzenek le, a kit alkonyat után az utcákon látnak. Egy éjjel, a midőn a tiszt szokott körjáratát tette, két ittas ifjú embert talált, kiket le tartóztatván, vallatni kezdett kiletők felől. Mire az egyik így felelt:

„Az én apám az, ki előtt
„Fejet hajt ifjú és öreg,
„De a ki egyszer odajött,
„Vére és pénze bánja meg.“

„Ez magának a hívők urának valami rokona kell hogy legyen“ — gondolá az őrtiszt, s elhalasztá kivégzését, míg jelentést tenne El-Hejjajnak. A másikhoz fordúlva ugyanazon kérdést ismétlé, mire ezt kapta feleletül

„Atyám az, kinek érdeme
„Mulandóságba soh' se száll,
„Fényben ragyogva, körüle
„A nép kíváncsin ül vagy áll.“

„Ez pedig, mondá magában a tiszt, valami nemes, előkelő aráb főnök fia lesz“ — s meghagyá életét. Reggel mindkettő El-Hejjaj elébe lőn vive, s kitünt, hogy az első egy borbély fia, a másik pedig a piacon mákot szokott árulni.

Szavak és mondatok kettős értelmén alapuló tréfák és adomák igen gyakoriak a keleti irodalomban. Nagy része ezeknek, természetesen visszaadhatlan, a nyelv sajátosságosan egyéni fordulatai miatt; azonban ime egy példa rá: valaki a mosche ajtajánál egy embert látott fenhargon a Koránt olvasni. „Mit csinálsz?“ — kérdé. „Isten kedvéért olvasok“, hangzik a válasz. „Akkor hát az Isten kedvéért ne tedd!“

Központját képezik, úgy szólván az arab regévilágnak a Harun-al-Rasid kalifa s bohócza, Abu-Nawwás, költő neveihez fűződő hagyományok. A számtalan között elég lesz

egy párt fölemlíteni. Egy napon Abu-Nawwás által fölláított azon tétel fölött vitáztak, hogy a mentség gyakran rosszabb, mint maga a vétek. A költő ajánlatot tett, hogy még az éj folyamában meggyőzi erről ő felségét. A kalifa, sajátos, vad humorával fővesztéssel fenyegette a bohócot, ha szavát nem állja s azzal dühösen kiment. Kevés idő múlva háremébe ment Harun, hol minájárt belépésekor egy csattanó csók fogadá valamely szakállas arczról. Midőn magán kívül felbőszülve világosságért kiáltott, észrevevé, hogy a vakmerő maga Abu-Nawwás. „Hogyan merészelhettél, nyomorult?“ — tombolt dühében a kalifa. „Bocsánat, felség, viszonzá az, azt hittem, hogy felséged kedvencz neje.“ „Hogyan! Mentséged még rosszabb, mint vétke!“ — „A mit épen bebizonyítani akartam fölségednek“, vágott közbe Abu-Nawwás s visszavonult, követve a császári papucsok egyikétől.

Várnai.

(Vége következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1882. jan. 22.

elen voltak főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök, br. Bánffy Albert, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenői Viktor, Parádi Kálmán, Bodor Antal, titkár, Deák József, pénztárnok, Szabó Ádám, mint számvívő.

Az időközben elnökileg ellátott 34 ügy betérjesztése és helybenhagyása után, jelenti a titkár, hogy folyó hó 19-én a püspöki lak és püspök titkári lakás után 5 évre kirótt és a községi adóval együtt 506 frt. 9 krt tévő házbérjövendelmi adó felhajtása végett a végrehajtás foganatosított. A pénztárnok útasittatik az 506 frt. 9 kr. befizetésére; a pénzügyminiszteriumhoz panaszos felirat intéztetik, hogy az adófelügyelőség beadott felfolyamodásra sem szüntetete be a végrehajtást.

A borosbocsárdi leányegyházközség canonica portiot képező folkvői után kirótt tagosítási költség kifizetése végett nevezett egyházközség közpénztári kezelés alatt álló készpénzből 78 frt. 14 kr. utalványoztatik.

Bányai Vitális, egyházkerületi volt pénztárnok befizetvén az eddig ellátott számadásai folytán f. é. 24 ig. tan. sz. alatt kelt határozattal terhére irt 5525 frt. 21 krnyi összeget, ennek átvétele a volt pénztárnok részére nyugtáztatik.

Hegedüs Lajos, esperes afa jelentése alapján helybenhagyatik és megerősítettik a gerendi állami iskola felállítására vonatkozó szerződés 3 példánya, kikötöttvén, hogy az állam köteles a felállított népiskolát továbbra is két tanítóval fentartani.

László Ignác, farczádi papnak tisztességes nyugalomba helyezése megengedtetik, az illető egyházközség által megállapított javadalom élvezése mellett. Az ekként megürült papi állomásra a választás elrendeltetik.

Az ogerbogyi énekvezér-tanítói állomással egybekötött fizetés felemelése (100 frttal) — alapja ki lévén mutatva—

megengedtetik, a felküldött módosított díjlevél, az egyház. közgyűlés jóváhagyása fentartása mellett, helybenhagyatik és köröztetés végett áttétetik főtiszt. püspök afiához.

A borzási egyházközségnek ideiglenesen Bagoshoz leányosítása tárgyában helyesebbnek tartaná ugyan az ig. tanács a végleges csatolást; azonban tekintettel arra, hogy az évi 266 frt. fizetésből 166 frt. tőkésítéssel anyaegyházzá kinőheti magát, az ideiglenes csatolást és az e tárgyban benyújtott ideiglenes díjlevelet helybenhagyja, felhíván az illető esperes afiát az évi tőkésítés szigorú ellenőrzésére.

Tárgyaltatnak a jogügyi bizottság (dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenei Viktor, Bodor Antal, Balogh György) következő jelentése

a) a n.-enyedi főiskolának volt ügyvéde, Biró Miklós, elleni ügyében. A bizottság véleménye elfogadtatván, közölik az illető főiskola előjárásával;

b) Koch Francziska Ferrari Antalné-féle ügyben kelt miniszteri határozat folytán határoztatik, hogy ezen ügy, mint általános protestáns sérelmi ügy terjesztessék e tárgyban teendő memorandum kíséretében a zsinat által szervezett conventhez;

c) az alsó-rákosi ev. ref. egyház által indított s megnyert kepe-szolgalmi jog elismerése és telekkönyvi biztosítása iránti ügyben, mely jelentés alapján az illető ügyvéd részére felmerült kiadások fedezésére és munkadíj czimén 130 frt. 67 kr. utalványoztatik;

d) a kolozsvári ref. kollegium által törlesztésre ajánlott követelések tárgyában. A bejelentett követelések, mint felhajthatatlanok törlesztése megengedtetik;

e) a hadadi ref. egyház ellen Kondor Endre által indított s befejezett perügyben felmerült ügyvédi számla megvizsgálása tárgyában. Rendszerben találtatván, utalványoztatik.

r. t.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

képviselőházban a költségvetési vita belépett e hó 23-án a tizedik napba is. A szónokok az ellenzék soraiból valók, s a kormánypárt hallgatagsága miatt többen föl is szólaltak az ellenzéki oldalról. A viták nyugodtan folytak. A költségvetés rideg számtételei mellett azonban egyébvel is foglalkoztak a szónokok, s a két ellenzék közt üzenetváltások történtek. A függetlenségi párt szónokai a mérsékelt ellenzéknek az ő pártjokhoz való közeledését tekintették abban, hogy a költségvetést tárgyalni sem akarják, hogy Somssich a hadsereg költségeinek leszállítását említette, és hogy nyilatkozatok történtek részokról az önálló vámterület mellett. Helfy Ignác üdvözölte is ezért a mérsékelt ellenzéknek. Grünwald Béla lelkes beszédet tartott a magyar nemzeti politikáról, melyet egész erélyvel óhajtana keresztül vinni, hogy Magyarország erős ma-

gyarságot nyerjen. Volt egy interpelláció is. Helfy Ignác a déli dalmáciai és hercegovinai felkelésről intézett kérdést a miniszterelnökhöz, ki a január 23-iki ülésben válaszolt, általánosságban elmondva, hogy erőteljes föllépésre van szükség és nyíltan bevallva, hogy izgatás működik állandóan ezen az érdekes helyen. Jelezte egyszersmind a delegációk összehívását is. — A lázadás Dalmáciában és Hercegovinában mind nagyobb mérvet ölt. Megvan már a harcstér is Dalmácia déli részén és Hercegovina szélén, épen azon a helyeken, melyek a törökök elleni lázadásokból ismeretesek. Katonánk apró csoportokat vivnak a fölkelők egy-egy portyázó csapatjával. Minden ügy kezdődik, mint hajdanában: guerilla-harcokkal, melyek egy hadsereggel bíró államban látszólag alig jelentenek valamit, de azért résen kell lenni ellenük. A mozgósított ezredek szabadságotjait és tartalékosait már is behívják. A szlávok általános rokonszenve közt tört ki újra a fölkelés. Moszkva, Belgrád, Czetinye: mind rokonszenvez a lázadással. Hivatalosan természetesen se Oroszország, se Szerbia, se Montenegró jobb keze nem tudja, hogy mit tesz a bal kéz. Horvát testvéreink is gyűjtenek a fölkelők segélyezésére, persze titokban. — Göczel Istvánnak, kit alkotmányos érzülete nyilvánítása következtében kitűrttek a katonatisztek sorából, e hó 21-én nyújtották át a diszkardot, melyet közadakozásból készítettek, s melynek fölirata: „Kardot kardért“. A kardot Pázmándy Dénes adta át Göczel Istvánnak rövid beszéd kíséretében, melyben megemlékezett Göczel hazafias, elszánt föllépéséről. Göczel röviden s meghatottan szólott. Szívből fakadó szavait lelkesen megéljenezte a közönség. Az ünnepélyt bankett fejezte be. — Földrengés Zágrábban. Zágrábban e hó 21-ikén este 7 óra 55 perczkor újra földrengés volt, mely három másodpercig tartott. A földrengést a rendes földalatti mozgás előzte meg. A lakosok egy része rémületen futott az utcára, félve a nagyobb bajtól. A színházban rémület ütött ki. Tizenöt hó óta a földrengéseknek ismét meg ismét való megújulása szinte kétségbe ejti a lakosságot, mely nem véli magát már biztonságban. — Nagy meteor hulott le pár nap előtt este az aradmegyei Lippa mellett, vakító fényvel. A vasút közelében egy nagy vizárokba esett, és másfél méternyi léket ütött a 4 ujjnyi vastagságú jégén. — A pestmegyei Laczházán a képviselő testület a város egyik jegyzőjét, Galambos Antal ügyvédet, harmincz éves hivataloskodása emlékéül értékes ezüst tintatartóval s tollal lepte meg. Az ünnepeltet a járás szolgabírája, ifj. Szilágyi Lajos üdvözölte, kiemelve beszédében, hogy id. Galambos Antal Pestmegye egyik legidősebb községi jegyzője. Majd a főjegyző olvasta fel ama határozatot, melyben a harmincz éven át fáradhatlanul működő hivatalnok érdemei örökítették meg. Galambos meghatva tolmácsolta köszönetét. Másnap délután Pestmegye jegyzői karának küldöttsége jelent meg Laczházán s Galambosnak ezüst billikomot nyújtották át. Meg is érdemelte e kitüntelést, mert ritkaság a mai napság, hogy egy helyen egy jegyző 30 évig hivataloskodjék. — Külföldön a francia alkotmánynak nagy

port vert módosítása már is vereséget szerzett tervezőjének, Gambettának, s nagyon kétségessé tette a csak most alakult kormány állását. A nagy köztársasági párt, melyet Gambetta programja alapján választottak meg, váratlan oppozíciót fejt ki az alkotmányrevízió iránt. Az előterjesztések tárgyalása, illetőleg a javaslatoknak az alkotmányba való illesztésére a képviselőház 33 tagú bizottságot választott, mely előkészítse a kongresszus elé terjesztendő javaslatot. E bizottság mind olyanokból áll, kik ellenségei a revízióknak. A bizottság az alkotmánynak korlátlan revízióját óhajtja és ellenzi a lajstromos választásnak az alkotmányba való felvételét. A kormány el van tökéltve, hogy a javaslat visszautasítása esetében visszalép, de Gambetta még bizik a képviselőház többségében. — Párisban e hó 19-én válság tört ki a börzén, mely roppant gyorsasággal harapózott tova egész Franciaországban, s megrázta mindenütt a hitelt s milliókat söprött el a spekulációk által érdeklettek zsebéből. A krachot a Rothschild- és a Bontoux-ház közti börzeharcok idézték elő. — Szerencsétlenül járt léghajós. Deczember 10-dikén szállt föl léghajóval Angliában egy Povell nevű parlamenti tag és „Saladin“ nevű léghajójával nyomtalanul elveszett. Hiába keresték mindenfelé, nem találták s családja már-már le-

mondott arról, hogy hollétét megtudják. E hó 20-áról egy távirat jelenti Spanyolországból, hogy Gallicziában a Pedross hogyan a léghajó roncsait és Povell holttestét megtalálták. — Merényleti pörök Sz.-Péterváron. A czár meggyilkolásakor befogdosottak ellen végre megindítják a törvényszéki tárgyalást. A huszonkét vádlott közül öt férfi és két nő a nemési osztályhoz tartoznak. A többi nők és férfiak a társadalom különböző osztályaiból valók, a parasztságból azonban senki sincs a vádlottak közül, kiknek legidősebbje csak 34, legifjabbja 20 éves. A hadsereg köréből csak egy vádlott van. A pörben 11 külön bűntényről és kísérletről van szó és pedig nyolcz merényletről a czár élete ellen, a Matzenzev tábornok meggyilkolásáról, továbbá két lopásról, melyek állampénztárakban követtek el. Egyik merényletről eddig semmit sem tudott a közönség. A vádirat 31 nyomtatott oldalra terjed s mesterileg van fogalmazva. Az összes vádlottakra halálbüntetést indítványoz az államügyész. — A sorozás Törökországban. A török hadseregbe eddig csak mohamedánokat vettek föl Most az egyenlőségi elvnek megfelelőleg a nem mohamedán alattvalókra is kiterjesztik a hadkötelezettséget. A porta elrendelte a népszámlálást, hogy a hadkötelezettek számát megállapítsa.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

KIRÁLY ZSOLTÁROK.

20 zsoltár.*)

— A nép könyörgése a királyért. —

2. Szükségidben majd az Úr
Hallgasson meg téged;
Oltalmazzon szent neve
Ősünk Istenének.
3. Segedelmét küldje meg
Szentséges lakából;
Gyámolítson tégedet
Dicső hajlokából.
4. Kedvét nyerje abban, mit
Föltéssz oltárára;
Minden áldozásaid'
Tetszésnek találja.
5. Szíved szerint adja meg
Óhajtásid teljét;
Mind jó véggel áldja meg,
A mit tervez elméd.
6. Ujjonghassunk lelkesen
Ő segítségének,
Melylyel megtart győztesen

Napján a szükségnek;
Lengethosszú zászlóink'
Szent nevében fennyen.
Hallgasson meg Istenünk
Minden kérésedben.

7. Fölkentjét az Úr bizony
Nyilván megsegéli;
Im, felelni fog, tudom,
Szent egéből néki.
Erejével védi őt
Segítő jobbjának;
Oltalmára végbevisz
Megtartó csodákat.
8. Harci ménben némelyek
S biznak had-szekérbén;
Dicsékvésünk m nekünk
Istenünk nevében
9. Elbukának ottan űk,
Kárral elveszének;
Mi megállánk biztosan,
S győzelmet nyerénk meg.
10. Isten áld meg a királyt,
Segítsd meg királyunk'!
Meghallgasson Istenünk,
Ha hozzá kiáltunk.

*) „Isten áld meg a magyart nótájára.

(Hogyha szükség napjain
Hozzá fölkiáltunk :
Őseinknek Istene
Segitse királyunk!!)

21. zsoltár.**)

— A nép hálaadása a királyért. —

2. Örvend, Uram, oltalmadban
Népednek királya,
Népednek királya ;
Szakadatlan segedelmid'
Nagy vigan hálálja,
Nagy vigan hálálja.
3. Esdő szive kívánságít
Te neki megadtad,
Neki te megadtad ;
Ajkainak kéréseit
Tőle meg nem vontad.
4. Im, javaid áldásait
Árasztád feléje ;
Illesztettél szín-aranyból
Koronát fejére,
Királyi fejére.
5. Kérte élte megtartását :
Azt neki megadtad,
Te neki megadtad,
Élő-napok sokaságát,
Nem futva-mulókat,
Örökkévalókat
6. Neve hírét megnövelte
A te segedelmed ;
Dicsőséggel, nagy fenséggel
Köröskörülvetted.
7. Im, áldottá tetted őtet
Örökös időkre ;
Viditottad örömökkel
Szinednek előtte.
8. Mert a király Uristenben
Helyez bizodalmat,
Minden bizodalmat ;
Kegyelméből a legfőbbnek
Meg nem tántorulhat,
Meg nem tántorulhat.
9. Ellenségink, gyűlölköd
Mind kezvedbe esnek ;
Szent jobbdtól gonoszaid
Nem menekülnek meg.

***) Enekeskönyvünkbeli régi nótájára.

10. S mintegy tűzben fognak égni
Napján haragodnak,
Haragos arczodnak
Veszti őket gerjedelmed,
S lángok közt hamvadnak.
11. Gyümölcsüket elpusztítod
A földnek hátáról,
Mind e föld hátáról,
Magvaiknak maradékit
Emberek sorából.
12. Im, gonoszat forralgattak
Isten ellenére ;
Ármányt szőttek, tervezgettek
— Nem vihetik végbe.
13. Mert megüzöd, futamitod :
Nem is állnak harczot,
Nem állhatnak harczot :
Nyilaidat rájok szogzed,
Czélba veszed arczok'
Nyilaiddal arczok'
14. Jövel Isten, hatalmadnak
Láttasd feltűnését,
Lássuk jelenését ;
Hadd dicsérjük, hadd zengjük meg
Karjaid győzését,
Isten erősségét!

Váró Ferencz.

A Z A P A.

(Rajz.)

Gyarmathy Zsigmondnétől.

Szegény! nagyot tévedett, nagyon megszorította
atyai szivemet, öregségemre csaknem koldusbotra jut-
tatott, de azért talán még sem érdemelte azt a szo-
morú, szégyenletes véget! Halt volna meg akárhol más he-
lyen, csak ott ne! Véletlenül egy szempillantás alatt, kór-
házban hosszas szenvedések után, csak úgy és ott ne vé-
gezze volna fiatal életét! Istenem, mennyit szenvedhetett
szegény!

Az emberek azt biszik, mintha rossz lett volna hoz-
zám, gorombáskodott volna velem. Pedig az nem igaz. Mi-
kor apró s nagyobb adósságait már terhes volt fizetnem s
zúgolodva — mert egy kissé mindig zúgolódó természetű
voltam — ezt mondtam: „Látod Kálmán, látod!” Erre nem
volt csoda, ha fiatal vére hevülésbe jött, egy parányit meg-
feledkezett magáról, aztán felindulva kiment az ajtót be-
csapva maga után. De azért rosszúl vagy illetlenül soha
sem bánt velem, igazán nem. A kollegiumban is mindig
jó tanuló volt, az elemi osztályokban első eminens, azután
is mindig az első között foglalt helyet. És akkor nem is
költött valami szerfelett sokat, a zsebpénzén kívül (s tö-
lem ilyen nem sokat kapott, azt pedig, hogy az anyja túl-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 5 számához.

ságos sokat adott volna, nem hiszem, hiába erősítik) alig költött havonként ötven-hatvan forintot, s ez is, a mint világosan kimutatta nekem, mind színházra ment. S nem jobb volt az ügy, mintha korecsmái adósságot fizettem volna? Természetesen, mikor jogász lett, több volt a költség rá, de akkor is nagyították a dolgot az emberek; többet beszéltek, mint a mennyi igaz volt. Teljes világ életében irigykedtek szegényre! Legigazabban megmondta ezt nekem Istenben boldogult Jánosi János. Mikor az utolsó négy lovam eladására került a sor, és ő alkudozta, bennem az indulat kissé erősebb lett, szokott zúgolódó természetem ilyen szavakra fakasztott: „Meglássák, hogy egészen tönkre fog tenni ez a tékozló fiú!“ Az Istenben boldogult így csititgatott: „Bátyám! fiatalság bolondság! Aztán más világot élünk most, mint a forradalom előtt, a bátyám fiatalságában; most egy fiatal embertől a korszellem gavallérságot is követel. Kálmán szép, csinos gyerek, gavallér ember, ezért irigykednek rá, rossz hírért költik, pedig akárki mit mond, ember lesz a fiúból.“ Ezt még soha senki sem mondta az én fiamról — áldja meg az Isten még a porát is szegény Jánosi Jánosnak, nagyon derék, jó szívű ember volt; és nem is tűröm el, a míg eszemen leszek, hogy valaki azt állítsa róla, mintha ravasz, haszonleső lett volna. A négy szürkét is száz forinttal adtam olcsóbban neki, mint a hogy más kérte. Hanem a pejt — a Kálmán kedvencz lovát — még sem adtam oda, hiában biztatott. Ezt csak későbbben, mikor már — no hiszen minden emberre ránehezedik egyszer-másszor a sors keze, nincsen tökéletes boldogság a nap alatt; miért lennék csak én kivétel? S ha talán rám többet mért volna az Úr, bizonyosan kiérdemeltém a zúgolódó természetemért! Most veszem észre, milyen gyarló vén ember vagyok én, ide jövök, szíves vendégszeretettel látnak, s mikkel untatom ezt a vidám családot! Régen jártam már erre s hogy e helységbe léptem, rögtön rám rohantak a régi emlékek, mint komondorok az idegenre. De teringettét, megbirkózom velök, erőt veszek magamon! Tehát eljöttem még egyszer, hogy meglássam azokat a helyeket, a hol ő, mint kis fiú futkosott — azaz, hogy nem azért jöttem — nem is tudom, miért mondám ezt? Eljöttem azért, mert itt éltem le fiatalságomat, férfikoromat, itt nyugszanak szülőim szóval látnom kellett még egyszer ezt a tájat — Most itt vagyok és — és — ejh! beszéljünk egyébről. Istenem, hogy is múlik az idő! Mikor mi innen elköltöztünk, az a kis fiú — a ki onnan az asztal végéről olyan nagy szemeket vet az öreg bácsira — még szopott. Bizony annak már tiz éve, úgy van, épen tiz; Kálmán megházasodott januáriusban, mi elköltöztünk novemberben — nagyon rossz téli időben.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1882 jan. 28-án.

— **Br. Vay Miklós** ő nagyméltósága egyetemes egyházunk püspökeit s főgondnokait február 2-ikára Budapestre értekezletre hívta össze. Egyidejűleg b. Radvánszki Antal fölszólítására a lutheranus atyafiak főgondnokai és püspökei is értekezletre gyűlnek össze, s a két testvérfelekezet megbízottjai közös tanácskozás tárgyává teendik a középtanodai törvényjavaslatnak s a két felekezetet közösen érdeklő s egy nyomon járó actiot igénylő sérelmeknek életbevágó kérdéseit. A közös sérelmek ügyében ugyanis, miután azok az elmúlt országgyűlési ciklus alatt orvoslást nem nyertek, a törvényhozás színe elé újabb fölterjesztés szüksége forog fön.

— A középtanodai törvényjavaslat tárgyában működő albizottsága a képviselőház tanügyi bizottságának elhatározta, hogy a kérdés érdemleges tárgyalása előtt szakférfiaknak s az érdeklött felekezetek részéről is egyeseknek — nézete szerint arra hivatottaknak — véleményét kihallgatja. A ref. felekezet részéről b. Vay Miklós, mint az egyetemes egyház főgondnoka, lesz fölszólítva véleményadásra. Az unitárius atyafiakról hallgat az irás, holott a kérdés rájuk nézve is csak oly életbevágó, mint a többi felekezetekre nézve.

— A himlőjárvány városunkban nagyobb mérveket kezdvén ölteni, a főtanoda igazgatósága szükségesnek tartotta a téli közvizsgáknak előre meghatározott időtartamát rövidebbre vonni össze, hogy a tanuló ifjúság korábban szétoszolhassék. A közvizsgák most vannak folyamatban s fényesen igazolják e főtanodánk méltán kiérdemelt jó hírnevét.

— Az országos középtanodai tanáregylet rendes közgyűlését — mint lapunk főczikke jelzi — ez évben július hó 1-ső napjaiban városunkban fogja megtartani. Az elfogadás előkészületei városunkban már folyamatba is indultak, a mennyiben dr. Szamosi János egyetemi tanár urnak, mint az egylet választmányi tagjának, felhívására f. hó 26-án népes értekezlet tartatott, mely 50 tagú rendező bizottságot szervezett, tekintettel a helybeli egyetem, főtanodák, képezdék és felekezetek tanárait, illetőleg papjaira. A várost, mint olyant, a polgármester vezetése alatt, egy öttagú küldöttség fogja képviselni s kétségkívül minden lehető intézkedés meg lesz téve arra, hogy a tudománynak összeseregülő bajnokai a kolozsvári hagyományos vendégszeretet kitüntető jeleivel találkozzanak.

— A debreczeni zsinat gyorsírodájáról a „Gyorsírási Lapok“ legközelebbi száma után a következő érdekes adatokat közlik lapunkkal: „A debreczeni főiskolai gyorsíró-kör tagjai már szeptemberben felszólították illetékes helyről a zsinati tárgyalások felvételére; minek következtében a vállalkozók szorgalmasan hozzáálltak az előkészületekhez, hetenként többször tartván közös gyakorlato-

kat. A zsinat megnyílása előtt Tóth Sámuel, ottani hittanár, négy más tanárral együtt meggyőződést szereztek a derék fiatal emberek képességéről. Azonban, a mi előre is látható volt, bekövetkezett: hogy t. i. kevesen (hatan) nem győzték a nagy munkát; ez már mindjárt az első ülésen tartott beszédek összeállításánál kitűnt, annál is inkább, mert maguknak kellett teljesíteni a közönséges írásba való áttételt is, a mi oly sok időt vett igénybe, hogy az intéző körök, főiretve a költségkimelés politikáját, az országgyűlési gyorsiroda főnökéhez Budapestre táviratoztak revisorért, honnan Antalik Károly ment le, ki a legnagyobb csodálkozással adott kifejezést, hogy oly kevesen mertek oly nagy munkára vállalkozni, sőt kifejezte, hogy a cél még az ő segélyével is alig lesz elérve, így aztán a „Pesti Napló“ részéről Debreczenben volt Günther Antal országgyűlési gyorsíró-revisor is felszólított a működésre. A debreczeni kör 6 tagja aztán a két revisor mellé gyorsírnokul beosztván, a sebesebb szónokok beszédeit ezekkel összeolvasták. Az illető ifjak a reform. főiskolában nyerték gyorsírási ismeretüket és csekély 3-4 frtnyiapidij mellett vállalkoztak a nem éppen könnyű munkára, melyet a két revisorral Kozma Zsigmond, Czike János, Sóvágó Mihály, Körösy Lajos, Kovács Gábor és Veres Zoltán urak szép sikerrel végeztek. (e.)

— A hercegprimás legújabb nagy alapítványa. Simor János hercegprimás a budapest-józsefvárosi, általa emeltetett leányiskolát vezető apácák, továbbá a rév-komáromi, a balassa-gyarmati, az érsek-újvári, a lévai és selmecz-siglisbergi leányiskolákat és kisdédvódákat vezető apácák főtartására százhatezer forintot alapítványozott.

— A helv. hitv. egyház Esztergomban megalkult. Ez alkalomból fölhívás jelent meg, melyet mélyen ajánlunk az egyház híveinek figyelmébe. A fölhívás hangsúlyozza, hogy főmaradása az anyagi segélyezéstől függ s ezért fordul az egyház a közönséghez. Az adományok a tati egyházmegye esperesi hivatalához (Szomod, u. p. Tata) címelve küldendők. A fölhívást Pap Gábor superintendens külön is ajánlja.

— Elismerésre méltó határozatot hozott a kálnógarábi ev. egyházgyűlés Bartholomeidesz Gyula lelkész indítványára. Annak meggátlásául, hogy a panszláv eszmék a vidéken talajra találjanak, elhatározta az egyházgyűlés, hogy ezentúl a megválasztandó csak azon feltétel alatt tekintendő megválasztottnak, s neki a hívány csak akkor kézbesítendő, ha a lelkész által szerkesztett s bemutatott oly nyilatkozatot ír alá, hogy nem panszláv szellemű, óvakodni fog a hívek között a panszláv szellemet terjeszteni, ellenkezőleg úgy a hívek, mint a növendékek szívébe az egységes magyar haza iránt való szeretetet fogja csepegtetni s minden eljárásában buzgó magyar hazafinak fogja magát mutatni.

— Az Eötvös alapot gyűjtő központi bizottság jó eredménnyel zárta le 1881-iki zárszámadását. A közoktatási miniszter 1200 frtot utalványozván e célra, a tiszta jövedelem fele pedig 1300 frtot tevén ki, az „Eötvös-alap intézmény“ a jelen évben 2500 forintot nyújthat a néptanítók kitűnően tanuló gyermekei, az özvegyek s az árvák számára segély- és ösztöndíj alakjában. Az országos Eötvös-alap tőkésített vagyona 10,000 frtra emelkedett. A bizottság Örley János pénztárnoknak jegyzőkönyvi köszönetet mondott.

— Az új szerb patriarkha. A Karlóczára egybehívott szerb egyházi kongresszus január 20-iki ülésén olvasta föl Cseh Ede királyi biztos ő felsége rendeletét, mely szerint Angyelic Germán, bácsi püspök patriarkhává ne-

veztetett ki. Még mielőtt Cseh királyi biztos az ülésen megjelent volna, a kongresszus elhatározta, fölkérni ő felségét a tárgyalások folytatásának megengedésére, s hogy a kongresszus a kongresszusi szabályzat értelmében panaszt tehesse az egyházi autonomia megsértése miatt. — Angyelic beigtatása e hó 22-én nagy fényvel ment végbe. A szomszédos községekből a nép csoportosan vonult a városba. Előtte való este a karlóczai polgárság nagy fáklás menetet rendezett, a város egyszersmind fényesen kivilágított. A beigtatásra a metropolita egyház a szorongásig megtelt. A kinevezési okirat felolvasásakor dörgő zsviök hangzottak. Az esküvetétel és a székfoglalás után Csobanics plébános a papság és nép nevében hódolatát fejezte ki az új patriarkha iránt. Angyelic válaszában kiemelte törhetlen hűségét ő felsége és a fonséges uralkodóház iránt, — hangsúlyozván a haza iránti szeretetét és ragaszkodását; ígérte, hogy ezen érzelmekben a szerb népnek mintaképpül fog szolgálni. Délben fogadtatás és az üdvözlések egész sora ment végbe a patriarkha palotájában, melyet fényes díszebéd követett. Az új patriarkha vendégeinek ellátásáról fejedelmi módon gondoskodott. Tíz teremben 1000 vendég számára terítették. — Kapcsolatban e hírrel fölemlítjük, hogy Angyelic a sárospataki főiskolában tanulta a jogtudományt; az ottani anyakönyvben Angyelicre vonatkozólag, latin nyelven, a következő adatok találhatóak: „Beiratott Gortvai János, azonkori igazgató által, az 18^{1/42} iskolai évben, első sorszám alatt, augusztus 27-én, eképen: Nomen = Gregorius Angyelic; Aetas = 19; Religio = Rn. u; Tutor = Paulus Scheroglovics. Locus Habitationis = Carlovicium; Comitatus = Syrmiens. Conditio = civis. Studium = Jus patriae.“ Angyelic meg is hívta egy megleghangon irt levélben, a sárospataki főiskola tanári karát a beigtatásra.

— A székely-udvarhelyi evang. reform. kollegiumban tartandó közvizsgálatok sora az 1881—82-ik iskolai év I-ső felében: Február 2-án, csütörtökön, d. e. 8 órától kezdve a II. bö'cs. (VIII. g.) osztály az egyházi és hazai történetből; d. u. 2 órától kezdve az I. b. (VII. g.) osztály latin- és görög irodalomból. 3-án, pénteken, d. e. 8 órától kezdve az I. b. (VII. g.) osztály a vegytanból és az egyetemes történetből; d. u. 2 órától kezdve a II. b. (VIII. g.) osztály az állattanból. 4-én, szombaton, d. e. 8 órától kezdve az I. b. (VII. g.) osztály a magyar irodalom történetéből és a mennyiségtanból; d. u. 2 órától kezdve a II. b. (VIII. g.) osztály a latin- és görög irodalomból. 6-án, hétfőn, d. e. 8 órától kezdve a IV. gymn. osztály minden tantárgyból; d. u. 2 órától kezdve a III-ik gymn. osztály minden tantárgyból. 7-én, kedden, d. e. 8 órától kezdve a II. b. (VIII. g.) osztály a lélek- és természettanból; d. u. 2 órától kezdve az I-ső és II-ik b. (VII. és VIII. g.) osztály a német irodalomból. 8-án, szerdán, d. e. 8 órától kezdve a II-ik gymn. osztály minden tantárgyból; d. u. 2 órától kezdve az I. gymn. osztály minden tantárgyból. 9-én, csütörtökön, d. e. 8 órától kezdve a VI. gymn. osztály minden tantárgyból; d. u. 2 órától kezdve az V. gymn. osztály minden tantárgyból. 10-én, pénteken, d. e. 9 órától kezdve a 3-ik elemi osztály minden tantárgyból; d. u. 2 órától kezdve a 2-ik elemi osztály minden tantárgyból. 11-én, szombaton, d. e. 9 órától kezdve a 4-ik elemi osztály minden tantárgyból; d. u. 2 órától kezdve az I-ső elemi osztály minden tantárgyból. 13-án, hétfőn, d. e. 8 órakor megkezdődik a 2-ik félévi tanítás. Ezen nyilvános vizsgálatra a tan- és nevelésügy barátait s az iskolánk iránt érdeklődő közönséget szivesen látja és illő tisztelettel fogadja Sz.-Udvarhelyt, 1882 január hó 4-én az igazgató ság.